

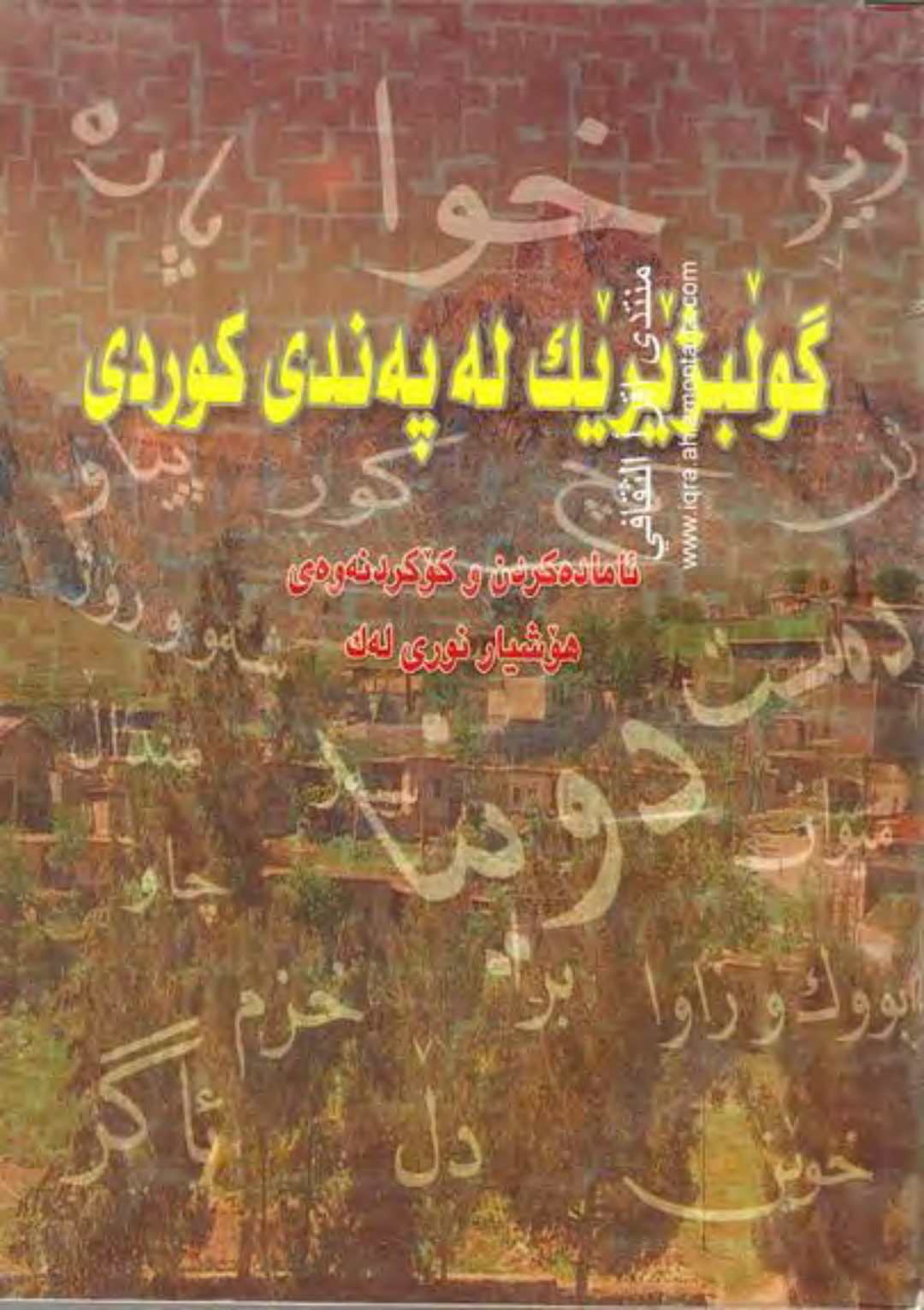
زېږندونځوان پاست

گولبېرېك له پهندي كوردى

منندى القافى
www.iqraah.com

ناماده كورن و كو كورنده وهى

موشيار نورى لك

دوستى
ميوان
بووك و راوا
خون
دل
خزم
تاگر

بۆدابهزاندنی جۆرهها کتیب: سهردانی: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

پدای دانلود کتابهای مختلف مراجعه: (منتدی اقرا الثقافی)

www.iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للكتب (کوردی ، عربی ، فارسی)

گولبژیریک

لهپهندی کوردی

ئاماده کردن و کوکردنه وهی
هۆشیار نوری لهک

۲۰۰۶

ناوی کتیب: هه‌لبژارده‌ی په‌ندی کوردی
بابه‌ت: فۆلکلۆر
ئاماده‌کار: هۆشیار نوری له‌ک
تیراژ: (۱۰۰۰) دانسه
چاپ: چاپخانه‌ی چوارچرا
نه‌خشه‌سازی و به‌رگ: کۆمپيوته‌ری (هه‌یوا)

له‌کتیبخانه‌ی گشتی هه‌ولیر ژماره‌ی سپاردنی (۶۱۸) سالی ۲۰۰۶
دراوه‌تی

له‌بلاوکراوه‌کانی نواله‌ی نوێ زنجیره (۵۵) چاپی په‌که‌م

۲۷۰۶

بەناوى بەزى دانى بەلا دەستە

ھۇشيار نورى ئەك

سلاوى پەسەنايەتى و ئەمەكدارى و خۆشەويستىتان لى بى، فۆلكلور پەروەران و دۆستانى كەلەپوور، بەئومىدم لە و پەرى سەرفرازى گوزەر بكن، ھەگبەتان پراوپر بىت لەكەلتورى نەتەوايەتى.

بەپىزان.. ھەلبەتە فۆلكلور پەروەرانى پىش من زۆر بەجوانى بەگەلى جۆر شىوہ باسيان لە (پەندى پىشىنان يا پەندى كوردى) كرووہ، بۆيە من نامەويت ئە و قەوانە دووبارە بگەمەوہ، بەرام دەبى (شەكرەكى بشكىنم) تازياتر لەناوہرۆكى كىتەبەكەم تىبگەن.

ئەم كىتەبى لەبەر دەستاندايە و ديدەنيتان پۆشەن دەكات تايبەتە بە (پەندى كوردى)، پەندەكانىش زياتر پەيوەستە بەبارو ژيانى كۆمەلايەتى و دەوروپەرى مرۆف، ھەولم داوہ ھەموو ئە و پەندانە بەيتىمە لاي يەكترى كەلەسەريەك بوارو لايەنە كەئەمش وەك بىرھىنانەوہيەكە بۆ نەوہكانى ئىستا و داھاتوو، بەھيوام پۆلەكانى مىللەت گشت ئە و پەندە كوردىيانە ئەز بەر بكن و سوود لەتاقىكردنەوہكانى پۆژگار وەرىگرن، دەبى ئەوہش بلىم كەھەموو پەندەكان.. سەرەتا پىناسەيەكى لايەنەكە كراوہ و دواتر (پەندەكان) شىكراونەتەوہ، ئەمەش زياتر كار ئاسانيە بۆ تىگەيشتن لەپەندە كوردىيەكان.

لەكۆتاييدا ھىقى خوازم كىتەبەكەتان بەدل بىت و پەندەكانىش شوين خۆى بگرى، ئىتر مالىئاوا تابەرھەمىكى ترى كوردەوارى و پەسەنايەتى مىللەتەكەمان.

لە جیاتی پیشەکی

ئەسەد عەدۆ

هەر چەندە پیشەکی نووسین لە دنیاى ئەدەب و پۆشنبیریدا کارێکی ناو، لە هەمان کاتدا کارێکی گرینگو سەخت و دژوارە، بۆ خودی خۆم دەگەڵ ئەو جۆرە پیشکیانەدام کە لایەنى هەلسەنگاندنى تیدا بەدى دەکریت، کە چى بەداخەو تائىستا ئىمەمان نەگەشتوونەتە ئەو ئوناغە کە بتوانین بەدواى خەلکانیک بگەرپین تاكو قەلەمەکەى تەنیاو تەنیا لە خزمەت ناوەرپۆکی نامیلکە کەدا بەکاربیتى.

بە هەر حال منیش پۆژانیک حەزم بەو دەکرد کە رادەرپۆکم پیشەکی بۆ نامیلکەکانم بنووسى.. ئەو حەزەش هاتەدى. سوپاس بۆ خودای دلۆشان ئەو تە ئەمپۆلە ژۆر سێبەرى فەرمانرەوایی کوردان لە پۆژگاری کوردایەتیدا ئەو باریە خۆش مەحشەرم.. ئەو ماندوو نەناسە کە لەدواى (۱۰) سال دابراندا لە کوردستان لەرپۆگەى نووسینەکانى (نوالەى نوێ) و (هونەرستان) جارێکی دیکە خەلکی خەوتووێ کوردستانی بەرامبەر بەکە لەپووری باوان لەمن واگا هینا لەسارده زستانی کوردستاندا پیکەو کۆپو مەجلیسى کوردەواریمان گەرم کردەو بەخۆزگەى ئەو بووین شوپشیکى نیو شوپشیکى کە لەپووری کوردی هەلبگیرسینین هەرەکو پیشتر لەتاریکە شەوی کوردستاندا ئیمەى مەحشەرى فۆلکلۆرپەروران هەرەکە لەشوینى خۆیدا دریفی نەکرد.. دەست بەدەست ئەو ئەمانەتەمان گەيانده ئەو برادەرانه کە کاک هوشیار نووری لەک یەکیکە لە بزپۆهکانى.

لەكاتى خۇيدا ئېمە مانان ئەفینى كىژە كوردانمان مەبەست بوو،
 عىشقى شوخ و شەنگى كچۆلەيەكى كورد بەجلو بەرگى كوردییه وە
 بە ناخماندا گوزەرى دەکرد، ئالۆگەرى دیارییه كان بریتى بوو
 لە جوانترین پەخشانه حەیران یان لەنیو حەشاماتى ئاشقاندا
 شانازیمان بەوینە شیعەرەکانى نیو لاوکی دەرویشى ئەفیندارى دەکرد
 سەد ھەزار جار خۆمان بەخولامى شیرو رمى دەرویش دەکردو
 دەگەل بەندە بەسۆزەكەى (عەدولئ) دەتواینەو ە بەتایبەتى كە
 دەلئ:

ئەزى رابم جۆتە مەكا خۆبکە مە فنجانى قەھوی

دانیمە سەر سینیە کا زیر بەردە مە شوبایی شەوی

دەشقم كوپرە ھەتیمە لاوی من لەبەر بۆنى مەمكان بەرەو مال تئ
 ئیمە نەواری لاوک و حەیران و بەیتە كوردیە كانمان خستە نیو
 مۆدیترین ئۆتۆمبیلی زەمانى خۆی، شالى كورده واری، پشدینى
 قەفقەف، كلالشى ھەورامان یان کرمانشا پوخسارى و یقارى
 جوامیرانى كورده واری بوو، ھەموو مالە كوردستانیەك بەشانازیە وە
 بەدوای پارچەبەك لەكە لەپووری باوان دەگەرا بۆ ئەو ەى سوچىكى
 پئ برازینیتە وە .

من پۆژانیك گەرامە وە كوردستان، خەلكى خۆمان گالتە یان
 بەپاربدووى خۆمان دەکرد، حەیران و لاوک گوئ بیستی نە مابوو،
 ئۆتۆمبیلەکانى ئەو سەردەمە لەسەر ئاوازی (نانسى عەجرەم)
 میشكى مندالە كانمانیان دەتولخیننە وە ! مەسلەتى بەحوکمی
 دەفتەرە دۆلاران یەكلا دەکریتە وە، كەچى لەزەمانى خۇیدا لەسەر
 سمیل دانان ھەموو گریکۆرەبەكى والا دەکردە وە .. لەزەمانیک

كهرامه وه سه روجامانى له سه رى كورده وارى به (مانع التفكير) ده وه له م ده درين!! ئالهم كاته ناسكو دژواره دا چهند كه سانتيك ده بوون دژى ئه و شه پۆله مه له يان ده كرد به ده ست و قاچ جله وى نه ريتى ره سه نى كورده وارييمان له هه وكي خوشه ته كدا بوو تاكو ئه وه نده ي مابوو نه بيته ئاردى ناو دركان.. كاكه هوشيار به كيكه له و ره سه ن دوستانه .

ئه و سه ربازانه ي مه يدانى ئه ده بى فۆلكلۆر له گالته پيكردى ئه و نه زانانه نه سه له مينه وه به گيانتيكى وه رزشانه تيره توانجى ئه وانيان ده قۆزته وه، حقدوكينه ي كويرانه ي ئه وانه يان به په ند، مه ته ل، هه قيانه ت، ئه فسانه، لاوك و حه يران بلاوكردنه وه يه ك شيوازي ده كرد. سه ره پاي ئه وه يش فۆلكلۆر ويستان له خه باتى پيرۆزى خوياندا به رده وامن.. ئه گه ر هاتوو سه رنج به دينه ته مه ن و به ره مه هه جياجياكانى كاكه هوشيار بو هه موو لايه ك پوون ده بيته وه كه باره كه هيشتا به يى دنياى فۆلكلۆردايه، نه ك له به ر ئه وه ي دنيايه كى ره سه نه به لكو كارىكى پيرۆزه.. ژۆرجار له گه ل خۆمدا ده كه ومه حيوارىكى دوورو دريژ ده ليم: تۆبلىي كه سانتيك هه بيت بتوانى دژايه تى نه ته وه يه ك، ميلله تيك، كۆمه لگايه ك بكات؟! به هه موو پيوهرىك نه خيتر، چونكه ئه و مه يدانه به ر فراوانه ئامانج و ويستى زورينه ي كۆمه لگايه له به ر هه ندى هه ر چهند دنيا به ره و پيش بچيت ئه و عه وه مه ي باسى ليوه ده كرى به ئاسمانى كوردستاندا باله فركى كات له ناخى هه موو تاكيكى كورده وارييدا هه زى فۆلكلۆر ويستىك ده واره واره سهر هه لده دا به تايبه تى ئه و كه سانه ي نيويان له خوناوه ده واره واره چونكه له و دنيا نوپيه يانه دا خويان به نامۆ ده زانن!!

چەند سالىكى ھوشيار بۇ خىزمە تىكرىدى كەلە پوورى كوردان پىئ
لە ركىفە .. سالى بە سالى گورزى فۆلكلورىيەنى خۆى دە ھەشپىنى واتە
سالانە باشتر وايە بلىم: مانگانە سە گلاوى خۆى لە ھە ميدانە دا
تاودە دا جارىكيان كىتپى (گەنجىنەى كەلە پوور) ۋ (ھە گبەى مپوور)
مە تە لە زۆر زە ھە نەدە كانى، دپوە خانە كەى كە بە دپوە خانى (سپاغە)
نىوى دە بەم واتە بەرنامە تە لە فزىۋنە كە، جار ھە يە نوالەى نوى سەر
ھە لئە دە دا، زۆر جارىش ھونە رستان بارانمان دە كات، ئە ھە تا
ئە مجارە يان بە ئىجازەى پسپورانى ئە ھە ميدانە ركىف لە ھە ميدانى
پەندى كوردى دە دات كە ھەر پەندىكيان سەر بىردە يە كە چونكە دنياى
پەندو قسەى نەستە ق ھە ميدانىكى دىكەى بەر فراوانى ئە دە بى
فۆلكلورى كوردە .

خو شاھىدە بە خۆزگەى زياتر نووسىن بووم، بە لام ئە ھە شىنگو
تاقە تەى ئىستاي كاكە (ھوشيار نورى لەك) بەر ھە رۆژانى كىخوایە تى
فۆلكلورى خۆم دە باتە ھە كە ھىندەى نە ماو ھە ئاھەنگى سەنگەر
گواستە ھەى ئە ھە كىخوایە تىبە بۇ خە مخۆرىكى ھەك (ھوشيار)
بە دە ين .

(خودا) .. له پهندي كورديدا

خوای مه زو دلۆفان كه دروستكراوى ئهم بونه وهره يه، به جوانترين شيواوو شيووازيش موؤقى دروستكردوو، له هه مووكه س بيكه ستره و له هه مووانيش به تواناترو به خشنده تره، هرچى مه يلى لى بي به خيراترين و چاكترين جوړو شيوواز ده يه نيتته بوون، هر ئه و ده توانى له نه بوونه و هه گيان به خشى و به يه نيتته بوون، له بوونه و هه ش، نه به يلى و له ناو بيات. خوای په روه ردگار ناگه دارى هه موو كه ونو كه لبه ريكي ئهم جيهانه يه، به چاك و خراپ، رهش و سپيه وه، ئيمه هه رچه ند باسى مه زنى خوای به خشنده بكه ين مافى ته واوى خوئى پيناده ين، ئه وهى مه به ستى ئيمه يه ليړه دا باسى بكه ين دهر باره ي ئه و په نده كورديه انه يه كه وشه ي (خودا) ي تيدايه، به هيو اين سوو دبه خش بيت بو گه شت لايه ك:-

* خودا به سه پره و به زه پره:

- واته خودا له سه رخويه و ده ست وه شينه.

* خودا به ردى گه وروو گچكه ي دانايه:

- واته گه وروو گچكه يى هر هه بووه.

* خودا ددها، خوا گير لى ناگه رى:

- به شتيك ده لئين باش بووت بسورئى و كه سانى تربينه كووسپ.

* خودا ددها، نازانى بخوا:

به يه كيك ده لئين باشى بو بيت و نه زانى بيخوات و له خوئى تيكبدات:

* خودا دمرانى و خواداش ده زانى:

هه كار بكي چه وت ده لئيت لاي هه موو كه س ناشكرابيت.

ناماد: کردنی هوشیار نوری لهك

- * خودا دەلیلی، لۆزەلیلی پەیدا دەکا:
- واتە کەس بەکی ناکە ویت
- * خودا هیلانی لۆدەعبای کۆرەش دەکا (خواییلانە بۆتەیری کۆرەش دروست نەکات):
- واتە نابوو تانیش شیۆه ی خۆ ژياندنیا ن ههیه.
- * خویاری، بادوژمن ههزاری:
- کەبۆت هات دوژمنی زۆر گلۆر دەبیت.
- * خودا یاری، باشیرت داری:
- کەکەسیتیت بوو، هەرسەرکەوتوی.
- * خودایە دووین دیت، چارین نیشان نەدە
- بۆکاریکی نارەواو نالەبار بەکاردیت.
- * خودایە ئەوی زەمانی، هەرکە پیاو دەچنە کاروانی ژن دەگیرن دیوانی، منداڵ دەداتەوه
- جوابی میوانی:
- کەتان و پۆی کۆمەل لیک بچرا، هیچ نەزان دەبنە دەم راست.
- * خوا گۆیز دەداتە، بی ددانان:
- یانی زۆرشت ههیه به پێچه وانه وه دروست دهبی.
- * خوا غەزەبی لەداری گرت، دەیکاتە چەقنە ناشی:
- واتە مرۆڤ ئەگەر تووشی بەلابی هەر هەنگاوێکی باویژی لەوی تر خراپترە و ناخیری تووشی دەردیکی خراپ دیت کەحە یای پێوه بچن.
- * خوا ناگای لەمارو میرووی ههیه؟
- واتە خوا ناگەداری هەموو ئەوانەیه کە دروستی کردوونە لەسەر ئەم زەمینە.
- * خوا پیرت کا، لەبیرت ناکا:
- واتە گەر پیرو رەزێلێش بیت، بەلام بی رزق و روژیت ناکا.
- * خوا نای بییتە کێخوای تو:
- واتە خوا ریگای راستی بەتۆنیشانداوه، تۆ سەر بەستی جاجی دەکە ی.

- * خوا هه موو ددرگه يه كى له عه بدى خوى پيوندادا:
- واته گه رتووشى به لاو كيشه ونسيه ت بى، به لام هه رنه جات د هدا.
- * خوا يه كه و بى شهريكه، پياوى دووژن هه ردم خهريكه:
- واته خوا ته نيايه، به لام پياوى دووژن هه ردم كيشه ي هه يه.
- * خوا نينو كى دريژنه كا:
- واته نه بيته دهسه لاتدار ئه و كه سه ئه گه رنا خراب ده قه ومى.
- * خوا مائى خوى كاوول ناكا:
- واته تامروؤف له خوى نه گورى خوالى ناگورپى، مالى كه سيش تيك نادا.
- * خوا رهگى به دكار له بن دهردينى، توئه ي كارژوله ي بى شاخ نه سينى:
- واته حه قى كه س له سه ركه س ناهيلى، چ زو چ دره نك.
- * خوا بكه م قه ت نه بوونى نه بينى:
- ئه مه يه كيك دوعا بو يه كيكى تر ده كا، چونكه نه بوونى زور خراپه
- * خودا راسته و راستى خوشى دهوئى:
- واته خوا هه ردم له گه ل راستى وپاكى دايه.
- * خوا تاسهران نه بينى، به فرى ناهاوئىتى؟
- هه ندئى كه س هه ن تووشى به لادين و مسته حق بووينه بو ئه م به لايه،
- ئه و جا ئه م مه سه له يه ده گوتري.
- * خوا حه قى بزنى بيشاخ، له سه ر بزنى به شاخ ناهيلى:
- واته خوا حه قى كه سانى بى چاره و بى دهسه لات له دهسه لاتداران
- وه رنه گريته وه.
- * خوا بو به روش، كلاوى دروستكردووه:
- واته خواى گه وره هه موو كه س ده بينى، ئه مه ش له كاتيك دا ده گوتري
- كه پياويك لى قه وما بى وپيوستى به هاوكارى بن.
- * خوا رازيقه، به لام بى نجم نابى:
- واته هه رچه نده خوا رازيق بى، به لام كارو جولانه و هشى هه ر دهوئى
- هه روه ك گوتراوه (له ناسمان بو كه س نه باريوه).

* خوا دهردی داوو دهرمانیشی داوه:

— واته ئه بی له کاتی کدا که تووشی نه خووشی ئه بی به دوای چاره سهه بگریت.

* خوی فه قیرانیش ههیه:

— ئه وه له کاتی کدا ده گوتری، کابرایه ک لئی قه ومابی ئه مه ده لی.

* خوا نه گهر دهرگایه کت لی بگری، سهه دهرگای تر ده کاته وه.

— واته له کاتی لی قه ومانی مروفت نائومید نه بی وه نه گهر دهرگایه ک بگری، سهه دهرگای تر ده کاته وه.

* خوا نه گهر قاچی به ماردده، دونیایی ده خوارد:

— واته زور که سه ههیه ده سه لاتی بیی دنیا ده خوات.

* خوا نه گهر شانسی بری، سهی بهرد دهرگاشتی نافل ده کات:

— واته نه گهر پیاوشانسی چوو، سهگی بهرده رگاشی ناپه وی وله به سهگی خوری هه لدی.

* خواشتی دهوی و خورماشی دهوی:

— واته دهیه وی دووشتی باش لهیه ک ئاندا دهستی بکه وی که ئه م دووشته ش له وکاته دا ئاسان نه بی.

* خوا گه ورهیه، گه وره به زینیشه:

— یانی هه رچه ند خوا خوی گه ورهیه، به لام زور گه ورانیش لی هه خات، واته خوا دوسیفه تی ههیه له لایه ک به زه بی و روحمی زوره وله لایه کی تره وه توره بی و تیدا ههیه وتوله له زورداران وه رگریته وه.

* خودا دهیزانی زمان ناوهستی، بویه جه پسی کردو هاوشیتیه بهستی:

— واته زمان به لای سه ره، بویه خوا له شوینیکی باش شار دیته وه.

* خودا ره حیمه، به لام شه دیو لعقابیشه (یاده لین) خوا که ریمه و کریم ترینیشه.

— واته به هه ردوو جور له گه ل مروفت ده جولیته وه.

* خودا عومری نوحی پیدایه:

— واته خوا مهیلی له سهه شتیک بی ده بی و مردن و کاریان له دهه ست

نه ودايه .

* خودا غه زه بي له ميرو له گرت بائي پيدا :

واته خوا غه زه ب له يه کيک بگري، به خوښی نازانی چي به سه ردي .

* خودا له سولتان مه حمود گه وره تره :

— واته له کهس مه ترسه وخوا دسه لاتی به سهر هه مووان هه يه .

* خودا هه تاو نيشانی ماری سر نادات :

— واته خوی کار به جي يه و له هه مووکه س به تواناترو زيره کتره .

* خودای گه وره نه پي به مار بده نه شاخ به کهر :

— نه م له کاتيکدا به مروقيک بپاريتته وه که کهسی شياو بو شويني شياوي

* خوا نيمه ي رنگ سروشت پيدا وه، رنگي هيچ کهسی به کهس نه داوه :

— نه مه ش نيشانه ي ليها تووی وبالا دسه ستی يه زدان دسه لميني .

* خوا ري له به ندي به دکار بگوري، نابيته سهر ري تاليوي گوري :

— واته به ندي به دکار به سانايي چانابي، مه گه ر هه رخوارو رحمی پيکا .

* خودا غه زه بي له بزنگرت، نانی شوانی خوارد :

— واته يه کي نه نجه لي بي، به خوی له خوی تيک دهاو توووشی به لای

لا به لاده بي .

* خوا به گوناھی، گونمي نه گري :

— له کاتيکدا به کارديت گویت له قسه يه کی گوبهاری يان تاوانکاری بوييت

بو يه کيکی تر باس بکه ی، واته منيش بيستومه وئوبالی به ملی

نه وکه سه ی که بومي باس کردوه .

* خوا پينهوی بخوی، خواتي گوشي :

— به شتيکی که م ده وترئ، که هه رچون بيري لي بکه ينه وه، به ش نه کات .

* خوا خوايه، بزنگ سوازی گايه :

له کاتيکدا ده گوتري که داد په روه ري نه بي، کهسی ناکهس به چه ونه زان

نه وينی باشيان وه رگرتي .

* خواشه ریکی کردهیه :

– واته یارمه تیدهری ئه وکه سانه ده بیټ که ره نجی شان و ئاره قی
ناوچه وانیان نان په یدا ده که ن.

* **خوامال ئه دا به جووله کهه ، (ئه دا به ئیره کهه):**

– به یه کیک ده لئین که شایه نی ئه وشوین و پله و پایه و ده وله مه ندیه نه بیټ
وبیټ و بیټ ماندوو بوون به ده سستی که وتبیټ.

* به کا برایه کی ناتیکه یشتی ده لئین که ئیش و کاره کانی باش بو
به ریوه چووبیټ، بیټ ماندوو بوون ده وله مه ند بووبیټ.

* **خوا هه رگوتی (تیز، تیژ):**

– واته خوا مه به سستی هه رچیه ک بیټ کونفه یه کونیک جیټ به جیټ ده بیټ
خوا ساترنه دا:

– له کاتیک ده گوتریټ که یه کیک به لایه کی توش بووبیټ ده لئین هه ر
به لایه کی گه وره تر نیټ، دلئ ده ده نه وه.

* **خوا تادهرکن ئه کاته وه، دهرکن پیوه نادا**

– واته خوئی کارزان و ده سه لاتداره و ده زانی چی ده کا، هه میشه
به زه بیټ و شاره زاییه .

(دونيا) ... له پهندي كورديدا

دونيا به زه مين و كه ونه ده گوتري كه نيمه ئاده ميزاد گيانلېر تيدا ده زين و ده گوزرتين، ئه و دونيا به پان و بهرينه به جوانترين شيوه بۇ مرقف دروستكراوه و هك رايه خيك وايه بۇ شه وهى به سه ريده هاتوچو بكه ين و تيدا خو مان پي تاقى بكه ينه وه .

پهندي كوردى به گهلى جوړو شيوه و شيواز ده رباره ي (دونيا) هاتووه، به چاك و خراپ و به به رزو نزم ده پروانيه دونيا، نيمه ليره دا به هه موو جوړه كانيه وه باس له و پهنده ده كه ين كه ده رباره ي (دونيا) گوتراوه، به نوميدين له دنيا به كى پر له خو شى و شادى و به خته وه رى دا بن و ئه م پهنده ش بېنه رپي نيشانده رو ريگاي دنيا تان بۇ روشنه بكات. پهنده كورديه كانيش ئه مانه كه (دونيا) يان تيدا يه :

* دونيا شامى شه ريفه :

- له كاتيكا به كاردي، كه وولات له ناشتى ئاسايشدا بي كه س ده ست دريژى نه كاته سه ر كه س و هه موو كه س به نيش و كارى خو به وه خه ريك بيت و كه س مافى كه س نه خوات و پيشيل نه كات.

* دونيا به نوميد خوراوه :

- واته ده بي ئاده ميزاد گه ش بين بيت و هيو او نوميد به رنه دا، هه ميشه ووره ي به رزيبت و بير له روژو ئاينده ي بكات وه .

دونيا پيچى ميزه ريكه "

واه دونيا هر ده بريته وه، به لام شه وهى بۇ ئاده ميزاد بمنيته وه
... .. جا كه .

* دونیا پینچ و دوو رۆژیکه :

– ئەو پەندەش وەکو ئەوەی سەرەوه وایه، واته دونیا هەر ماوه یه که و نامینئ.

* دونیا زاو مەرگه :

– واته له دونیا ههیه دهبی و هه شه ده مری، بۆ ئەوهش به کار دیت که ئیشیک بۆ دوا رۆژ بکهی.

* دونیا ده فیکه وەک ده فی دمر ویش، هه ریه که ساتئ مه ژه نووش پهی ویش :

– واته ئەو دونیا یه بئ و ه فا هەر رۆژی بۆ یه کیکه .

* دونیا کوئیر ده بۆوه، دوو سواریش له جه رده ی ده گه پان :

– به که سانی دزو شپه خۆره ده گوترئ، که به ته نگ لی قه ومان و ناخۆشی خه لکه وه نین.

* دونیا وەک تاسی جه مامه، هەر رۆژه ی به ده ست یه کیکه و هیه :

– واته که س به دونیا نه نازی و وه فایی بۆ که س نیه .

* دونیا نموونه ی قیامه ته :

– واته له و دونیا چ بچینی له دوا رۆژ ئەوه ده دوریه وه، چاکه و خراپه دیته پیت.

* دونیای بئ و ه فا کاروان سه رای پا، نیوه به دل ته نگ، نیوه به دلشاد.

– واته خۆشی و ناخۆشی له و دونیا یه هیه و دیته پتگات، ده بی مرۆق به رگه ی هه ر دوو کیان بگریئ.

* دونیا توخمی ته ماحه :

– واته له و دونیا مرۆق چاوی تیر نابی و ته ماحی ده کا.

* دونیا ده فه ن و ده فه نه :

– واته چاکه و خراپه ی تیدا یه، هەر رۆژی به جوړیکه .

* دونیا ریشه ت کنیا :

– واته که سانیک هه ن دونیا یان له لا پیرۆزه و گرینگه و به هه ند و ه ریا نگر تووه .

دونيان له خوځي كړدیه، به كونه مشك.

، به كابرايه ك ددگوتريڼ به خه يالّ دونيا له خوځي ته نگ كړدې.

دونيای بڼ سهر به سهرانی نابڼ:

واته دونيا هه موو كيشه و ملماننۍ به له نيوان هيز خيړخوازو هيزي

شه پخواز.

* دونيا هه موو بسووتن، دوسكه پوشيكي توي تيدانيه.

— به كابرايه ك ددگوتري له ناژاوه شه پو شوپو بگه پري و نيوان خه لك

تيكېدا، نه وه ي پيدهلين.

* دونياي هه مووي دوژمني سهری كه وه، كه وپيش دوژمني سهری خويه تي:

— به پراستی وايه زور ميللته هه يه خو خورن بو گيانی خويان نازان.

* دونيا بيته پوست، دوژمن نابيته دوست:

— واته دوژمن هه ر دوژمنه و نابيته دوست، كه واته نه و كه سه نه زانه

به قسه ي دوژمني بكات، يا كاريان بو بكا.

* دونيا به ردق، به ردقه، پني ناوي نه م له قه نه قه:

— واته دونيا هه ورازو نشيوي تيدايه، كه واته خوټ سهر غره ت مه كه.

* دونيا پردمو خه نكيش ري كوزار:

— زور راسته هه ر روژه به كيكه نه سپي خوځي تاو دهادتو خه لك له ژير

پي خوځي ده شيلاو به سهری دا تيده پهن.

* دونيا به با دروست بووه به باشي خراب ده بڼ:

— نه وه له كاتيک ده گوتري كه بايه كي زور به هيزبيت.

* دونيا ننگوستيله به كه به هه و هسي خوځي ده يسوريني:

— به به كيك ده لين ريشه و جله وي كار به ناره زووي خوځي گورچو شوپو

بكات.

* دونيا جووله جووليه تي، موختار قوونه قوونيه تي:

واته روژگار به ره و پيشكه وتن ده پوات، كه سانكيش پاش كه شه

ده كهن.

- * دونیا چەمە ، هەموو شتی تێدایە :
- واتە کۆمەڵ چاک و خراپی تێدایە و تێدا دەبێت .
* دونیا دەوران دەورانە ، چەرخ و فەلەکە دەسوێ .
- واتە ئەمڕۆ بۆ تۆیە بە یانی بۆ یەکیکی تر :
* دونیا کەرە ، سواری بەهەورد .
- ئەوەندی گۆی بەم رۆژگارە مەدە بە ئارەزووی خۆت بکە .
* دونیا گۆنیکە هەردەم لە چەشنیکە :
- واتە هەلسو و کەوتی مەوۆ لە گۆران دایە ، بەگەش بینی بیت یارەش
بینی .
* دونیا لۆ دونیایە :
- واتە چەندم لۆ ببیت ، ئەوەندەت لۆ دەبمەو .
* دونیا لۆی خوشە ، بێ دەرکەییە :
- واتە مەوۆ دەیهوێت بە ئازادی بژی .
* دونیا دوو دەرکەییە ، ئەووی دئی ئەووی دەچیتە دەرئ :
- واتە مردوم هەرچەندە بژی هەر هیچ لەم گیتی بە نازانیت .
* دونیا دەیهوێ . قیامەتیش دەیهوێ :
- واتە بەهەردوولایان کە مەتەرخەم مەکە .
* دونیا بە پووش نەگیرایە :
- بەکە سێکی تەنگەتاو دوو دل دەگوترئ .
* دونیا بێ زۆر قۆنە :
- واتە دونیا دوورو درێژەو کاتی دیاری کراوی بۆ دیار نیە .
* دونیا خەون و خەیاڵە ، بەدوا کەوتنی خەون و خەیاڵیش بەتائە :
واتە نابێ زۆر بە گرنگی وەریبگرئ .
* دونیا دەوران دەروانە :
- واتە هەر رۆژئ بە جۆریکەو بۆ بەرژەو هندی و سووبینینی کەسانیکە .
* دونیا هەتاسەر بۆ کەس نییە ، کەچی خەنک ئەوەندە لەدووی شەقییە :
- واتە هێندە ناھینئ ، کە دلئ ئەم و ئەو بشکینئ خۆت لەیاد بکەئ .

د بيا يا زالم ديه خوا يا بينچار:

۱. اته كه سانی ده ست روښتوو به هیز سوودی لی ده بینن.

دونیای به ههر دوو دسته وه گرتییه:

واته چاکه و خراپه ی تیدا ته نجام ده دا.

دونیای به ورووناکییبه ی لی تاریك بوود:

واته رهش بینه و دلته نگو و غه مباره .

۲. دوتیا سینه ره، دواي كهوت دپروا، كه پروت وهرگیرا نهوت دی له دوا:

- واته هیته ده پراکه پاك مه كه به دوا بییدا.

* دوتیا بازارپي كلاو دروانه:

- واته ته وانه كلاوچی و دروژن و فیلبازن ده به نه وه له م دوتیا یه .

* دوتیا كه ره كووی باژوی وده روا:

- واته خوټ هیلاك بکه ی به تامانج ده گه ی.

* دوتیا چه مه:

- واته چاك و خراپی تیدا یه .

(شهو و روژ)... له پهندي كوردیدا

ساته كانی ژيان بریتیه له بیست چوار كاتژمیری شهو و روژ، هه ره كه یان كۆتایی به وهی تردیتیت، كه چی سهر له نوێ سهره لده ده ته وه، به وه رزه كانی سال كورت و درێژی شهو و روژ ده گۆردریت، جگه له وهش هه ر وولات و ناوچه یهك به جۆریك دابه شكراوه، به هه رحال ئه وهی ئیمه گه ره كمانه ده رباره ی ئه و پهنده كوردییانه یه كه وشه ی (شهو و روژ) ی تیدا یه، پهنده كانی ش ئه مانه ی خواره وهن:

* شهو وه لای، میرانه:

– واته شهو بۆ پیاوی ئازاو تۆ له سینه وه باشه و جوامیری به دیارده كه وی.

* شهو ستاری به نه یه:

– شهو بۆ پیشوودان و نوستن هاتیه.

* شهو گوینداره:

– واته خه لك گوێ ده گری، پئویسته له سه رخۆ قسه بكه ی تا كه س

له قسه كانت نه گات.

* شهو هات و مهرگ هات:

– یه كیكی نه خۆش ئه م پهنده ده لی كه كاتی لی نه پوا.

* شهو گاری شووم، له نیوارموه دیاره:

– واته هه موو ناخۆشی و كارێك له سه ره تا وه دیاره.

* شهو ی خۆشی له نه نگۆرموه دیاره:

– واته هه موو كاری له پیشه كیه كه یدا به دیار ده كه وی

* شهو ده نوێ به جلی گایه، به روژ ده لی قوچ و پاشایه.

- بهيه کيک ده لئين له مالي چي نه بي، به لام له لاي خه لک واخوي نيشان
بده که هه بوونه .

* شهوي جه زن، فه قيريش دونه مه نده:

- واته بؤ جه زن هه ژارو ده وله مه ند خويان بؤ ناماده ده که ن، چيشتي
خوش لي ده نين.

* شهو يه ک و دزه هزار:

- به چه ند که سيک ده وترئ که هه موله يه ک شت دزي بکه ن، هيچيان
ناگيان له يه کتر نه بي.

* شهو و روژ دئ و دهر او به لاي خودا خلاس نابي:

- واته کيشه و به لا به ده ست خوايه و له بنده نزيکه و زوره .

* شهو لؤچاوانه، روژ لؤ دلانه:

- واته هه رشتئ له کاتي خوي خوش و پيويسته .

* شهوي تاريک، روژي رووناکي له دوا دئ:

- واته پاش هه رناخوشيه ک، خوشيه ک هه يه، پيويسته مروژ گه شبين

بيت

* به روژ دمر و نيشه، به شهو دمر و نيش مه به .

- واته به روژ کاروکاسبي بکه، به شهو پشوو بده .

* روژان، روژيان له شوينه:

- به يه کيک ده لئين بير له پاشه روژ نه کاته وه، واهه ست بکات هه رله خوشي
ده زي.

* روژ بووه به سال، سال بووه جه وال:

- واته روژگار دريژ بووه، مه ردوم هه ربه وه راده گات که نان بخوات.

* روژي نه قسي نه قسيه، که س ناگايي له که س نييه .

- به روژيکي ناخوش و پر له چه لمه ده گوتري که که س به که س نه بي .

* روژي بارانان قوره:

- ده بيني رووداويک رووده دات، له م پيتاوه دا هه ندي شت رووده دات

- که نه ده بوایه بکړی .
- * رُوژ د هروا قهزاو به لای دونیا نارېوا .
- واته کاره ساتی سامناک و چاوه نوار نه کراوه هه موو دهم لیتته وه نزیکه
- .
- * رُوژ له رُوژ ناوا هه لات :
- به کاریکی پیچه وانه ده لئین .
- * رُوژ هه رات ، ناواده بی :
- واته هه موو کاروشتی کوتایی هه یه .
- * رُوژ له که رڅه ک ناوانابی :
- واته هه مووشتی قابیلی گوران .
- * رُوژی بمری حه فت زاوا ، کورم نابی ساوا :
- واته زاوا نابیتته شوینه وارو به نه مانی مالت لیتکناچیت .
- * رُوژی له جیگیایه کی خراپ لی ناواوو :
- واته خراپی لی قه وما .
- * رُوژ له کام لا هه راتیه :
- به کاریک ده گوتری که که سیک بیكات ، پیشتر ته م کاره چاکه ی نه کردبی
- * رُوژ به په نجه ی دست دمژمیری :
- به یه کیک ده لئین چاوه روانی شتیک بیت .
- * رُوژ دیاره په نجه ی ناوی :
- به شتیک ده لئین روون و ناشکرابی ، پیویست به به لگه ناکات .
- * رُوژ هه لات ، هه موو ورات :
- واته خراپه هه موولایه ک ده گریته وه .
- * رُوژیک به که له شیري ، نهک هه زار رُوژ به مریشکی ، یاده لئین رُوژیک به سه ربه رزی ، نهک سه دسان به ژیر ده ستی .
- واته پیاو مه ردبی و به سه ربه رزی بژی ، له ژیر بالی که س نه بی .
- * رُوژی هه له هه لی ، به رخ ده چیتته وه به رمه ری :
- واته له کاتی شه رو ته نگاوه دا خزم پشتی یه کتر ده گرن .

(زېر) ... له پهندي كورديدا

له سهر ئهم زه مينه پان و پوپره دا گه لى شتى به نرخ و پر به ها هه يه،
كه ده بېته مایه ی نارامی و جوانی و خوشبهختی مرؤف، (زېر) پش په كيكه
له كايه به نرخ و به ناوبانگه كانی دونیا، كه له مامله و سروشتی جوانی
به كاردیت، ئاده ميزاد زور كه یفی به زېر دیت، به تاییهت ئافره تان كه بو
زیاتر ده رخستنی جوانیه كه یان به سهر خویانه وه ده كه ن من لیتره دا
نامه ویت سودو زیانه كانی زېر باسبگه م، وه لى ئه وه ی گه په كه ئاماژه ی
پیبگه م ده باره ی ئه و (پهنده كوردیانه یه) كه وشه ی (زېر) ی تیدایه،
به ئومیدم پهنده كانی ش چه شنی زېر سودبه خسرو به دلئان بیت :

* زېر به قیمة تی خوی، زیویش به قیمة تی خوی.

– واته شتى چاك و خراب، هه ریه كه به های خوی هه يه، كه واته نابى
به يهك چاو سه يری شته كان بکه ين.

* زېر دهرى هه رمگره، زیو دهرى به خوم وه كه.

– واته زېر بو پوژى ته نگانه و لیقه و مان پاره ده كات به كه لك دیت و اچا كه
هه لى بگری، زیویش بوخو دیارخستن باشه.

* زېر پاك ژهنگ هه ئناینى.

– پاك و په سه ن و چا كه، هېچ شتى كاری تینا كات.

* زېرى پاك له ناگر ناترسى یاده ئین (زېرى كه پاكه چ منه تی به خا كه)

– واته بى منه ته و له هېچ شتى سل ناكات و، كاریگه رى هېچ شتى
به سه ریوه دیارنابى.

- * زێر لەلای زێرینگر بە قییمەتە. یادەلێن (قەدری زێر لای زێرینگرە)
- واتە ئەو پێتووی ماندو هیلەك دەبێت، دەزانێ چۆن دروست دەكری و بە كار دیت.
- * زێرم داوه، بەلام فریود، یادەلێن (زێرم دا، بەلام كری)
- واتە هیچ سووڤم لێ نەدی.
- * زێر گچكەش دەبی، یادەلێن (زێریش گچكە یە.
- واتە مەرج نیە هەرشتی بچوك بی، گرینگو پرپەهابی، بە پێچەوانەو، زێر بچوكەو نرخێ خۆشی هە یە.
- * زێر دەگری لە دوكانان دەری دەكەومە دەستی نەزانان. یادەلێن (زێرە زەردی زەمانە، دەگری لەبەر دواكانا، دەری دەكەومە دەست قەدر نەزانان).
- واتە كەسانێك هەن دەولەمەندن و خواپیداون نازوڤیز بە زێر لێدە دەن و قەدری زێرە كە ناگرن، لەوكاتەدا ئەو پەندانە دەلێن.
- * زێر بۆینە پۆلەكە، میرد بۆینە جۆلەكە.
- واتە لەوكاتە ی زێر نرخ و بەهای تەواوی خۆی نامیێتی و زۆر دەبی، كەسیێتی پیاو لای هەندی ئافرەت كزۆ لاواز دەبێت، ئەم پەندە دەگوتریت.
- * كاسبی بازنی زێری دەستی مروۆڤە.
- واتە گەر ئیش و كاریكە ی و تیبكۆشی، ئەوە خوا زێرو مال و سەرۆهت و سامانەت دەداتی، پێویستت بەكەس ناییت.
- * بیوژن نەستۆندە ناومالی زێر بی، خیری پێ دەشی.
- واتە بێوژن لێقەوماودو كەسی نیە كاری بۆبكات، لەوكاتەدا ئەو پەندە دەگوتریت.
- * زێر لەقوریشدابی دیاره.
- بەزنی جوانی هەژار دەوتریتن، واتە هەزارجار پەش و پوت بێت جوانیەكە ی هەر دیاره.

(پاره) ... له پەندی کوردیدا ... !!

پاره ... پیتوستیه کی ، خوشی به مرۆڤ ده به خشی، پیدایستیه کانی بۆ دهسته بهرده کات به لام نابیته سه رچاوه ی به خته وه ری، لیڤه دا هه ول ده دهین ئه و په ندانه ی له سه ر پاره گو تراوه بخهینه روو:

* پاره بهرد نهرم دهکا

واته به پاره هه موو کهس نهرم و نیان ده بی، واته پاره ری خوشکه ره بۆ ئه نجامدانی هه موو کارو کرده وه یه کو رازی کردنی دلێ به رامبه ر گه ر په قیش بی، جگه له وهش ئیستا به هۆی پاره وه شاخه کان و یران ده کړی، مه به ست ئه وه یه کاری زۆر گران هه یه به پاره پینکدیت.

* پاره بده و مه لا له مزگه وت دهر بکه :-

واته، یانی مه لا هه رچه نده مزگه وت به مالی خواو خۆی ده زانی ئاسان نییه دهر کردنی له مزگه وت، به لام له گه ل ئه وه شدا پاره کاریگه ری خۆی هه یه، له وان هه دلێ بگۆری و به دهر کردنی بدات و زۆر شتی له بیر بچیت، ئه مه وه نه بی هه ر به قسه بی، به کرداریش رووی داوه .

* پاره دین دهره، دین به ره:

واته به پاره چاکه ش ده کړی هه ر به پاره خراپه ش ده کړی که واته ئه گه ر چاکه ت کرد ئه وه دین و ئیمان ت بپروت پته و ده بی خراپه ش پیچه وان هه که یه تی .

* پاره ت هه بی کهس نا پرسی کوری کینی؟

واته پاره عه بی و عارت داده پۆشی و کهس ناکه س به چه ش ده کا به که سی و کهس له ته سل و نه سه بت نا پرسی که م و کورپه کانیش ت داده پۆشی: خه لک له ده ورت کۆ ده بیته وه

- * پارە بۆ نامەرد، روو زەردیی دینێ: -
چونکه له وشین خۆی خەرجی ناكا.
* پارە پارە دەهینی: -
واتە بەبێ پارە كەسابەت ناكری
* پارە چلكی دەستە: -
واتە: خەرج دەبێ و دەپوا
* پارەي خەلك، كیسە دەدرینێ: -
واتە: شتی خەلكی چ سوودی نییه، وهك دەلین سواری خەل:ی
پیا دەیه.
* پارەي زۆر سەر شوپیی دینێ: -
واتە پارە دار لە بەرناگاداری پارەكە ی، ناویری لە شوینی خۆیا
نەقسە یهکی پیاوانە بكاو نەكارێکی مەردانە بنوینێ.
* پارەي چەرمگ، بۆرۆژرەش: -
وهك ئەوه پەندەوا یه كە دەلێ (مالی سپی، بۆ رۆژی رەش) واتە بۆ
كاتی لێقه ومان باشە
* پارەي چەرمگی پێداوه، جق بکه خق بکه هەردە یخوات: -
واتە یه كێك بە شتیك زۆر ماندوو بی و كۆسپی زۆر دروست بی و خەلك
پیی بلین وازی لیدینه، ئەویش وازی لێناهیینی ئەو مەسە له یه دەلێ.
* پارە له تازە كیسە قەرز مەكە، گەر قەرزت كرد خەرجی مەكە: -
تازە كیسە: تازە دەوله مەند: واتە چونكە تازە پیاكە وتوو، زۆر زوو
داوات لی ئەكاتەوه، وه دەبێ بیده یته وه.
* پیره میردی شاعیریش له پەندیکی خۆیدا دەلێ: -
ئەگەر له پارەي خەلكی پیرسی
چاوت تیر نابنی تانە مری برسی
- واتە نابنی چاوت له پارە و مالی خەلكی بی، گەر وابی هیچ ئیش و كارو
كرده وه یهکی باشت پی ناكری، وای لیدنی له داخانا دە مری، دەبێ مرقف
سوپاسگوزاری یەزدان بی به وبه شه ی كه پیی دەدا پازی بی.

(پیاو) ... له پهندي كوردیدا

یهزدانی دلقان و مهزن یه که م گیانله بهری که دروست کردبی بۆ سه ر
ئهم زهمینه پان و بهرینه، ئه وه مروڤ بووه، له مروڤیشدا پیاو بووه،
که واته گرینگی و تاییه تمه ندی خوئی هه یه، ده بی ئه و راستیه بزانی
هه موو نیریک پیاو نییه، به لام هه موو پیاویک نیره كورده هه ر له دیر
زمانه وه له به ره به یانی میژوه وه پیاوی میرخاس و جوامیرو قاره مان و
چاونه ترس و ئازای لیته لکه وتوو، که توانیویه تی به ره نگاری سه رجه م
کیشه لابه لاکان و کۆسپو ته گه ره ناخۆشه کان بیته وه به سه ریان زالی،
بابو باپیرانمان به هه موو که سیکیان نه وتوو پیاو، به لکو ئه وانیه ی
پیاوه تیان له ده ست هاتوو وه سه خاوه ت و دلقراوان و چاکه که رو نان
ده ربوونه ئه مانه به پیاو له قه له م دراون، ئه وه ی ئیمه گه ره کمانه لی ره دا
باسی بکه ین ده رباره ی ئه و په تنده كوردییانه یه که ده رباره ی (پیاو)
گوتراوه به چاک و خراپه وه یا به هه ر جوړی بی، په نه ده کانیش ئه مانه ن:

* پیاوی بی چاره، به دۆستی داکی ده لی بابه :

- واته: یه کیك بۆی نه گونجیت تا هه لی ب وده رکه ویت به خراپه کار ده لیت
هاوړی.

* پیاوی بی غیره ت خوئی به قوربانی ژنان کا.

- واته ژن له پیاوی ده ست نه که ره وه باشتره .

* پیاوی فه قیر کوفربکا، خوانانی ده بری، پیغه مبه ر دۆ.

واته: هه ژار له دلی به زار له شتیکی که م و بدویت دونیای لی ده بی به ناگر و
نه نگر.

* پیاوان ده برد لۆ نیعدام کردنی، ژنی ده عوای مۆری و مه رجانی ده کرد.

- واتە : زنى خراب لەناو چوونى مئىردى ناپىچىئەنە، لەبەرژەوئەندى خۆى دەدوئى.

* پىياو لەكاتى روق ھەنسان ركى نەگرى

- واتە ئەگەر مەوقە ھەنساو تورپەبوو ھىچ كاريكى ناشايستەنەكات و خۆى بگرە پاش ماوئەيەك دئتە سەرخۆ، لەكەلى شەيتانى دئە خوارى، تورپەبىيەكەى لەناو دەچى و تووشى بەلا نابى.

* پىياو قەرذار زمانى كورئە.

- واتە پىياو ئەگەر قەردارى كابرئەك بى لەھەر روويەكەو، ھەمىشە چاوپۆت و زمان كورت دەبى بەرامبەرى .

* پىياو كەمرد لاقى رادەكئىشئىن :

- واتە : زۆر راستە و جاروايە لەكاتىك دادەئئىن كە پىياو ئەگەر گىروگرفتى روويدا شتى تىرىش روودەدات.

* پىياو كە ناچار بوو سەريەمانى دوژمنى دادەگرئى.

واتە لەكاتىكدا دەگوتئى كابرئەك روولە كابرئەك و ئەمەش دەلى لەلاى برادەرانى خۆى.

* پىياو ئەو پىياودىيە بەبائى خۆى بفرىت نەك بەبائى خەلئى.

واتە : پىياو پئويستە بەدەست و قامى خۆى پئىبگات و تئىبگۆشى و بگاتە خۆى پئىبگات و تئىبگۆشى و بگاتە ئەنجام نەك بەئەم و ئەو.

* پىياو ئەو پىياودىيە بەچاكە پىياوبئى، نەك بەدووزىفە ناوئى بەناوبئى.

- واتە : پئويستە پىياو چاكە بكات و پىياوئەتى بنوئئى، نەك بەكورسى و كارى شانازى بكات.

* پىياو ئەو پىياودىيە كەلك لەبەسەرھاتى خەئك و مەرىگرئى نەك لەبەسەرھاتى خۆى و مەرىگرئى نەك لەبەسەرھاتى خۆى.

- واتە : پئويستە سوود لەھەلە و كارەكانى كەسانى تر وەرگرى نەك بەسەرخۆشى بئى.

* پىياو ئەو پىياودىيە لە پشت وروويەك بئىت.

- واتە نابئى بەرامبەرت جۆرىك بئىت و لەپاش ملەش خۆرىكى تر.

- * پياو نه مريت ب هه موو ناواتيك دهگات.
- واته: پياو به ههول و تيكوشان ده تواني به ناوات و ئامانجه كاني شادبي.
- * پياو سهرددوريني، به لام قسه نادوريني.
- واته: پياو پيوسته خودان قسه و به ليني خوي بي و پاشگهز نه بيته وهز
گه سه ريشي تي بجي.
- * پياوه تي به نيشه نهك به ريشه.
- واته: سيماو روخسار پياوه تي و جواميري ناسه لميني، به لكو ئيش و
کردار بوني پياو و پياوه تي ده سه لميني.
- * پياوي پياوانه هي مهيداني شيرانه:
- واته مروف پياوانه و شهرم له خوكره وه هي نه وه به له روزگاري ته نگانه
پشتي پي ببهستي وله هانات ديت.
- * پياو بي كهس بي هه ژار ده بي، زن بي كهس بي هار ده بي.
- واته: زور راسته ئافره ت بي كهس و خاوه ن بي توشی زور شتي خراپ
ده بي، پياويش ته نيا هه ژار ده بي، به لام كه متر توشی ئيشی خراپ ديت.
- * پياو نه گهر تقي رووكرده عه ردی هه ئی ناگريته وه.
- واته: پياو نه گهر به ليني دا نابی په شيمان بيته وه و ده بي يك قسه بي.
- * پياوي پياو كوژ گوئچكه ي قيته.
- واته يانی نه وه ي ده ست بكاته وه و زه لام بكوژي گوئيه كاني قيتن و
هه ميشه كبرا وشته و ئاگای له خوئيه وهك پشيله ي جووچكه خوړ.
- * پياوي بيوه فا كه پري بويكه ي، يا كه پري ئی بسوتيني هه روكه يه كه.
- واته پياوي بي وه فا هه رچي بويكه ي و هه رچي له گه ل بكه يت
هه روكه ي يه كه.
- * پياو ئاقل بي ته مهنی كه مه، پياو راست بي ته مهنی كه مه.
- واته: له بهر نه وه ته مهنی كه م ده بي چونكه له لايه ك غم زور ده خوات،
له لايه كي تريش له وانه يه بيكوژن و له ناوي بيه ن، چونكه ژيرو راسته.
- * پياوي بي زن هه سپي بي هه وسار
- واته ته واو كهری ژيانی ته واو نيه، به تنيا هه مووشتي پيناكري.

- * پیاومان پۆینن. تیرە نگێون: ژنن.
- واتە هەردووکیان بەیەکەوە جوانن.
* پیاوی بێ کەلک بەنەبووی جیسابە.
- واتە: پیاویک سوودنەبوو، هەرنەبێ باشترە.
* پیاوی پیاو، پیاودتی لەبیر ناکا.
- واتە: گەر یەکی: پیاو بوو، ئەو چاکە ی لەبەرچاودەبێ.
* پیاوی تەرن، داری بێ بەرە
- واتە هیچ سوودی لێ نابینی
* پیاوی عەدوللأ سڕیمانم، گێلمە گێلمە نازانم.
- بەیەکی دەگوترێ بەیەکیکی تر خۆی هەلکێشی و بێ منەت بێ.
* پیاوی نەگەت بەرامبەر خێر کوێرە،
- واتە: چاکە ی لە دەست نایئ
* پیاو پیاوی دەخوارد
- واتە کەس بەکەس نەبوو.
* سەگ نان بەدە پیاوی سێپلە نان مەدە.
- واتە: چونکە سەگ وەفایی دەبال بەلام پیاوی سێپلە وەفایی نیە.
* پیاو ئەو پیاودیه ئەتەنگانە خۆی نەگۆری
- واتە لەخۆشی و ناخۆشی لەیەک ئاست دابی.
* پیاو قسە ی خۆی بە جیهیننا شیرە، بە جیی نەهیننا چیرە.
- واتە پیاو بەقسە بەلێنەکانی بوونی خۆی دەسەلێمنئ
* پیاو ئەو پیاودیه ئەقسە ی خۆی پەشیمان نەبیتەو.
- واتە کەقسە ی کرد تەواو
* پیاوی مەرد خە نەجەری دەبان ناییرئ.
- واتە لەهیچ شتی باکی نییە.
* پیاو بەو قسەگیش بۆ خودا بکە.
- واتە چی راستە ئەو بەلئ.
* پیاو لغاوی بۆولأغ داھیننا. ئا فرەتیش بۆ پیاو.
- واتە: پیاو بەقسە ی ئا فرەت دەبەستریتەو.

- * پیاو دئسۆز بی بۆ هه مووکه سیش دەرگای کراوه بی له دز ناترسی
- واته : کهس دزایه تی ناکا .
- * پیاوه تی پیاوی پیاو بی به ش دهکا
- واته : ده و لمه ند نابئ و پیاوه تی به ماله که ی ده کا .
- * پیاوه ک به گه وره یی فیره پلاو خواردن ، بو بییت دست بۆ که پووی ده بات .
- واته : شاره زانایی
- * پیاوه ک گورگ خواردیتی باو کیشی دیار نییه .
- واته : که لی قه وما کهس به هانای نایت
- * پیاوی باش نه وه یه به سه ر نارمه زوو هکانیدا زال بیت .
- واته بتوانی کۆن ترۆ لی خۆی بکا
- * پیاوی بچوو ک لای وایه که شتی بچوو ک بایه خی نییه .
- واته کهس عه یبی خۆی نابینی
- * پیاوی درێژ عه قل له چۆکی تی
- واته درێژی باش نیه
- * پیاوی زۆربلی بۆ دۆزه خ به ره . له ویشدا ده ئی داره که ی ته ره .
- واته : هه ر قسه ی خۆی ده سه لمی تی
- * پیاوی زانا یه ک قسه ی به سه ؟
- واته زوو تی ده گات .
- * پیاوی عاقل کاغه زی سپی ده خوینی ته وه .
- واته ژیر له هه موشت تی ده گات
- * پیاوی قه ردار به په له له بازار تی ده په ئی .
- واته : خۆی ده درزی ته وه
- * پیاوی ماندوو بۆگه رو گرفت ده گه ری .
- واته : ده ویت خۆی ده ر بازگان و بیانو ده بینیت ته وه
- * پیاوی هه یه له ئافه رت ناوس بییت .
- واته : ئافه ره ته که زۆر ده ردی ده داتی و غه می لی ده خوات .
- * پیاوی وام دیوه بۆنان و که باب ، که وتۆته زه می مام و خال باب .
- واته پیاو هه یه به مالی دونیا ده گۆری و خزم و کهس به لاوه ده نی .

(ژن) ... لە پەندى كوردیدا

ئەو هی گەرەكمە رووشنایی بخەمە سەر ئەو پەندە كوردیانەیهی كه لەسەر (ژن) گوتراون چ بەچاك چ بەخراب، لەوانەیه هەندىكیان بۆ ئەو قوناغ و سەردەمە دەست نەدەن، بەلام پەندى كوردى لقیكى سەرەكى فۆلكلۆره كەمانە نابى خۆمانى لى بدزینەو، بۆیه گشتیان دەخەمەپوو.

* ژن هەیه ژنۆكه ش هەیه :

كورد لەسەرەتاوه ژنى پۆلین كردوو ه بۆ دوو جوړو بەش، بەشێكیان هەر بەناو ژنەو هېچ رۆلى نیهی لەنتو كۆمەل و كۆمەلگا، بەكەلك مال و خیزان ناییت، جوړه كەى تریش پێچهوانەى ئەمەیه .

* ژنى چاك ژيانە، ژنى خراب ژانه :

ئەم پەندە كوردیه وەسفىكى چاكە بۆ ئافرهت، واتە ئەگەر چاك بوو ئەوه هەموو ژيانە، خوشتەرىن شتەن چاكترين كەسە، بەلام خوانە خواستە ئەگەر وانەبوو ئەوه دەبیتە ژانىك ژيانت لى تىك دەدات.

* ژن پياوى دەكاتە پياوو لە پياوەتیشى دەخات :

ئەم پەندەش هەر دەربارەى چاك و خرابى ژن گوتراوه، گەر ژنەكە باش بوو و پشنگىرى پياوەكەى كرد ئەوه باشە، گەر نا پياوەكەش وەكو خۆى لیدەكات.

* ژنى شەرمەن شارهكى دەينى، پياوى شەرمەن شەيهكى نايىنى :

واتە گەر ئافرهت بەرەوشت و داوین پاك و بەشەرەف بوو ئەو هەموو دنيا دىنى، پياوەكەش دەبى چاوكراوه و چوست بى.

^۱ ژن پرسى پينكه، به لام ورك نه نقه له گوڼی مهكه.

ژن وهك هاوېه شى پياوو دايكى منډالانه، پټويسته پرسى پينكړی، به لام نايى دهوراستى مال بى، پياوېه كه چى له ده ست نه مينى.

^۲ ژن نه گهر نه خشينه، مالى رهنگينه:

واته ئافره تيك كارزانو كaban بى، ئه وه ماله كه ي جوانو پاك و رهنگين ده بى.

^۳ ژن به شه ونيك ده بېته مه لارن:

زور راسته كاتى ئافره تيكى شوو به مه لايه ك دهكات پيى ده لئين (مه لا ژن) بى ئه وه ي هيجى خوښېدى، زور كه سه هه يه بى ئه وه ي ماندوو هيلاك بن

رؤلى لپرسراوټى و... هتد ده بينن!

^۴ ژن ژنى ميردان بى، با له بن بهردان بى:

ئهم په نده زياتر ئافره ت به كارى دېنن، واته گهر پياوېه كه پياو بى و به دلى ژنه كه بى، با شوپنه كه ي ناخوش و يا كابر ا ه ژار بى، گرینگ

ئه وه يه ژيانيان خوش بى له گه ل يه كتردا.

^۵ ژن نه گهر دايه بى شهرمى، پيى ده لينگى دهر ديني:

واته خوانه نه خواسته گهر بى حه يايى كرد ئه وه كه س دهره قه تى نايى.

^۶ ژنيك نوزده ميردى كردبوو، به ژنيكى ترى ده گوت ههر دووكيان بيست ميردمان كردووه:

واته: زور خه لك هه ن خوځيان عه يب دارو خراپن ده يانه ويټ خه لكى تريش به پتنه ريڙى خوځيان.

^۷ ژنى ژنانه، دايى له ديوه خانه:

واته نه گهر ژنى لپه اتوو بوو توانايى هه بوو ئه وه ده توانى زور زياتر له پياو رؤل بېنى و بى ترس كارى بدهره ده ست و لپى مه ترسه.

^۸ ژنى بى شهرم، وكي چيشتى بى خونيه:

واته ده بى ئافره ت به حه ياو به شهرم بى، گهر شهرم و حه ياي نه ما لاي ه لك سووك و بى تام ده بى.

^۹ ژن بو شه وو رؤژنيك نييه:

واته ئەو کەسەى ژن دىننى پىويستە بزانی كى دەكاتە هاوسەرى خۆى
چونكە بۇ رۆژىك و دوان نىيە .

* ژن ئاقرى لەكۆشيه :

ئەم پەندە هەموو ئافرهتى ناگرىتەوه، بەلام هەندىكيان شاش و بۆشن
زوو بەهەلدا دەچن .

* ژن دەلێن وەك هەناسەيه بۇ مێرد :

واتە پياو زۆر پىويستە، وەك چەقوى نىو متبەق وايە .

* ژنى بەكۆشى دراوا، نە چىتە مالى باوا :

واتە ئافرهتى بەمێرد با هەبوو ش بىت بچىتەوه مالى باوكى نرخى
جارانى نامىنى .

* ژن بەتەنها كاروانە، دووان بن عوربانە، بىنە سى ناخر زەمانە .

ئافرهت زۆر دەئاخفن كەگردي بوون ئاگايان ليك نامىنى .

* ژن چىيە! بەنەينوك و كلدانەكى هەلداخەلەتن :

ئافرهت زوو بەهەلە دەچن، چونكە دل سافو دل پاك و ناسكن .

* ژن و تەهنگو ماین، لەكن كى بن هى وين :

ئەو سىيە مەرج نىيە تا سەر لەگەلت دابن .

* ژن هەسانى مێردىه :

واتە ژن هەيه مێرد لەخشته دەبات و هەموو شتىكى پى دەكات، لەگەل

ئەو شدا قەلغانى پياوگەرباش بى .

* ژن بدە ژن مردیان، داینى لەجىيى خۇريان :

واتە بى ژنیاں دىتیه و نرخى دەزانن .

* ژن بدە ژن مردیان، كەر بدە كەر تۆپیان، یان دەلێن (ژن بدە بەژن مردیان، مەر بدە مەر
مردیان) :

واتە ئەوانە زۆر پىويستیان دەبى و ئەزموونىكى باشیان لەگەل بردۆتە
سەر .

* ژن زىزى بى، كورت كزەبى، جوجكەت بەمالى و مەردەبى :

واته تا ده توانی شیرازه و قهواره ی مالت تیک مه ده، ئەگینا مالت

تیکده چی

* ژنی به د ژانه، گهر خۆتی لی دهی مالت ویرانه:

واته تا ده توانی خۆت له ئافره تی خراپ دوور بگره.

* ژنی بیینه له بنه مالان، خوارزا ده چنه سه ر خالان:

واته ژنی له بنه مالان بیینه تا مندا له کانت چاک بن، مه رج نییه هه مووش

وابی.

* ژنی پیران، وهکی میران.

چونکه نرخى ژن ده زانن و که م که س به وان رازیه.

* ژنی جوان دۆستی لۆ ده بی:

واته ئافره تی جوان ته نگ و چه له مه ی بۆ په یدا ده بی.

* ژنی دز حیزیشه.

واته ژن خراپه یه کی بچروک بکات هی گه وره ش ده کات.

* ژن ژنی به سه رهات، شه رتی هه لات:

واتا نرخى جارانی نامینتی.

* ژنی سه ربه خۆ میله تیکی بی حکومه ته:

ئافره تی هه یته ی بی لی پێچانه وه، گوئی به تان و پۆی نه ریتی کۆمه ل

نادات.

* ژنی گه وران گرانه، جه وان هه ی ئاسانه.

ژنی په ره ورده باش گران و به نرخه به پێوه بردنی سانایه.

* ژن به بی که س هار ده بییت، بیاو به بی که س هه ژار ده بییت:

واته پێویسته له گه ل به کتر بن و چاودێری یه ک بکه ن.

* ژن به زیز بوون سووک ده بییت:

واته ژن که شووی کرد نابێ زیز بی، چونکه هه ر ماله میردی خۆی

به که لکی دیت.

* ژن بینم یان نه ینم هه ر په شیمانم:

تەم پەندە لەكاتێ دەگوتری كە پیاویك دوو دل بێ لەژن هیتان.
* ژن پرچی درێژە لەبیردا زۆر كورت و گێژە:

مەرج نییە هەموو ژنی وابێ.
* ژن سەگیش پینی ناومەری.

واتە پتویست ناكات دزایەتی ژن بکە، قسە ی پێ بلێی.
* ژن ستوونی ماله.

واتە ماله كە بەئەووە رادەووەستێ.
* ژن كراسی بەری پیاو:

واتە عەیب و عاری دادەپۆشی و بۆ یەك باشن.
* ژن و مائیان گوتوو:

واتە دەبێ دەست رەنگین و بەخێو كەریكی باش بێت.
* ژن كە زیزوو (تورا) گێسکی مائی پینی پیندەكەن:

واتە نیبێ زیز بێ كە رنا خەلك فشە ی پیندەكەن.
* ژن بینە ژنانە، پینستە بكاتە هەمانە:

واتە كە رەر ژن دینی با كابان و مالداری كەر بێ تا دەكری دەست
رەنگین بێ.

* ژنەك و عەشیرەتەك:

واتە رەنگدانەووەی ئەو عەشیرەتە یە بەچاك و بەخراب.
* ژنی جوان دەردی بێ دەرمانن نەكوشتن نە تەلای دان:

واتە نابێ ژن لیبی بدری یا تەلای بەدی.
* ژنی خراب مندالی رەسەنی لی ناكەوینتەو:

بۆیە پتویستە ژنی چاك بکەیتە هاوسەری خۆت، كەر ژن خراب بوو ئەو
پەرەردە ی مندالەكانیشی باش ناكات.

* ژنی چاك نیعمەتەن ژنی خراب زیللەتە:

ئەمەش باس لەچاکی و خۆشی ژن دەكات، خراپیش بەپێچەوانەو.
* ژنی كە چەن بەمووی كچی خالی دەنازی:

واته ههندي ژن ههن بهماله باوان دهنازن.

* ژنت زیزبی ریست لی دهبیته خوری:

واته مال تیک دهچی، گهر ژنهکه ی تیدا نما.

* ژن ژانه ژانیش سهراوهی ژبانه:

واته ههر چونی بی دهبی لهگهلی ئیداره بکه ی، چونکه ژبان بهوانه وه بهنده.

* ژن داری شکهستییه.

– واته: ناسکه دهبی ناگه داری بی

* ژن کهم دوویی، چهندی کار که ری.

– واته: ژن پیویست کهم قسه بکا، بو نهوهی کارهکانی بهریکی بکا.

* ژن گرییه بهکهس ناگریته وه.

– واته کهس بهته واوی تینا کا.

* ژن له پاش سارموهعهدهکی مهتعی بکه، ههسپ له پاش مانگهکی.

– واته تاشارهزایی نهبی باسی بکه.

* ژن له قهرجی ناگری.

– واته مامه لهیان گرانه، ژنیا ن بهکه لک نایی.

* ژن له گوری بیته وه، سه بهته ی نانی خوی له بهر ناگری.

– واته: جوان دهبی

* ژن له گهر میردی خوی یه ک بی، با شه و نوستنی چاروگی خوی بی.

واته: گهر دوو هاوسه ریه کتریان بوئ ژبانیا ن خوش دهبی.

* ژن له گهر میردی خوی یه ک بی، شه و دزه ی بۆده کا.

– واته دهگه نه پال یه کتر.

* ژن مه کران بکا پیاو دمره قه تی نایی.

– واته: ژن فیل بازن

* ژن دموی ژبانه، گوشتی بخوا پیستی بکاته هه مبانه، ژنم ناوی ژنیژگه. گوشتی بخوا

پیستی بۆگه نی کا؟

ناماده گردنی / هوشیار نوری لهك

- واته: پښوښته كاپان بى.
- * ژنو جوتيار به خاترانه نابنه مار.
- واته: تاسهر له گه لټ نابن.
- * ژنى باش به كهس و كارت دهكا، ژنى خراپ له كهس و كارت دهكا.
- واته: ژنى باش خزمى ميږدى دهوئ.
- * ژنى بهوه سهر خه نجهران، مهى بهوه سهر كه سهران.
- واته: قسه ي رابردووى به بىر مه هينه وه.
- * ژنى نايى، خو له ماري خه رگى ده خزىنى.
- واته: به به كيك ده گوتري چاوى له ناموسى خه لكى بى ژنىش نه هينى.

(كورو كچ) ... له پهندي كورديدا

كورو كچ ... نهدامى سه رهكى خيزان پيٽك دين، كه له نه نجامى
بروسه ي هاوسه رگيرى به يه ك گه يشتنى ژنو ميرو پهداده بن، به لي كورپو
ك دريژ پيددرى ريپ كس ژانن له نيو هر كزمه لگايه كيش به جوړى له م
دو ره گزه جياوازه ده روانن، هه يه كورپى پي باشترو په سه ندره هه شه
به پيچه وانه وه بيرده كاته وه.

نيمه نامانه وه ي باسى سوودو زيانه كانى (كورپو كچ) بكه ين به لكو نه وه ي
گره كمانه روښنايى بخه ينه سر ده رباره ي نه و پهنده كوردى بيانه كه
"كورپو كچ" ي تيدايه، به هيو اين نه م جياوازيه له نيو هيچ ميلله تيټك
نه مينى به تايبه تى ميلله تى كوردى به هيو اين به يه ك چاو سه يري ره گزي
نيرو م بكري سوودى گشتى هه بيت.

* كوره كه مان با داربيت با چاوى باوكى دهرينى

واته: گه ر كور نازابى هچى لي ي چاو نيه، نه مه له كاتيكدا ده گوتري كه
به كيټك واپيشان ده دات زور شت بكات، به لام ماوه ي نيه نه ويش واى
پيده ري.

* كورپى كه س نابى به هى كه س.

واته: له و كاته دا گوتراوه، كه كه سانى هه بوو مندالى دزراو بيان به خيو
ده كردوو، يا مندالى خه لكى تريان لاسووه كه چى دواى به جى ي
هيشتون.

*كۆر ھەبى، تارىكە شەو زۆرە

واتە: لەم كاتەدا دەگوتىرى يەك مەنعى خۆى بكا، ئەوانىش ئەم پەندەى پىدەلەين.

*كەس لە پرىك، نەبووھ كۆرىك.

واتە: ھەلكەوتن و ئازايى و زانايى و گەورەبوون و خەبات و تىكۆشانى دەوئت.

*كۆرى بازىكى خۆت بە، لە رى شىرى بېرۇ

واتە: گەر مەزىش لەمال خۆى گەورە بىر زاننى باوكى خۆى بخوات تۆكەرى كەس نابى دەتوانى لەپرى شىر بېوات و كەس دەره قەتى نايى.

*كۆرت نەبى لە كۆشى نەبى و نانىش لە كاسەى خۆ.

واتە: ئەگەر كۆرى لە كۆشى خۆى نەبى، نانىش لە كاسەى خۆى نەبى ئەو پياوھ بۆ مردن باشەو ئەو مندالەش نابى بە مندالى ئەو چونكە پەروەردەى خەلكى وەر دەگرى.

*كۆرى ئەو بابەيە

واتە: رىگەى بابى گرتىەو يەك مووى لانه داوھ.

*كۆرى خۆم نانخۆرى خەلكى.

واتە: لە باوكى دووركە وئتەوھو لە لای خەلك داىە.

*كۆرى سەيەو گورگا دەخنىكىنى.

واتە: لە باوكى خراپترەو كارى نابەجى دەكا.

*كۆرى ئەو پياوھى نەمرى كچەش عىلاجى خۇ دەكا.

واتە: كارى گرینگى بكرى، ھى ناگرىنگ بە سانى پىك دىت.

*كۆرى خۆى سونەت دەكا، منەتى لەسەر خەلكى دەكا.

واتە: ئىش بۆ خۆى دەكا، منەت لەسەر خەلكى دەكا

*كىزى بەدايك، مەنجەلى سەرپۆشە

واتە: دايك كەم و كۆرى كچى دادەپۆشى.

*كېژې ډاك پهنې، سهرې دهچتهوه سهرگاسنې.

واته: كه سېك پهره ردهو رهگه ز باشې بېت، كه لكې لې ده بېنېت.

*كېژې گه وره گنلورېه، ماوه دېرې

واته: كچ بېنېتتهوه زوو تېكده چې و بې نرخ ده بېت، مهرج نېه هه موو

كچېك واپې.

*كورې دايكې، نه بووېته هې بابې

واته: زياتر لاي دايكې بووهو گوي رايه لې نه وه نهك بابې

*كورې له وې بابې، وهشاي لومن نابې.

رات: كورې بارې پاش نه بزره، قهت پانابې و سووې لونه وناپې.

*كورې حه مده ده لالا ده زانې مار بگورې.

واته: به يه كېكې شاره زاو چالاك ده گوتري كه له ئيشېك سهرې لې

ده رېچې.

*كورې له مهيدان سهر كه وتن دېنې، كېژ له ماري سيو دهنه خشيې، نامهرد به ينيان

ده پسيې.

واته: كه سانې ناحه زبه يني دوو عاشقان لېك ده كا.

*كورې مرکه، كېژ ناو مارك.

واته: كورې هه ردهم ده مينې، كچه شوو ده كا

*كورې به مېه مېم، قېژې كېژان ده بېرم

واته: كورې كېكې ته واو بې عه يېبو عارو به رچاوم.

*كورې خوم نه دامه نې خوم.

واته: ده بې نه وه كان به بابيان بچن جا چ له رووي پېشه ياخود له رووي

هه لسوكه وتو نه خلاقيان بې ده بې چاو له باوكې خوي بكا تاكوو له دوا

روژ شانازې پې بكا.

*كورې مامان ژورن، شه م بهرووان ته نكه.

واته: كورې خه لكې ژورن به لام به من چې كه سووې بومنو تو نه بې كه

اه كاتي پېويست دا يارمه تيمان نه دن، جا با كورې خه لكې هه رزورېن

به لام چى لى بکهين.

*کيژه کم بوو، هه وئيه کم بوو.

واته: هه ندى کچ هه يه هه لئس وکه وتيان له گه ل دايکيان زور خراپه وا
هه ست ده کهن له گه ل بچوو کيک قسه ده کا يا مامه له يان خراپه يا خود
کيژه ش هه ندى جار کى برکى ي دايكى ده کا.

*کيژ بيه زوو گه وره ده بى

واته: کيژ زوو پيژده گا کچ هه ر لۆخوى هه لده چى و جاحير ده بى.

*کيژ ته شى دايكى دهر پيسى.

واته: دايک مار تاريک بکا کچه ي ته ماشاي ده کا تاوه کو ريچکه ي نه و
بگرى له دواروژ سوودى لى وه رگرىت دايک چون بى نه و يش وا ده بى.

*کچ ته شى دهر پيسىت، کوپکشانى بابى ده ژه نيت

کچ کرده و هى دايكى و کوپ هى باو کى فيرده بيت، بويه ده بى چاوديريان
بكرى له لايه ن هه ر دوو کيان.

*کچ ده م له قووج

واته: زور گوتن لۆ کيژان ناشيرينه ، کارىكى ناشايسته يه .

*کچه تيمه به ته نه ، له به رخوى ديت قووتنه ، لى ي پهيدا بوو قتنه .

واته: به که سيک ده لين دوور بى، يا خود به که سيكى تر ده لين پله يه ک
بگوريت و خراپ بکا.

*کچه هه يتمى گه لالان، بؤينه کابانى مالان

واته: به که سيک ده گوترى که شاره زايى له هيج شتيک نه بى يا خود به يه کيک
ده لين شتيكى لى نه وه شيته وه، وه جى ي خوش بگرىت.

*کچى خوت به قوربانى کوپى خه لکى مه که .

واته: کوپى خه لکى به تو چى که هيج سوودو خيرى نه بى و کيژى خوت بو
تويه و به که لکت دى، سوودى بوت ده بى له هه مان به هه موو شيوه يه ک
به رژه ندى خوت و نه که يته قوربانبيان.

*كچى گويندار، چاكثره نه كورى نازادار.

واته: نه گره هره دم كچ گويږپايه لټره من نالټيم به گشتى به لام تاراده يه ك
باشن له گه لمان ياخود گره كچي ك به گويټ بكات نه وا زور باستره له
كوړيكي جوان.

*كچى نه و دايكه يه.

واته: گره دايكى خراپ بى نه وپش خراپ ده بى گره دايكه كه ش باش ريك و
پيك بى نه وا كچه ي وه كو نه وه ده بى يان ههروه كو نه وه.
كيزى تهره وچ و خاتوونيان نه گوتيه.

واته: به يه كيك ده لټين كه نه زانئ كاريك بكات يان كاريكى لى نه وه شپټه وه
يان لى لى نه وا تيك پيكي ده دات.
*كورت ساوانه بى، ده غلت تهره كار نه بى

واته: گره مندالئ ساوابئ و بابو پيربئ و بمرئ، يان هه تيوو ده بى، بى
چاره ده بى، ده غلپش نه گره تهره كارو له ناخيري پايو زستانى بكرئ،
واته پاش پهره نه وه ده غله به كه لك نايئ.

*كيژ هه تا كچه ميږدى ده وئ، كه ميږدى كرد هه موو شتى ده وئ.

واته: كچ گرینگ نه وه يه شوو بكات، پاش شوو كړدى كو مه له داواكارى
زياتر ده بى تموحى زور ده بى جا ده بى نه م داوايانه ي بو جى به جى
بكرئ، نه گينان هاوار به مالى ده بى.

*كيژ دار گيزه هه رچى به كنى دا تنيهرئ، په لارى خوئ تى ده گريئ.

واته: هه موو كه سيك سه يري كچ ده كات كچيشيان به نيوه كو مه ل داناو
هه موو كه س لى ده پيچټه وه حه ز به سه يركړدى ده كات.
*كيژ مالى خه كينه، كوړ گوئ زيرينه.

واته: كچ له مالى باوكى وه كو ميوان وايه هه رده بى برواته ريگاو شوئ
خوئ واته كچ هه ر ده روا به لام كوړه كه نارواتو ده ميټټه وه له مالى

باوکی گهر خیزانیشی پیک هینا هر ئه واکورپی ئه و مالیه به پیچه وانه
کچه که ده بی.

* کیژ ههستاه، به یانی فهرشی هه رگرت نونانی

واته: ئافره تی کابان خانوومان له کاتی خۆی ئیشه کانی خۆی راده په رینئ

ناهیلئ کاتیان به سه ر دا بروت و بۆدوای بی نه خیر هر له هه مان کاتدا

ئیش ده کا چ به یانی بی یان هه رکاتیکی دیاری کراوی.

* کیژ میزدیان ده کرد، بیوهرئان سه مای ده کرد.

واته: که سانیان هه ن په یوه ندی به وانه وه نیه که چی خۆیان له خه لکی

هه لده قولینئ.

(بووك و زاوا) ... له پهندي كورديدا

بووك و زاوا.. بهو (نیره و مئ) یه دهگوتری كه پرۆسه ی هاوسه ریتی تازه بئكده هیئن.

له كۆنه وه (بووك) له پۆژی بووكینیدا تا رای (سپی سوور) یان له سهرداناو به جوانترین شیوه ده یانرازاننده وه، مائی زاواش زه ماوه ندیان بۆ ساز ده كرد، كاکی زاواش خۆی له پشته و پهرداخ ده كرد، له هر قوناغ و سهرده میكدا به جۆی ئەم (مه راسیمه) به پیره چوه و ده چی، ئەوه ی ئیمه مه به ستمانه ئەم په ندانه ی ووشه ی (بووك و زاوا) تیدا به كه نه مانه ن:

* بووك نیتی شیوی شهوئ، نهنگوستیله ی دهستی دهوئ:

– واته: به یه كێك ده لئین، كه له خۆی به رزتر بپوانی، په لپێك بگری له كارێكدا.

* بووكی پلكی، جینی له جینی گۆنکی، یاده ئین بووكی پوور، جینگای له سهر ته ندوور:

– واته: (پلك) كه بووه خه سوو، پلكا به تی نامینئ، زیانیش ده به خشی و خۆشه و یستی نپوانیان نامینئ.

* بووكه كه مان جوان بوو، بالوو كه شی دمردا، یاده ئین بووكه كه مان زۆر جوانه بالوو كه شی له لیوانه:

– واته: به یه كێکی ناشرین ده وترئ، كه عه بیئکی تریشی لپه یدا بئ.

* بووكه كه ی په نا دیواریت، رۆژ هه موو رۆژ به تائیت، به شه و ناومان ده مائیت:

– واته: به یه كێك ده وترئ له ناوه خات ئیش بكا.

* بووكی كه مان هه یه ناشی نه زان، تاوئ هۆر ده كا، تاوئ خویدان، یاده ئین (بووكی كه مان هه یه ناشی نه زان، تاوئ توپ ده كا، تاوئ هه مانه:

- واته: به که سیک ده گوتری کارى نه شازو کریت بکا.
*بووکیکمان هیئا بی بارگه و بنه، کوتهک هه ئده گری نه ئی نورهه:
- واته: به بووکیکی هارو هاج ده وتری که زه برو زهنگی هه بی.
*بووکی نزیك باوان، به که لکی چیدی:
- واته: هه میشه ده چیته وه مائی باوانی، به که لکی چیدی.
*بووک له سه زینی، یارزاق و یانسیب:
- واته: نیش لزی هه یه، له کوتايشدا هه ل بوه شیته وه.
*بووکی سائی به ریده مائی، نه گهر نه یکرد، بیهاوو چائی:
- واته: بووک هیئان بو بارسووی ماله، که نه یکرد نازاردانی په وایه.
*بووکی له گه ل تومه خه سوو گویت ئی بی:
- واته: به کیك ده یلی، که قسه له گه ل به کیك بکاو به کیکی تری مه به ست
بی.
- *بووکه که ی مائی مه تی، سه ری سووره پای په تی:
- واته: به بووک یان به کیکی نه زان ده وتری، که جل و به ریگی ناریک
دروست بکا.
- *بووک بو دلی زاویه:
- واته: له کاتیک ده گوتری، که بووک دیت هه ری که قسه یه که ده کا، به لام
به کیك ده لی کوره بابو (بووک بو دلی زاویه) واته ماجام نه و به دلیتی
نیوه که یفی خوتانه.
- *زاوا نیتی داندوک، بووک ده یه وئ گو به روک:
- واته: پیاوه که هه ژاره، که چی ژنه که ی داوای شتی زوری لیده کات.
*زاوا که ری، خه زوریتی:
- واته: گوئی رایه لی مائی خه زوریتی، هاوکاری و یارمه تی ده ریانه
به هه موو شیوه یه ک.

(مندال) ... له پهندي كوردی

مندال ئه وه بوونه وه ره پاكه يه كه خووشی به خاو خیزان ده هینی، درپژه پیدهری ژیانه، فریشته و ئاوه سكردنه وه ی دلّه كانه گه لی پهندي كوردی له سه ر(مندل-مندار) هه یه، كه واته له كه لتوری كوردی گرینگی به مندال دراوه، په ننده كانیس ئه مانه:

* مندال به بابان هینیم ده بی، به دایكان سیوی ده بی:

- واته دایك گرینگتره بۆ په روه رده كردنی مندال

* مندالی بی باب، شه یتان ده بیات به ریوه:

- واته كه به خپوكه رو په روه رده كاریان نما تووشی زۆر كیشه وگرفت ده بن.

* منالی وتی هوو: تیری نه خوارد له گوو:

- واته: به هه ژاریك ده وتری كه منالی ووردی زۆری و ده سكه وتی كه م بی، به هیچ جۆریك پیا نه گات

* مندال نه ری به سه ری بابم، بانهش ری به گۆری بابم:

- واته گه به زیندوویتی سوودی نه بوو، كه خزمهت دایك و باوکی بكات، بابه مردووتیش هه رنه بی و هیچ سوودی نییه.

* مندال ریخه رۆك كیشه:

- واته هه ندی جار مندالی خراب تووشی غه م و په ژاره ی زۆرت ده كات.

* مندالی سیزده له نی، چه وانى نوسرایه:

به مندالیكى چه توون و هار ها ج ده گوتری.

- * منڊالڻ هه وٽيڙي ڪه ڪيشڪهي له دست به ربوو، ده ئي خيري شيخه لڻاي؛
- واته ڪه سانئڪ هه ن ڪه شتٽيڪيان لي قه وما به سه رخويان ناهينن،
ده لئيت هه ر خوم ده موسيت وابڪه م.
* منڊالڻ له منالئيه وه ديار؛
- واته نيشانه ي زيره ڪي يا ته مبه لي هه ر له ته مه ني منالئيه وه دياره، واته
له سه ره تاي قوناعي ژيانيدا به ديار ده ڪه وئ.
* منڊالڻي به دهرمانان، ناگاته سه ربانان؛
- به منڊالڻي ڪي خوشه ويستي دايه و بابو ده گوتري، ڪه چاويان لئيبوي
هه ميشه دهرمانني بده ني تازوو گه وره بي و پئبگا.
* منڊالڻ نه ئي، له گوي رادياره ياده ئي، منالڻ نه خوش له گوويرا دياره؛
- واته هه موو ڪاريڪي خراب نيشانه به ڪي هه به، يا هه مووشتي
ديارده به ڪي هه به.
* منڊالڻ گوچيله به، هه رچوني په رورده ي بڪه ي واده بي؛
- واته منڊالڻ په ريڪي سبيبه، يا هه ويره چونت بويت واده رده چي، ڪه واته
په روره ده ڪردني زور گرنگه.
* منڊالڻ تانه گري شري (مه مڪي) ناده ئي؛
- واته هه شتي تاداواو پئويست نه بوو نايته نه نجام.
* منڊالڻي خوت به قورباني، منڊالڻي خه ئي مه ڪه؛
- واته: خزم و ڪه س، به بيگانه مه ده، به تايبه تي منڊالڻي خوت.
* منڊالڻي چاڪ، زينته تي دونيا به؛
- واته گه رمنڊالڻي باش بوو له پاشه روژ سوودي بوڊايڪ باوڪ و ڪومه لگاش
ده بي.

(خزم) ... له پهندي كوردیدا

خزم و كهس و كارنه وانه ده گریته وه كه له پشت و زگه وه لیت نزیك بن، له زور سات و ئاندا خزم و كهس به كه لکی مرو دیت و ده بنه قه لغان پشت بوی و به رگری لی ده كه ن، نهوی ئیمه لیته دا گه ره كمانه روشنایی بخهینه سه رده رباره ی نه م پهنه كوردیانه یه كه ده رباره ی (خزم) هاتوه:

* خزم په رژینت نه شكینی، به كهس ناشكن:

- واته ده ستنیشانی كاره سات له خزمانه وه دیت.

* خزم زوری به رناگردان:

- واته به كه سیک ده لاین له کاتی ته نگانه دا له پشت نه مینیتته وه.

* خزم قیبله یه قه ت خرا نابیت:

- خزمی باش رووگه بی کاتی ته نگانه یه.

* خزم گۆشیتیت بخوا، نیسکت ده شارینه وه (ناشکینی):

- واته خزم شتیکی تیدا ده هیلیته وه.

* خزم کینه: هیشتا ژنم نه هیناوه:

- خزماتی به ژن په ره ده سینیت

* خزمی ژنان به ره به ره، خزمی پیاوان دهریه دهره:

- واته پیاو كه ژنی هینا زیاتر گرنگی به خزمی وان ده دات.

* خزمی خه زور سه پانی شیخی،:

به كابه رایك ده گوتری خزمی كابه رایه کی به ناو بانگه یه کی تریش ده لی:

خزمی خه زوری سه پانی شیخی.

* خىزم خەزىنە يەو بەيگانە مەيگۈرەو:

- واتە ھەر چۆنى ھەيى خىزمى پىاوى لەبىيانى باشتىرە .

* خىزم زۇر بن، باگاۋ گەربن:

- واتە ئەگەر خىزم و كەس و كارت زۇر بى، ھەر باشە . جا ھەر چ جۇرىك

بن

* خىزم و كەس پەروبارى پىاويىيە:

- واتە دەبنە شورايەكى پۆلاين بۆت، لە زۇر شت دەت پارىزن و عەيب و

عارت دەرناخەن .

(برا) ... له پهندي كوردی

ئوپهنده كوردییانه كه ده رباره ی (برا) گوتراون به ئومیدین سویدی هه بیته و هه میسه نه ته وه كه مان براو ته باین له وانیه هه ندی له م پهنده به شیوه یه کی تر بیته، به لام هه رچۆنیک بیته ئیمه به چاك و خراب ده یخهینه روو:—

* برا چهز له مردنی برا ناکات، به لام چهز به نه بوونی نه کات. —
واته: بۆ چهز له مردن نه کردنه که ی ته واوه، به لام بۆ چهز له نه بوونی کردنه که ی باوه پناکه م هه موویراهیک وابی، مه گه ر خراب و خۆپه رسته کاینان نه بی.

* برا چهز ناکات برای له خۆی پیاوتر بیته به لام چهز نه کا کوری له خۆی پیاوتر بیته. —
واته مردن نه مان و له ناوچونه، به لام له ته ماع و مائی دنیا چهز ده کات خۆی له پیش برای بی.

* برا شه رنه کا نه بله باوه رنه کا، یان ده ئین: (براو برا شه ر ده کا، قه ئته بان، ساوهر ده کا)

— (نه بله — نه زان) ئه مه تارده یه ک وایه چونکه هه مووکه س نرخ ی دوایی هه رئاشت ده بنه وه.

* برا گه وره ی سولجان به.

— که بووی به برا گه وره یانبه رپر سیاریه کت درایه ده ست یا خود نه گه ر کرای به ده م سپی وده مپراستی کۆرو کۆمه لیک ئه بی کرده وه ی چاک و داد به روه رانه بکه ی به دلی هه موولایه ک بیته.

* براو بهشيان وتووه، براويه ش.

- واته برايەك يان هره كه سوکاري: كه به كه لکت نه هات چي لیدی بالی بی.

* برايە برادر دان مه که رۆژیک له رۆژان.

- واته هه رچۆن هه بی برا باشتره له برادر، چونکه برادر له وانه به پشت لى بکاو لیت دورکه ویته وه، به لام برا له رۆژی تهنگانه دیته مهیدان..

* برا برايە، کيسه ی جودايه.

- مه بهست نهويه نه گهر دووسی برا له باوک و دايکی: بن هاويه شن له مالى باوکيان و نه بی هه ريه که مافی خوی بدريتی هه ر چه نده براشن به لام کيسه يان جيايه، واته برايە تی جيايه، سه وداو مامه له ش جيايه.
* برا له پشت برابى، مه گهر قهزا له لای خودابى.

- نه گهر به کیتی و ته بابی له ناو هه ر کۆمه ل و حيزب وميلله تیک دابى سه رکه وتن مسۆگه ره مه گهر خوا قهزاو به را دروست بکات.
* برا گه وره بهو، گوی زیاد مه خو:

- واته: به به کیک دهوترى، که به نامۆزگاریی برايە کی گه وره ی خوی نه کا.
* برای دايک جياوازه، وهک ماری بی نينجازه:

- به به کیک ده لاین که خزمایه تیه کی دوری هه بی، قسه ی ناشرين، ياکاریکی خرابی ده رياره ی کردی.
* برايە تی به زۆر ناگيرى:

- به به کیک ده لاین به زۆر خوی بکاته برات

(ميوان) ... له پهندي كورديدا

له نيو هه موو نه ته وه و كۆمه لگه يه ك، ميوان و ميواندارى هه بووه و هه يه هه ريه كه يان به جوړو شپوه و شپوازيك په پره وي ده كه ن، كورديش له ديز زمانه وه سهردان و ميوان و ميوانداريتى تيدا بو بووه و ژور ريزى ميوانى گرتووه، ده بى نه و راستيه بلين كه ميوان لاي نيمه له سه رووى خانه خوى داده نيشى و به تام ترين و خوشترين چيشتى بو ليدنه نرى رايه خى نهرمى له بن ده بى، ليفه ي گهرمى پيدا ده درى، كه واته ريزيكى باشى ليدنه درى، ده بى نماژه به وهش بكه ين كه جازان زير ريز له ميوان ده گيرا نه ك نىستا، به هرحال نيمه ليره ده گره كمانه روشنايى بخينه سهر نه و پهنه كورديبانه ي دهر باره ي ميوان گوتراوه:

* ميوان خه لاتي خوايه .

ليره ده بۆمان دهر ده كه ويى كه خواش ميوانى خوش ده ويى وه كو دياريكيش پيشكه ش به و ماله ي ده كات كه په سهندي ده كات، ده بى باش بزاني ديارى و خه لات له هيچ كات و سهر ده ميك ره تنه كراوه ته وه به لكو په سندن كراوه، به تايبه تى نه گهر له لاي يه زندانه وه بى.

* ميوان خوشه ويستى خوايه، خيرويه ره كه تى له گه لدايه:

واته نابى له وه بترسين كه ميوان هات زه پرو زيانى (ماد) يمان لى ده دات، به لكو به پيچه وانوه ميوان (خيرويه ره كه ت) ده خاته ماله كه ته وه و ناوه دانى ده كاته وه. كه واته با ريز له ميوان بگرين و پتى سهرگران نه بين، ماله كانمان پر بيت له ميوان نينجه خوشه .

* كشه كشه مريشكه ره شه، ميوان جارليك و دووان خوشه :-

واته پتيويسته ميوان ره زاي خوى گران نه كا هر بى و بچى بللى (سلام و

علیک) هر له مائی خه لکدا نان بخواو نان نه داته خه لکی، به مجوره میوان گوتراوه ئه و په ندهی سهره وه. (میوان و ماسی له سئی پوژ زیاتر بمیننه وه، بۆگه نی دهبین ئه م په ندهش هاوشیوهی په ندی سهره وه یه، واته نابئی هینده زۆر بمینیتته وه که خاوهن مال له ئیش و کار بکات و گوئی نه داتئو، لئی پال داته وه.

* میوان به دیارییه وه جوانه:

هه لبه ته دیاری خۆشه ویستی به تین تر ده کات له نیتوان دۆست و ناسیاواندا، گهر بیته و له میوانداری دابووی، و اچاکه دیارییه کهش له گه ل خۆت ببهی بۆ خاوهن مال، بۆ ئه وهی ههست به بوونی خۆی بکات، له په ندیکی تر دا هاتوو (دیاری میوان سه لامه).

* میوانی جهژنی خانه خوئییه:

واته گهر مایک میوانی هات ئه وه ده بیته جهژن له و ماله، چیشته و خواردنی خۆش و باش ده خۆن به هۆی میوانه که وه.

* میوان له میوان دهگرئ سهراسوئ، خانه خوئی له ههردووکیان.

وهک ئه وه یه میوان رکی له میوانه و خانه خوئی له ههردووکیان، به لئ، په ندیکی تر گوتراوه (میوان که یفی به میوان نابئی) مه رج نی یه هه موو میوانی وابئی، ئه م جۆره میوانانه و ده زانن میوانه که ی تر، به شیان ده خوات.

* میوانی ناوهخت نانی له سهره خویتی:

واته گه رکاته که گونجاو نه بی و کاتی جه م و خواردن نه بی، ئه وه خانه خوئی گهر (شیوو چیشته) پی ئاماده نه کرا ئاساییه، نابئی میوان و تیبگات فه رامۆشکراوه، بۆیه ئه م په ندهی سهره وه گوتراوه.

* میوانی رۆژهکی جاسووسی سانهکی:

له م په نده دا ئه وه به درده که وی که ئه وهی میوانداری بیته مالت، له زۆر شت ده زانی بۆیه ده بی وریابی له هه لئس و که وت و په فتار تا له مال درده چی.

(دل) ... له پهندي كورديدا

دل يه كيكه له ئەندامه سهره كيه كانى له شى مروڤ، به پايته ختى ئەندام و جهستهى له شى ئاده ميزاد ناسراوه، ههر كه ترپه كانى ليدانى دل و هستا نه وه مروڤ ده مري و گشت له ش و جهستهى له جووله ده كه وي.

دل گه لي پهن و وته و شيعرى به سهر گوتراوه و نووسراوه، نه وهى ئيمه زياتر باسى ده كه ين ده رياره ي نه وپهنده كوردiane يه كه له سهر (دل) و تراوه.

* دل پير نابى، چاو تير نابى:

- واته مروڤ له سهر پشتى ئەم زه مينه گوزه ربكات، نه وه ته مه نيشى به ره و هه لكشان بچى هه ست به پيرى دلى ناكات، هه ميشى ه چاوى روڤشنه و به وي بيت هه موو دونيا هى نه وييت و له به رده ستى دا بيت.

* دل سفره نيه بۇ هه موو كه س بكر نيته وه:

- مه به ست نه ويه ه رازى دل ت نابى لاي هه موو كه س بدر كينى نه وهى له دل ت دايه هه لى ريڤى.

* دن مينشه له سه رگوش دهنيشى و له سه رگوليش دهنيشى:

- واته نه و پهنده به زورى له و كاته ي كوريك كچيكى ناشرينى خوش بووى و به دلى بى ده گوتري، واته هه ندى جار شته كه شياو يش نييه كه چى كه سه كه به دل تى.

* دلى من سولتانه، كه تى مالى وانه، چهندره ش و چهن د جوانه:

- واته ئەمه ش له كاتى ده گوتري كه نه و كه سه باش ده زانى به رامبه ركه ي عه يبو عارى هه يه، ياره كه ي (ره ش) يشه كه چى دلى ههر بوى ليدراوه.

* نه و جينه خوشه كه دل لى خوشه:

- واته مه به ست لیږده دا نه ویه که گرنګ فراوانی و جوانی شوینه که نییه،
گرنګ نه ویه مروؤ له شوینی بیت به دل و سۆزی بیت.
- * ره حمت له وکه سهی دوو دلان یهك دهكا، له عنه ت له و که سهی دوو دلان لیک دهكا؛
- واته نه وکه سهی دوو که س به یهك ده گینئ و ناشتیا ن ده کاته وه، نه وه
رحمت و خیزی به رده که وئ، به پیچه وانه ش بیت نه وه ته وشی نه عله تی
خواو خه لک ده بن.
- * دئی که سهله خو مه نیشینه، که نی شان دت بی نه ندیش مه به؛
- واته: مرو نابی دئی به رام به ره که ی نازار بدات و بی نیشینئ، که شتی
واشی روویدا ده بی له بیر نه که ی ن و بچین له گه لی ناش بینه وه.
- * دن له گول ناسکتره؛
- واته نابی قسه و کرداریکی و ابکه ی ن دئی خه لک بریندار بکه ی ن بویه نه م
په نده گوتراوه، که (دل له گول ناسکتره).
- * دئی ناوی خوار ده وه؛
- واته: نه و په نده له وکاته ده گوتری که کاروشتی روویدات به دلی بیت و
پئی ناسووده بیت، کوتایی به کیشه و کاره که بیت.
- * دئی خوینی لی ده تکی؛
- نه و په نده له کاتی لیه ومان و دل نی شان ی که سیك ده گوتری
که کاره سات و کوژرانی نزیکترین که س به سه ردا بی.
- * دئی له ناستیا به رده؛
- واته: که ساتیک هه نه دل ره قن و قسه و ناموژگاری و هر ناگرن، به رام به ر
که سی به رام به ره که ی بی ده نگه.
- * دئی هه زار راده کات؛
- واته دوو دله وله دله راوکتی ده ژی هه رده م پاراپه.
- * دئی که سی به خو وه نه هیشتو وه؛
- واته زور که سی توراندوه و به که سیش رازی نییه.
- * دن له دن مه ده: واته دوو دن مه به، له هیج نیش و کاری:.

(خين / خوین) ... له پهندي كورديدا

جستهی مرؤف پیکهاتوه له ئيسک و خوین، به هوی دهماره کانه وه خوین هاتوچۆده کات و دیت و دهچی، له نیو له شماندا خوین هینه رو خوین بهر پۆلی خوین ههیه، ههچ گیانه بهرک نیه خوینی نه بی، چ زۆر چ که م، گهر بیته و هه رکه سی خوینی له له شدا نه مین، ئه وه دهست به جی گیان له دهست دهدات و دهمری، که واته بۆ بهرده وامی ژیان ئه و خین پۆلیکی سه ره کی و کاریگه ری هه یه بۆمانه وه مان له سه ر ئه م ئه رزه پان و به رینه . نه وه ی من گه ره که م ئه م جاره ئاماژه ی پیکه م و تیشکی بخره مه سه ر ده رباره ی ئه و په نده کورديانه یه که ووشه ی (خوین) تیدایه، به هیوام سو دی هه بی و که س توشی نه خووشی که م خوینی و پاله په ستۆی خوین و هه چ نه خووشیه کی تر نه بی، په نده کورديه کانیش ئه مانه ی خواره وه ن.

* خوین بهر چاوی گرتیه .

- ئه م په نده کورديه له کاتی کدا ده گوتری، که کابرایه ک بیه ویت کیشه و چهره سه ری بنیته وه، هه رده م شه روشۆر به رده رگای گرتبی و خوی زۆرتۆره بکات و گریگری و ساردنه بیته وه .

* خوین له چاوی دهباری .

- ئه م په نده ش مانایه که ی به په نده که ی سه ره وه نزیکه، به کابرایه کی ده سه لات داری زۆردار ده وتری، که له کاتی تۆره یی ئاگای له خوی نه مین و نه توانی خوی کۆنترۆل بکات و هه روگیف بکات و بیه ویت شه رو ئاژاره بنیته وه .

* خوڤن گرتوڤيه تى.

- واتە دژمن دارەو بەهۆى خوڤن پرشتنەو ە نىوانيان چاك نابيٽەو ە.

* خوڤنك وابەناوچەوانيهو ە وديه.

- واتە لەرەنگو پوخسارى راديارە كە دەيه ويٽ شەرو ئازاوه يەك

بنيتەو ە، خوڤنەكەى نىوچەوانى بەلگەيه بۆ ەه بونى ئەم كيشەيه،
دەيه ويٽ شەر بفرۆشيت.

* خوڤنى بخوات ئوخەى دانامريت.

بەيه كيك دەلئين كە زۆر لەكەسيك تورپبى، گەرھەرچى ليبيكات نالى

ئوخەى، يابەك كيك حەقى لەسەر يەك كيك بيت لەكاتەدا ئەم پەندە
دەگوتري.

* خوڤن لەبەدەنى نمايه.

- ئەم پەندە بەكابرايهك دەگوتري، كە زۆر نەخۆشيبى، يا زۆر ترسابى

واى پيئەلئين.

* خوڤنى كرده جامەك.

- واتە تۆلەى خۆى ليكردهو ە خوڤنى ليگرتو زۆر بچوكى كردهو ە.

* خوڤنى خۆت لەسەرە خۆت.

- ئەم پەندە لەكاتيكا دەگوتري كەكەسيك خۆى بۆكارىكى مەترسيدار

نامادەبكات، دەست بۆ ئاگرديز بكات، خەرىكى كارىك بيت پرى
تئينەچيت.

* خوڤن نابيٽە ناو.

- ئەم پەندەش لەكاتيكا دەگوتريت كە خوڤن لەبەينى دوو بنەمالەو

دووكەس برپزي، واتە لەمافى خۆى خۆش نابى، بۆلەى خۆى
و ەردەگريتهو ە، لەم كاتەدا ئەم پەندە دەلئين.

* خوڤنچەى نازادى، بەخوڤن دەگەشيتەو ە.

- واتە ەركەسو ميللەتيكى ژيئەدەست بيه ويٽ ئازادو سەر بەستو

گولبژیریک له پەندی کوردی

سەریه خۆبیت، دەبیت خوین پرژینی و ئازار بکیشی تابه مافه کانی بگات.
* هەر په نجهیهك خوینی خوی لیدیت.

– واته په نجه کانی دەست وه کو یه کترین، له یه کتر جیان، ئەم پەنده
له کاتی دەگوتری واته ئیش و ئازاری خەلک جیا به و هه ریه که یان ماف و
داواکاری خوی هه یه و دەبیت له تۆله سەندنه وهش جیا بن.
* دەلی (خوین) یان لیگرتیه.

– به یه کیکی له روو لاوازو په نگ زهرد دەگوتری که هیزو توانای نه مایی و
کز و داماو بیت.

(سەر) ... لە پەندی کوردیدا

جەستە و لەشی مرۆڤ لە چەند پێکھاتە یەکێکی سەرەکی پێکدێت، سەریش یەکیکە لە ئەندامە سەرەکیەکانی جەستە ی ئادەمیزاد کە هەستی بۆنکردن و، بینین و بیستنی تیدا کۆبۆتەو، سەرنەبێ ئەندامانی تر چ گرینگێکی نامینێ. من لێردا نامەوی باسی هەموو سوو زیاڵەکانی (سەر) بکەم، ئەوێ گەرەکمە پۆشنایی بخەم سەر دەبارەوی ووشە ی (سەر) ه لە پەندی کوردیدا، بە ئومیدی هەموو پاپەك سەر سەلامەت بن.

* سەری نایەشی پەڕۆیان لێدەبەستی.

— بە یەکیک دەلێن، خۆی توشی کێشە و گیروگرفت بکات.

* سەری لەبەر هەتاوی سپی کردیە.

— بە کەسێک دەلێن سوو لێ تاقیکردنەوێ کانێ پۆژگار وەرنەگرتبیت.

* سەری گۆتە زمانی، هەتا ئەتوم میوانی، خۆشیم نایەتە گیانی.

— واتە زمانی لێناگەرێ ئاسودەبێ وەك دەلێن (زمان بە لای سەر).

* سەری کەس نەچیتە سەر دوو بالیفان.

— کەسێک کە توشی کۆسپ و تەگەرە بو خۆشی نامینیت.

* سەری کە چەلان، دەکەوینتە باغەلان.

— بە کەسێکی نەشیاو دەلێن کە شیکێ باشی بۆ هەلکەتیبیت.

* سەرت فیدا کە، نەهینیت ئاشکرامە کە.

— واتە بە هیچ شێوێک نەهینیت خۆت ئاشکرامە کە.

* سەری تینی کاو جۆ، هەتا مردن هەر یخۆ،

- بەكەسىك دەلئىن ھەلئىكى بۇ ھەلگە وتبى.
* سەرى بى رىسق، لەبن گرى دا.
- ھەركەسى بىزىت، دەرامە تىشى دەبىت، زۆر نا كەم.
* سەرى مەرى، زىگى گورگ.
- بەيەكىك دەلئىن خۆى باش نىشان بدات كە چى واش نەبىت.
* سەرت ھەلپە، شىرت دەرىپە.
- واتە دەزانى و چۆن دەتوانى بەرگرى لەخۆت بەكە.
* سەرىكى بىتە بىزىن، بەكەس نايەتە كرىن.
- نرخ بۇ مىردان داناندرىت و كەلئىيان پىرنا بىتە ھە.
* سەرى سەردىيان، ھاوئىشتىتە سەرىكە.
- بەدووكەس و لايەن دەلئىن پىشتى يەكتر بگرن بۇ ئامانجىك.
* سەرى لەبن بەردان بى، لەبن مەنتان نەبى.
- شەرمە زارى زۆر ناخۆشە.
* سەرىارى لەبن بارى گرانترە.
- بەكارىك دەوترىت لەكۆتايىبەكەى زۆرگران بوەستىت.
* سەرتوول و بن توول، توولەى گەمبۇرى، كودەلەى بەجىھىشت پىرە چەمچۇرى.
- بەيەكىك دەلئىن مندالى بەجىبىلى بۇ خرابەكارى خۆى.
* سەرىبەقور سەرىبەخۇ دەرى ئەووتەمە.
- بەكەسىكى بى ئەغبارو ھەش بەسە دەگوترى.
* سەرت بچى، قەسەت نەچى.
- واتە پىاو ئەوپىاوەبە لەقسەى خۆى پەشىمان نەبىتە ھە وە قەسەى خۆى
نەدۆرىنى.
- * سەرخىرى، دۆبىر.
- لەكاتىك دەگوترى بەكەس سەدى لئىنەبىندىرى.
* سەرىقۇزى بن نالۆز.
- بەكارىك دەگوترى لەسەروە جوان خۇنىشاندا لەناوەرۆك نەبى.

- * سهرم ناشه بنم ته پاشه.
- له كاتيك ده گوتري يه كيك نيش و كارى زوربيت.
- * سهري بى سهودا نايلىته وه:
- واته به دهست به تالى ناگه ريته وه.
- * سهري بهري سيكهى نامري.
- واته له پاش خوشى ناوى هه رده ميى.
- * سهري رهمته به بنى زهمته.
- واته سههه تا به خيرو خوشيه، به لام كو تا يه كهى هيلاكيه.
- * سهري له بهردى نهعه لهه دا.
- واته چى دهكا بابيكا، هيچ سو دنابيني، زهه رهمه ند ده بى.
- * سهري هيوان، بنى گهوران، ياده لىن (سهري هيوان، داىكى ديوان).
- به يه كيك دهوتري، نيشى خراپى لى پوويداو خراپه كانى له لاي نه وه وه
- دهست پييكات.
- * سهه ماهيه سهري ساحيى ده خوات.
- واته زهه رو زيانىكى زورى ليكه وت و ماهه كه شى نه هاته وه دهست.
- * سهه ده داو سپر نادا.
- واته سهري خوى دهكا به قوريانى نهينى براده ريك، به راستى نه مه
- به رزترين په وشتى مروقه.
- * سهه بو سهه برين، نهك بو سهه زه نشت.
- واته مروقه بهري باشتره، له وهى كه له نكيهك پووتيكات.
- * سهه به سهه، بى دهردى سهه.
- به پياوو ژنيك دهوتري كه هاوتاي يهك بن به بى زيادوكه م.
- * سهه ت نايه شى بوچ په روى تيوه نه پيچيت.
- واته هه رچيت پيويست نه بوو به كارى مه يته.
- * سهه رچوپى بله يته دهست سههگ، بولاي سهه به تهى نانى رانه كيشى.
- به گه وره يهكى ته ماعكار دهوتري، كه هه رچاوى له قازانجى خو يه وه بى.

- * سەرچۆپی بدهیت به گامیش، لای کادان نادا به کەس .
- هه مان مانای سهره وهی ههیه .
* سهر دروین دری جاویکن .
- واته ههردوو پوی به کن، بهیه کیک دهوتری که دهره وه و ناوه وهی وهک
یهک وایی .
* سهر دهرکه مان بپساره .
- واته خۆت دهرکه، بامال کهت برپوا، چونکه مال ده بیته وه .
* سهر سوک وعه لاوه کهم .
- واته دهستکه وتن کهم بی و سهرم سوکی، باشتره له وهی
دهستکه وت زۆری به خه م و خه فهت و دهردی سهریه وه .
* سهر گزی دن ووریایه .
- بهیه کیک دهوتری، که به دیمه ن گیلۆ که و له دلا ووریاو تیگه یشتووی .
* سهر گهرمی به بیگاریه وه، به بیکاری باشتره .
- واته ئیش بکه ی بۆ مهردوم، بابه بیگاریش بی، چاکتره له بی ئیشی .
* سهره ئیره، خوا بناسه .
- بهیه کیک ده لێن که بیه وی سته میک نه نجام بدا .
* سهری به سوجدموه رۆیوه .
- به ته وسه وه بهیه کیک دهوتری، که به درۆ خۆی به پیاویکی له خواترس
نیشان بدات .
* سهری بوه به ناش، قنگی بوه به ماش .
- بهیه کیک دهوتری که سهری لی تی کچوی .
* سهری به دهستی خۆت نه یخورینی، خوروشتی ناشکی .
- چونکه کهس وهک خۆت شاره زای دهردی تۆنیه، واته هه موو کهس
ده بی خۆی دهرمانی دهردی خۆی بکات .
* سهری نه تاشی و ناوینه شی نه داته دست .
- بهیه کیک نه وتری، که کتنیکی کرد بی بهیه کیک و جارپیش لییدا .

- * سهري دېرئ و پيشی به شانه دهكا .
- به يه كيك دهوترئ كه به په نهايي خراپه بكات له گهل يه كيك، كه چي به ديمه نيش ريزي بگري و قسه ي خوښي له گهل بكا .
- * سهري بي دهلاك نه تاشي ياده ئين (سهري بي دهلاك مه تاشه) .
- واته بي پرس و را ئيش دهكا .
- * سهري بي سهودا ناو هستي .
- به يه كيك دهوترئ كه به بي ئيش و كاروه ول و ته قه لا دانه نيشي .
- * سهري بي كلاو نيه له دنيا دا .
- واته هر كه سيك هاته دنيا وه ، خوا رږځي خوي بو ده نيري .
- * سهري دونيا به پوش نه گراوه .
- به يه كيك دهوترئ ، كه كار يكي نابه جيبكات به ئاشكرا ، واته له سهر هه موو شتيك پرسينه وه هه يه .
- * سهري دوو به رانان له مه نه ئيك ناكوليت .
- واته دوو پياوي گه وره ، له يه ك شوينا هه ئناك ن .
- * سهري شكانه وه ، پيشي به شانه دهكا .
- به يه كيك دهوترئ ، كه له دواي دهست وه شاندىن له يه كيك ، ئيجا دل نه وايي بكات . .
- * سهريكي هه يه وه هزار سهودا .
- به يه كيك دهوترئ ، كه پر ئيش بي .
- * سهري كويزه ماري لادهست دهكوي .
- واته هر چي لاي مردوم دهست نه كه وي ، لاي ئه وه دهست ده كه وي .
- * سهري شكاوو قنچي و راوي بؤ ماوه ته وه .
- به يه كيك دهوترئ ، كه له كار يكا تيشكاويي وه به هه موو پرهنگ زهره ري كر دي .
- * سهريكي گا نه كرى ، به قنكي كه ره وه .
- واته تيكه ل و پيكه ل ، وه كه س له كه س ناپرسيتته وه .

- * سەرى گرتۆتە خەنە، ئەچى بۇراۋە گەنە.
- بەژنىكى داۋىن پېس دەوترى، كەبە شوپىن داۋىن پېسى دا بسورپتە ۋە.
- * سەرىك لەناۋ سەرانا نەبى بۇبرېن باشە.
- واتە ھەركەسى دوورە پەرىزىبى لە خزمە تگردنى گەل ۋ نىشتمانى،
بۆنە مان باشە.
- * سەرى گرتۆۋە كۆمە، ئە خۇى گرتۆۋە نۆمە.
- بە يەكك دەوترى، كە لە سەر كرده ۋە يەك لۆمە بىكرى، ئە ۋگوى نە داتى،
ۋە لە سەر كرده ۋە كەى خۇى ھەربەردە ۋامبېت.
- * سەرى ئەگوى قەبر دەلەرزى.
- واتە زۆر پېرە كاتى مردنى ھاتو.
- * سەرى نايە ۋە.
- واتە بە داخو ۋە مرد.
- * سەرى ئىدە خورى.
- واتە ئارەزۋوى لە ۋ شتە يە كە قسەى لىدە كەن.
- * سەربە قورپىن، دەھىنىتە پىكە نېن.
- واتە گالتە چىە ۋ قسە خۆشە.
- * سەرسىپى ناوسك رەش.
- بە يەكك دەلئىن بە دىمەن خاۋىن ۋ جوانبى، لە ناخىشە ۋە رىقو قىنەى
لە دلداىى.
- * سەروپىنە پى خۇش ناكرى.
- واتە ھىچ بە دەست نىە، دەست ۋ پى سىپە.
- * سەرى كە چەل ھەرلە تورە كە دابى باشترە.
- واتە ھەرقسە يان كارىكى ناشىرن ۋ زىانە بخش، ھەرنە ۋ تىرى ۋ نە كرى،
باشترە.
- * سەرىكە ھىنا ۋ مە ۋ نايگىر مە ۋە.
- واتە ۋاز لە ۋ نىشە ناھىنم، ئە گەر سەرىشىمى تىدا بچىت.

- * سه رینکی هه یه وهه زار زمان .
واته دوو زمانه .
- * سه ره هه ئیری، کلاوت له سه ره ده که وی .
- واته به رزه .
- * سه ره قوژی بن ئالوز .
- واته ناوو ناوه پوکی یه کنیه .
- * سه ری هارو ماری تیدایه .
- بو شتیك ده گوتری که زور شتی سه یرو نه گونجاو له گه له یه ک پیکه وه
له جیگایه ک هه بی .
- * سه رتاشین بی تیف تیفه نابی .
- واته پیار نه گه ره خوی هاویشته ناوکۆسپو ته گه ره ده بی خوی له به ره
هه ندی ناخۆشی بگری .
- * سه رزندی پاشه ن مردی .
- به کابرایه ک ده وتری له قونه وه هه موو قسه یه کی ده کاتو به لام
به کرده وهش هیچی له ده ست نایی و له جیگای خوی ناتوانی بجولیتته وه .
- * سه رئاو دهرای زور دیوه .
- واته دونیا دیته یه .
- * سه ره به قوریانی زگا .
- واته ته ماعکاره .
- * سه ره بی نه جه له ناچیتته ژیر گل .
- واته هه موو گیانله به ریك ده مرئ .
- * سه رچاوه ی پیسه .
- به کاریك ده ورئ که له سه ره تاوه نه شیابوی .
- * سه ره دلی خۆش سکی برسی تیر نه کات .
- واته له ژیاننیک کی خه نده ئامیزبی خۆشگوزهران ده ژئ .

- * سهري بچي نوښي ناچي.
- واته ئيماندارو له خواترس و نوښكه ره.
* سهري له زير بگري هه رنه و كورده به.
- واته هه ر چاكه و پياووه تيه كي له گه ل بكه ي، منه تي پښيه.
* سهري دوگاته هه رشي فه له ك.
- واته بالازو سه ربه رزه.
* سهري سه ي به ديارى هينايه.
- واته شته كه زه ره رى زياتره له قازانچ، دياريه كه ي بى ترخه.
* سهري دوژمن به په مو بېره.
- واته به هه ر شيوه يه ك له ناوى ببه . يابه شيوه يه كي تر خه لك نه زيه ت
مه ده، ته نها دوژمنيش بيت.
* سه ريشم چوو، مائيشم چوو.
- به يه كي ك ده وترى كه خوى و مالى له سه ر شتى دانابى.
* سهري هه زار هه زار پيگه وه ده بېرى.
- به يه كي كي سته مكارو زالم ده وترى كه خوښى خه لك برېښي.

(چاۋ) ... لە پەندى كوردیدا

چاۋ راستگۇترىن زمانەو مەزنىترىن سەرچاۋەى دلى مرقەن ھەرچاۋە پرىپەتى لەرقو كىنەو گوناھو توانج، يا پرىپەتى لەئەقىن و خۆشەويستى. دەكرى بلىين.. چاۋ پەرتووكىكى كراۋەيەو دەتوانين ناخى ناۋەوھى خاۋەنەكەى لەدوو توپیدا بخوئىنەو، چاۋ ئەندامىكى سەرەكپىيەو بەھۆيەو، رەشو سىپى و تارىكو رووناكى لىك جىادەكەينەو، ھەموو شتى بەھۆى چاۋەو دەبىندى و بەدى دەكرى. من لىردا نامەوى سوودو زىانەكانى (چاۋ) بزمىرم ئەوھى گەرەكمە لىى بدوم ئەو پەندە كرودىيانەيە كەدەربارەى (چاۋ) گوتراۋەو نوسراۋە، بەئومىدم سوودى ھەبى و چاۋەكانتان رۆشەن بكات.

- چاۋى برسى بەخۇن نەبى چاۋى تىر نابى:
- واتە تەماعكار بەمردن نەبى چاۋى تىر نابى.
- چاۋ ھەموو شتىك ئەبىنى تەنيا خۆى نابىنى:
- مرقۇ بەم شىۋەيە عەببى خەلك دەبىنى تەنيا خۆى نابىنى.
- چاۋ ھەئىنە، دونيا بىبىنە :-
- واتە لەخەلك سوود بىبىنە، ئەزمونىيان لى ۋەرگەر.
- چاۋى رەشم كال بوو :-
- واتە يەككىك كە زۆر چاۋەپروان بكات و چاۋى ھىل بىتەو.
- چاۋى سۆر بوەتەوو شتىكى لەچاۋىيە :-
- بەيەككىك دەۋوتىرى كە زۆر توپە بى و چاۋى سۆر بىتەو.

* چاوی حیز له خۆیهوه پووت دەبیتهوه.

- ئەوەی کاری خراپی کردبێ له چاوانی رادیاره و چاوی پووت و مات دەبنهوه.

* چاوی بازمو بهکەس ناگیرئ:

- واته: تەماشاکردن بەم لاو بەولا بە هەموو کەس ناگرئ و ئەم جۆره تەماشاکردنانهش هیچ عەیبی تێدانیه، چونکه بەدەستی خۆت نییه.

* چاوی دەرمان، خۆلی سەرمان:

- واته: ئەوەی بەتەمای خەلکی بی هیچ بەهیچ ناکا

* چاوی نەگەر لووتیان له بهین نه بوايه، يه کتریان ده خوارد ئەم دووباریه:

- واته: دوو برا ئەگەر گه وره یان نه بن گیروگرفت له نی، انیان دروست ده بی،

* چاوی له رێنی خەلک خێل دەبی:

- واته ئەوەی چاوی له دەستی خەلکی بی خۆی تێر ناخوات و کاری به رێکی ناروات به پێوه.

* چاوی به چاوان دهکەوئ، ناهەق بەبن دهکەوئ:

- واته مروۆف پێویستی به یه کتر ده بی و یه کتر ده بینن، ئەوەی ناهەقیشت بی ژیر دهکەوی.

* چاوی له چاوان شەرم نهکا، به رتیلیش بهرد نەرم دهکا

- واته: بێجگه له وهی که هەر ئیشکێت خۆت بیکه ی باشته، به لام دیاری و ئەرخی (واسیته) یش ده رویان هه یه بۆ ئەوهی که ئیشه کەت زووتر بۆ بکری.

* چاوی په رێیه تهوقی سه ری:

- واته زۆر رقی هه لسا.

* چاوی هارومار دهر دینئ:

- واته: ئازاو جه ره به زه یه

* چاویهك و فرمیسك ههزار:

- بهیهكیك نهوتری كه بهكۆل بگری و فرمیسك هۆن هۆن بهچاوو روومهتیا شۆربیتتهوه.

* چاویهچاوی پیاو ژیر مائه نهكا:

- واته: (ژیرمائه) کریچی ئهم رۆژهیه چونكه ههمیشه سهركزو چاوله بهری خاوهن خانووه و ناحه سیتهوه.

* چاوی نهدهریان، خۆی بهسهریان:

- خۆر (خۆل) واته نهوپیاوو ژنانه ی كه چاوبرکی نهكهن و خهریکی چاوی له وه راندن له گه ل خه ل: ی نامه رهدا باکویرای یان دابی.

* چاوی بیته گیسکی هه باسی، نابینی بابی نه لیاسی:

- به کرائك دهوتری به ههچ جۆری جیبه جی نه کریت.

* چاوت نه دهركه ی بی، قونت له گۆرکه ی بی:

- واته (گۆرکه: ئاگردان): له ژووریش بیت ئاگاداری ده ره وه ی مائی خۆت به.

* چاوی ته ئییه تیژا به گیزا دهكا:

- به کیک ده لئین گه مه به شتیك بکات که لی، هشاوه نه بیته.

* چاوی وراو نیوه ی دست هه ئینانه:

- واته: نه رتسی و زانایی نیوه ی سه کره وتنه.

* چاوی نییه و چاوی رووشی نییه:

- بهیه کیک ده لی، کویر بی و ئاخاوتنه کانی دلشکین بن.

- * چاۋ كۆشكى دۇشاۋى، مېشان دەڭرى بەداۋى.
- * چاۋى چاۋى دوۋ پىشكى ، لەناۋەندا را بىشكى.
- * چاۋم دەرچى ، ناۋم دەرئەچى.
- * چاۋى بەس ھەرنايى
- * چاۋى لەگەۋرەيىپە ، برسېتى پىشتى شكاندېپە.
- * چاۋ بەخۇن نەبىت پىرنايىتەۋە.
- * چاۋت مەبىرە لەمالى خەلكى ھەرامە قىسمەتى خۇت بەسە بەنامە.
- * چاۋى بەفېل و ھەسوود ھەموو كەس دەبىنى تەنيا خۇى نەبى.
- * چاۋى بىرپە پىشتى سەرى
- * چاۋى بەرايى نادا
- * چاۋى ھىزە
- * چاۋى شەمشەكۈرە ھەناۋيان نەگوتىپە
- * چاۋى گەش و جوان پىۋىستى بەكل نىپە.
- * چاۋى لە پىشتى سەرى چوۋىتە دەرى
- * چاۋى لە دەرى (خۇلى تىۋەرى بەسەرى).
- * چاۋى لى ناتروكىنى :
- * چاۋى مستەگ ھەرزى دەڭرىت.
- * چاۋىك تەنيا دۇستى بېيىنى و ناھەز بەدى نەكا سوۋدى نىپە.
- * چاۋىكى لەناسمان نەۋى دىكەيان لەسەر زەۋى بوۋ بۇيە ئاش بەتائى بۇمايەۋە.
- * بەچاۋ سەيرمكە بەدەن رۇحم كە (نەۋ چاۋە كۇر بى دوزمىنى خۇى ناناسى)

(زمان) ... ئە پەندى كوردیدا

يەزدانى بالادەست ئادەمیزادى بەجوانترین شیوه و شیواز دروستکردووه، ئەندامەکانى لەشیشى بەپێك و پێكى دابەشکردووه، ھەر بەشیکیشى کارو فەرمانىكى پێسپێردراوه (زمان) یش یەكێكە لەئەندامە سەرەكى و کاریگەر یەکانى مرقوف، كە بەھۆى زمانە و لێك نزیك دەبینەو و لەیەكتر تێدەگەن، لەمیزەش گوتراوہ ئادەمیزاد چەند زمان بزانی ھێندە مرقوفە یە .

ھەلبەتە دەبێ ئەو راستیەش بزانی كە (زمان) یش مافی خۆى ھە یە ئەویش بەوہ دەبیت كە ئەو كەسە دوورى بخاتەو و لەقسەى خراپ و بەوہ پرای بەھینى لەسەر قسەى باش، زمان بە بەلگە و نیشانەى میشتك دادەنریت، واتە كەسى ژيرو ھوشیارو جوانى رەفتارى بەھۆى زمانەوہ دەردەخات.

نەتەوہى كوردیش یەكێكە لەمیللەتە زیندووہەكانى ناوچەكە و زمانى تايبەتى خۆى ھە یە، كە بەجۆرەھا شیوہ و شیواز پى دەدوئ، بەلام بەداخەوہ تا ئیستا زمانىكى ستاندرمان نییە، بەئومیدین ئەم خەونەشمان بێتەدى.

ئەوہى ئەم جارە دەمەوئت باسى بكەم دەربارەى ئەو پەندە كوردیانە یە كە لەسەر (زمان) گوتراوہ :

* زمان بەراى سەرە:

- واتە: واتە زمان گەر نە زانى چۆن بەكارى دىنى، ئەو دەبىتە بەرايەكى گەرە تووشى چەرمەسەرى و كىشەى لابلەلا دەكات. زۆر كەسمان بىنيو بەھۇى زمانىانەو تىچوون و لەناوچوون، يا تووشى هىلاكە تىك و چەرمەسەرىك بوون، كە واتە ئەم پەندە زۆر سوود بەخشە بۆ ئەوانەى تائىستا لەگرنكى زمان نەگە يشتوون ھەر ھاوشىوھى بەم پەندە پەندىكى تىرى بابو باپىرانمان ھەيە كە دەلى:

* گەر زمان بىلى سەررەجەتە:

- واتە وگەر زمانە كە بى دەنگ بىت و خۆى لە قسان ھەل نە قولىنى ئەو دەتوانى بىتتە ھۇى حەسانەوھى مرقۇقە كە.

پەندى كوردى دەربارەى (قسەى خۆش) و (زمانى شىرىن) یش

فەرموويە تىان

* بەقسەى خۆش مار لە كوون دىتە دەرى:

- واتە ھەموو شتى بەگفتوگۆى ئاشتىانەو رەفتارى باش و قسەى نەرم و نيانەى ئەو كىشەكان چارەسەر دەبن، تەنانەت گەر دوژمنى يەكترىش بن، ھەر سەبارەت بەقسەى خۆش گوتراوہ .

* قسەى خۆش لەبەھەشتەو ھاتووه:

- واتە واتە ئەوھى دەيەووت بەھەشتى مسۆگەر بكات با قسەى خۆش بىت، پەندىكى ترمان ھەيە دەلى:

* نانت جۇبى، خولقت گەنم بى:

- واتە: لىزەشدا مەبەستىان ئەوھىە كە يەككى گەر چووه مالىك با خاوەن مال نانى خواردەنەكەى (جۇ بى) كە زۆر خراپە بۆ خواردن، بەلام گەر (پوو و قسەى خۆش) بوو ئەو ھەموو شتى دەھىنى.

پەندىكى ترمان ھەيە دەلىت:

* گهر قسه‌ی باش نازانی قسه‌ی خراب ههر مه‌که :

– واته ئەم زمانه تەنها بۆ قسه‌و گفتاری باش و سوود بەخش هاتوو،
نەك تۆ بە کار بێنی بۆ قسه‌ی لابەلاو شەپە جوین و قسه‌ی ناشایسته‌و
دوور لە مرقایه‌تی.

قسه‌یه‌کی تریش هه‌یه که ده‌لێت:

* (گهر قسه‌کردن زیوو بن قسه نه‌کردن زیڤه)، یا گوتراوه (بن ده‌نگی جوانی مرقه‌ه)

– واته هه‌ردووکیان زۆر له‌یه‌کتر نزیکن له‌مانا و مه‌به‌ستدان واته کار و
پڕۆژه‌کانی رۆژانه‌ی مرقه‌ه، هه‌موو ئەو په‌ندانه ئەوه ده‌گه‌ینێ که زمان
رۆلێکی سه‌ره‌کی هه‌یه له‌پێشکه‌وتن و دواکه‌وتنی مرقه‌ه، یا سه‌رکه‌وتن و
ژێرکه‌وتنی مرقه‌ه یا له‌مانه‌وه‌و نه‌مانی مرقه‌ه، که واته با زمانه‌که مان راست و
ره‌وان و پاراوی، تەنها بۆ قسه‌ی باش به‌کاری بێنین.

لێره‌دا ئەم په‌ند و قسانه‌تان ده‌هینینه‌وه یاد که باب و باپیرانمان ووتویه:

* زمان به‌رای سه‌ره.

– واته زمان مرقه‌ه تووشی کێشه‌و چه‌رمه‌سه‌ر ده‌کات.

* گهر زمانی بیلن سه‌ره‌جه‌ته.

– واته ئەمه‌ش مانای سه‌ره‌وه‌ی هه‌یه.

(قسه) ... له پهندی کوردیدا

ئاده میزاد له وه تهی که وتوته سه رکۆشی ئەم دونیایه پان و بهرینه و زمانی پیوه لکاوه ئەوه توانی قسه و دهر پیننی هه بووه و ههیه، تاکه گیانله بهریشه به هۆی قسه و گفتارو ناخافتنه وه له یه کتری حالی ده بن و بیروپا ده گۆرپه وه، هه نه ته وه و میلله تی به زمان و جۆری ناخافت ده کات و ده دۆی، کوردیش وه که نه ته وه یه کی زیندووی ناوچه که خودان داب و نه ریت و زمانی تایبه تی خۆیه تی. هه لبه ته ئیستا له سه رتا پای جیهان زیاتر له دوو هه زار زمانی جیا جیا هه یه که خه لگان قسه ی پینده که ن، ئیتمه لیژره دا نامانه وۆی باسی سوود و زیانه کانی (زمان و قسه کردن) بکه ین، به لکو ئەوه ی گه ره کمانه لیتی بدو یین ده باره ی قسه یه له پهندی کوردیدا.

زۆریه ی زۆری ئەم پهنده کوردیانه ده خه ینه یوو که چاک و خراب باسیان له قسه کردووه، به ئومیدین سوودی بۆ هه موو لایه ک هه بیّت.

- * قسه هه زاره، دووانی به گاره/ یان ده ئین (قسه بیست و چواره، دوانی به گاره):-
- واته: له زۆر قسه کردندا چه ند قسه یه کی به سوود و به که لک ده کړی، ده بی مرۆف له گوێی خۆی بگری و بچیتته ناو میشکی و به کاری بهیتی
- * قسه ی زۆر هی پیاوی بن ده سه لاته :-
- واته: پیاوی ده سه لاتدار کار کرده، زۆر قسه ناکات، بپوای به کار کردن زیاتره، واته زۆر گوتن باش نییه.
- * قسه ی مه زنان، نه قسه له بهردان:-
- واته: هه ر پیاویکی مه زن و گه وده و پڕ ئە زموون و به سه رهات، زۆر شت ده زانی وه که نه خش له بهردیه و پتویسته گوێی لیبگری و په یره و بکړی.

* قسه له تژی دیت :-

- واته : به یه کیک ده لئین که قسه ی زل بکات و فیزی زلبیت، له به رزان نواری و ناگای له دهردی خه لکی نه بیت.

* قسه یهك كه له سی و دوو ددانه چووو دهرهوه، سی و دوکەس پینی نه زانن :-

- واته : نه گەر ئه و سی و دوو که سه ش هه ریهك بق یه کیکێ نری، بگریته وه نه وانیش دوا ی که ون ئه و با لوده بیته وه هه موو که س ده یزانن.

* قسه که وته زاریکی که وته شاریکی :-

- واته : ده بی مرقه زۆر بایه خ به نهیننی خوی و نه و نهینیا نه ی که په یوه ندی به بواری گشتی میلی و نیشتمانی هه یه بیاریزی.

* قسه گه وه ره، عه قلیش جه وه ره :-

- واته : قسه وهك دانه ی گه وه ر وایه، نابئ به فرۆی ده بیت و به که می بزانی، وه ها ژیریش جوانی و دیمه نیک به ناده میزاد ده به خشی.

* قسه ی خوش له به هه شت ها تووه :-

- واته : قسه ی خوش پیوست و باشه، مه به ست نه وه یه گەر هیجت پینه کرا قسه ی خوش بکه له گه ل ده ورو به رت.

* قسه یهك ده که م به مانا نه گەر ژیریت (شیت نه بیت) یزانه :-

- واته : نه وه ی که زانا و وریا و تیگه یشتوو ده بیت، به نیشانه یه کی که م، یان چاوه لته کانیک تیده گا، نه و که سه ش که نه زان و گیژو ده به نگ بیت به شه قیش تیناگات.

* قسه به پاره بوایه، هه ندئ که س دمو له مهنه ده بوون :-

- واته : به که سی زۆر په و زۆر بلئ نه و به نوه.

* قسه ی پیاوان یه که و نابئ به دوو :-

- واته : مرقه ی پیاوانه له قسه ی خوی په شیمان نابیته وه، که به لئنی دا سه لیشی له سه ر دانی په شیمان نابیته وه.

* قسه ی بهر ناگردانی و نانی مام ره جمانی :-

- واته : گوتنی بهر ناگردان و جیگای خوشی و تیرو پری جیا به له گه ل پۆزی خوشی و ته نگانه دا.

- * قسهى خهراپ نازانى و قسهى خهراپيش دهسته كانى ماچ دهكا :-
- واته : به يه كيك ده لئين كه قسهى باش نه كات، قسهى خهراپ زورېكا .
* نه گهر قسهى خهراپ نازانى ، قسهى خهراپ ههرمه كه :-
- واته : هميشه قسهى باش بكه ، واز له قسهى خهراپ و بى مانا بېنه .
* قسهى باوكان بو كوران سه نه ده :-
- واته : يانى پېويسته منال به قسهى باوكى بكات و له قسهى دهرنه چى .
* قسهى دلى خوت له لاي ژنى خوت مه كه :-
- واته : هه ندئ نه ينى هه يه پياو ده بى له لاي ژنى خوى نه يلى ، چونكه بلاو ده بېته وه .
* قسهى خوت لويار مه كه ، ياريش يارى هه يه :-
- واته : قسهى خوت بو كه س مه كه ، ههر دوستيك دوستى هه يه .
* قسهى بهر ناگردانى و هوئه هوئي به رازى زور ليك دووره :-
- واته : قسه كاتى شېنه بى و كاتى ته نگانه زور ليك دووره .
* قسهى دروست ، كارست :-
- واته : به يه كيك ده لئين له قسان پاله وان بى و له ئيشيش هيچ .
* قسهى واده كات ، بۇنى خوئنى ليدي :-
- واته : به يه كيك ده لئين كه قسه كانى باش نه بېت و بيه وېت به ينى خه لك تيكي دات .
* قسهى شهوئ دېروا له گه ل خه وئ :-
- واته : هه ندئ قسه هه يه به شه و ده كرئ ، له گه ل خه و ده پروات ، كه بوه به يانى خاوه نى له بېرى نه ماوه .
* قسه يان له شيتان يان له مندانان :-
- واته : (شيت و مندان) هى ئه وه نين قسه يان لابكرئ ، چونكه لايان گېرنا بى .
* قسه بكونينه ، نه و جا دهر پهرينه :-
- واته : ده بى مروق قسهى خوى هه موو به حيسان بى .
* قسهى دوژمن هه زار جار به رك ... :-
- واته : قسهى دوژمن حيسان بى بو نييه .

- * قسه زیو بیټ، بیدهنگی زپړه:-
- واته: زور راسته (بیدهنگی) له زور کاتدا له زپړ باشته، هندی کاتیش گوتن زپړه.
- * قسه هه نند بخودانه، هندی بن ددانه:-
- واته: که قسه له دهی خاوه ن ده رچوو هی خوی نیه:-
* قسه به هه زار دیناری بی، هه ر دیته سهر فلسه کی:-
- واته: قسه هه رچنده به نرخیش بیټ هه ر زوو بلاوده بیټه وه.
* قسه له زاری دیته دهری:-
- واته: قسه ی خوت بناسه چونکه لیټپچانه وه هه یه.
* قسه ی پیاوان له سه نه د گه وره تره:-
- واته: پیاو ده لیت به لینی هه تا سهر بیټ.
* قسه ی کورت و دریز مه که، ریگه ی نزیک دوور مه که:-
- واته: له کورته بیړه وه، پیکي بینه.
* قسه له سوره تی، خوت گه وره تر مه که:-
- واته: نه گه ر ناتووشی زیان ده بیټ، چونکه بهری خوت پی له ناوی پزگار ناکری.
- * قسه تانه ی ییژی، نه پریژی:-
- واته: قسه بیر ی لیکه وه، نینجا بیکه.
* قسه فه قیره هه موو که س پیی دوویری:-
- واته: قسه به پاره نییه و هه موو که س ده توانی بیکات، مه رج کرداره.
* قسه قسه راده کیشی:-
- واته: قسه له دوا ی قسه دیت.
* قسه له دوا ی حه فت کیو نه گاته به خیو:-
- واته: که واته قسه و زه می که س مه که، چونکه دوا یی ده یگاته وه پیی.
* قسه ی حه ق رفته:-
- واته: که لی جار قسه ی راست و دروست و حه ق، به رامبه ره که ت توپره ده کات.

- * قسهی خوش بهرد نهرم دهكا :-
- واته : قسهی شیرینو خوش بهرامبه ره كهت رازی دهكا، كه واته باهر قسه مان خوشبئ.
- * قسهی وادهكا له قوتوی عه تاردا نییه :-
- واته : واته نه م قسه یه بیمانا و كهس نه بیستوه .
- * قسهی گهوره به شه و دته ناكړئ :-
- واته : نه گهر به كيك له خوی رانه بینئ قسهی گهوره ناكات .
- * قسه له قافیهدا خوشه :-
- واته : قسه له كات و ساتی خویدا زیاتر مانا ده به خشی .
- * قسه ناچیته گیرفانه وه :-
- واته : قسه له دم دهر دئ، به گوئ گوئی لیده گیرئ كه واته پیوستی به بیركردنه وه .
- * قسهی خهراپ پوسته چی زوره :-
- واته : گهر قسهی خهراپ بكه ی خه لك بو خواوه نی ده گیرنه وه، به لام هی باش وانیه گهر مه تحی به كيك كرت .
- * قسهی خوت مه كه ته نها بو نه وهی گویت لیرا بگيرئ :-
- واته : نامۆزگاری كه سیک مه كه گهر به گویت نه كا و گویت لینه گریئ .
- * قسهی شرم بېرم مه كه :-
- واته : قسهی بیمانا و بئ سه روبه ر مه كه .
- * قسه نه كردن به دست خوته ، بیدركینی ده كه ویه ناوی :-
- واته : ده توانی زیاتر بیده نگ بی نه ك قسه بكه ی .
- * قسه هه رچه نده بیجویت تفت دهبی :-
- واته : زور له سر مه سه له یه ك نه رویت و قسه دو باره نه كه یته وه .
- * قسهی كودو لیبووه :-
- واته : به یه كيك ده لئین كه قسهی پر به پیستی خوی نه بئ، هیچ مانا نه دات .
- * قسه یه ك بكه سه ر بگريئ ، ربه یه ك پر كه جئ بگريئ :-
- واته : قسه یه کی وابكه كه گویت بو بگيرئ و به قسه ت بكرئ .

(درۆ و درۆزن) ... له په ندى كوردیدا

درۆ.. دیاردهیه کی قیزه وه نه، په تایه کی بیسی کۆمه ل و کۆمه لگایه، به هۆی (درۆ) هوه متمانه و راستی نامینئ، بردی نیوان که سه کان درومی خۆشه وستی و ته بایی له بار ده چئ، مرقۆی درۆزنیش، هه میسه روو ره شی لای خواو خه لگه، من نانه ویت باسی زیانه کانی (درۆ) بکه م، نه وهی گه ره که رووشنایه به خه مه سه ره باره ی نه وه بنده کوردییانه یه که ووشه ی (درۆ درۆزنی) تیدایه، په بنده کانی ش نه مانه ن:

* درۆ فه قیره، یاده ئی، درۆ که ری فه قیره:

- واته بئ پاره، هه موو که س ده توانئ بیکات.

* درۆ ماوه ی کورته:

- واته زوو ده رده که وئ وئاشکراده بی.

* درۆ به دلا ناچئ:

- واته هه ره له پيشه وه دیارده که وئ، ناچیته دل و ده روونه وه.

* درۆ بی ده سه لاته، هه موو که س پیندوه ستئ:

- واته سانایه و به ئاسانی ده کریئ، ته نها که سی مه رد نایکات

* درۆ دوژمنی خواجه:

- واته یه زدانى بالاده ست زقر رکی له درۆ درۆزن ده بیته وه سزای بو داناون.

* درۆزن هه رجاریك ناشتا دهكا:

- واته هه رجاریك بپوای پیده کریئ.

* درۆزن که م خۆشه:

- واته هینده درۆ ده کا، ئاگای له خۆی نامینئ.

* درۆزن شتی له بیر نامینئ.

- واته له خۆیه وه شت هه لده به ستئ، بۆیه خۆشی نازانی چی ده ئی.

- * درۆزن ناگر له مائنی به ربی، كهس بر وای پی، كا؛
- واته: متمانه ی پی ناكری، چونكه درۆی كردوه.
* درۆ له دواى مردن دهكری؛
- به یه كێك ده لئى، كه درۆیه كى به ده مه ته وه كرده بى، ههچ نه ترسى له وه ی
كه چاوى پنده كه وئى، درۆیه كه ی ناشكرا بى.
* درۆ بى ده سه لاتى هه موو كهس پنده وه ستى.
- واته سانایه هه موو كهس ده توانی بى كات ته نها كه سی مه رد نایكات.
* درۆزن ناكامى ماڤ وئرانیهه.
- واته له پاشه رۆژ زیانى گه وه ده كا.
* درۆزن چىشت ده خوا، ئیومرۆ ناخوا.
- واته گوریسی درۆ كورته، دواى ناشكرا ده بى و سوود نابینی.
* درۆزن رووشى دونیا و قیامه ته؛
- واته له هه ردوو دونیا زیان ده كات و رووى ره شه.
* درۆزن ناگرى له مائنی به ربی، كهس بر وای پیناكا.
- واته متمانه ی لای خه لك نامینی گه ر روودا ویشی لئى روویدات.
* درۆیه ك بكه شایه د به دیاره وه بى
- واته كه روودا وىكى سه یرت دیت مه گیره وه تاشایه دت ده بى.

(دهست) ... له په ندى كوردیدا

له شى مرؤفد له چه ند ئه ندامىكى سه ره كى پىك دىت، به هوى ئه م ئه ندامانه وه ئىش و كاره كانى خوى راده په رىنى، پىداويستيه كانى خوى مه يسه ر ده كات، (دهست) يش په كىكه له و ئه ندامانه ي كه به جه سته ي ئه و ئاده ميزاده وه لكاوه، به هوى ده سته وه دهنووسين و ده خوینين و شته كان ده جولینين، گه ر ده ستمان له ده سته، ئه وه زور كارو كردارمان پى جى به جى ناكړى كه واته ده ست گرینگی خوى هه يه. ئه وه ي ئيمه گه ره كمانه ليرهدا روښنايى بخه ينه سه ر دهرباره ي (دهست) له په ندى كوردیدا، ئه م په ندانه ي خواره وه زوربه ي زور ئه و په ندانه له خۆده گړى كه دهرباره ي (دهست) گوتراوه ونووسراوه:

*دهست نه نىيته جو، تا گه نم پى نه گا:

واته به شتىكى كه م و ئاسانه وه خومان خهريك ئه كه ين، تا ئىشىكى با شترمان بو ده ست ئه دات.

*دهست بكه ي به هه زرا كونه مارا، له يه كى كيانا مارىك هه ر پىته وه نه دا:

واته ئه وه ي زور بجولئ، جارىك هه ر تووش ئه بى.

*دهسته پاچه ي كردم:

واته فریوى دام، يان خه له تاندمى و هه لىكى له كىس دام.

*دهستى بزى، بنى كاسه:

واته (ئاو بينه) چونكه جارمان (له زولكاوه كاندا) ئاو ئه كرايه كونده وه،

كونده ش پىسته ي بزنه و ده رگا كه شى له ده سته كانيه تى.

* دەستى دام به كۆله درهوشا:

واته دەستى بېرىم، يان دەستە خرۆى كردم.

* دەستى دوژمن ھەر بۇ ئۈۋە باشە كە ماری پى بگىرى.

تا پىۋەى بداو لە ناۋى بەرى، چونكە دوژمن و مار ھەر دووژمنن، ھەر

كامىكىيان ئەۋىتر لە ناۋ بىات ھەر قازانجە.

* دەستى دەستى پى ئەكا.

واته ئە يخولینى.

* دەستى زۇر نامانى نىیە.

واته له زۆردار پارانەۋە سودى نىە، يان كە رۆیشت نامانى زۆردارمە دە.

* دەستى زۇر سامانى نىە.

واته ئەۋەى زۆردار بە دەستى دەھىنى، نابىتە سامان بۆى، چونكە تۆلەى

ھەر لى دەكرىتەۋە سامانەكەى دەست ھەقدار دەكەۋىتەۋە.

* دەستى كەس بۇدەمى كەس ناچى:

واته ھەر كەسە خۆى بەكەلكى خۆى دىت، كەسى تر بەكەلكى نایەت.

* دەستى نایە كاسە:

واته بووبە مایەى خىر بۆى.

* دەستى گرت بە كەمەى قنگیەۋە

— واته بە دەستى پەتى گەراپەۋە.

* دەستى لات بەگونی موفلیس

— بە قەرزارىك ئەۋترى كە ھىچى نەبى، واته خۆنایكوزى.

* دەستمان ناگاتە چمكى كەواكەت:

— له رووی گلەبى یەۋە بەكاردىت، واته گەۋرەبووویت، يان خۆت بەگەۋرە

ئەزانى.

* دەستەك نارۇز، دەستەك پىرۇز.

— ھەندىك كەس بەكەلك و ھەندىكى تر بى كەلك.

- * دەستە خوشكى بە دەستە براى، دەستە براى بە دەستە خوشكى، كۈنە باستۇكى؛
— برادە رايە تى (كچ) و (كوپ) لە دواى دا، ئەنجامى بە يەك گە يىشتە.
* دەستتە ھەتابە ھەنگىنە دەيمىژى، كە ئەما دەيگەزى؛
— واتە كەلكت ھەبىتتە خوشە ويىستى و رىزت لىدە گىرن، ئەگەر نابە
پىچە وانە و ھەبە.
* دەستى ئەستوروى، دەستى زراوى بردىھە؛
— زۆردار بى ھىز لوول دەدات.
* دەستى ئە ھەموو پىنجىكا براپە.
— بۇ يەككە بە كار دىت ھىچى لە دەست لە مابىتتە و چى پىنە كرىت.
* دەست ئە چۆك و ھىرمان ھى پىاوان نىھ ئە كاتى ئى قەومان؛
— واتە پىاوى پىاوانە لە رۆزى تەنگانە دەست ھەلدىنى.
* دەستى خۆت و مستى خۆت؛
— واتە ئەگەر دەستى خۆت كارنەكات ھىچت پى ناكرى.
* دەستى چە پىت ھە و جەھى دەستى راست نەبى؛
— واتە پىا و ھە و جەھى كەس و كارى خوشى نەبى.
* دەستى كەرىمى كەس ناكىر پىتە و ھە.
— لە كاتىك دەگوتى كە يەكك پىوى شتىك بداتە يەككى تىر.
* دەست خىران دەخىر پىتە چاوان؛
— واتە ھەر كەسنىك خىرو چا كە بكات، خەلك خوشيان دەوى.
* دەست ئەگەر شكا دەبى ھەل بەتى؛
— واتە بە رايەك ھات دەبى شوكرىبى
* دەست دەستى دەناسى؛
— ئەمە زياتر بۇ قەرزو ئەم جۆرە شتانە بە كار دىت واتە ئەبى دەست بە
دەست بدىر پىتە و ھە خا و ھەنى؛
* دەستىك كە شكا و ھكى خۆى ئى ناپە تە و ھە؛
— ھەر شتىكى كە لە جى ى خۆى لاكەت و ھكى خۆى ئى ناپە تە و ھە.

*دهستیکم کهوته پیش، دستیکم کهوته پیش.

-به کابرایهک دهلین دوو دلّ بیّ له ئیشو کاردا، ئه وهش باش نیه.
*دهستی کورتی من و دامه‌نی درێژی تۆ:

-ئهمه زیاتر بۆ پارانه‌وه‌یه، له کاتیکیه کیک بیّ چاره له پیاویکی
دهسته لاتدار بیاریته‌وه ئهمه ده‌لی.
*دهستی زیر ده‌پری.

-به ئافره‌تیک ده‌گوتریّ که نه‌خش و ته‌وه‌نو ورده‌کاری زۆر بزانیته واته
سوود مه‌ندبیته.

*دهستی ماندوو، له‌سه‌ر زگی تیّره:

-واته ده‌ست کاربکات، هه‌رده‌م زگی تیّره
*دهست لی مه‌ده چه په‌ به‌یه:

-به یه‌کیک ده‌لین وه‌کی مندالّ ناز بکات.
*دهستیکی زالم بپری خویز نیه:

-چونکه ته‌رازوو به‌لای ئه‌ودا ده‌لنگی و که‌س نیه بتوانی هه‌قی لیّ
وه‌رگری.

*دهستی به‌نه‌نی نه‌چته‌سه‌ر خواردنی

-واته به‌ته‌نیا بۆ هه‌یج ئیش و کارمه‌چوون هه‌تا بۆ سه‌ر خواردنیش.
*دهستی به‌کلاوی خوی گرتوو به‌ نه‌ییات.

-یه‌کیک ئهمه ده‌لیّ که له‌ کاریک ناو می‌د بووی.
*دهستی خوی دیت باوکی خوی نانس:

-به‌یه‌کیکی سپله و له‌خوبایی ده‌گوتری.
*دهست له‌دهست قه‌وت له‌خوا:

-واته ئه‌گه‌ر یه‌کیتی و برایه‌تی هه‌بی قه‌وتیش له‌خودا ده‌بی

(دەرمان و نەخۆشى) .. لە پەندى كوردى

لەو تەمى مەزەجەستە و روخسارى بۆ دروستكراوە و بە پەيزەكانى ژيان سەرکەوتوو لە قوناغەكانى تەمەنىدا تووشى نەخۆشى و دەرد و بلا و چەرمەسەرى و كيشە و گرفت دەبى، ئەو ستانەى ئادامىزاد نەخۆشى دەكەوێت، زياتر بىر لە لەشى خۆى دەكاتەو و هەست بەماندوو بوون و ئيش و ئازار دەكات، بۆيە هەموومالئى دونيا بۆ لە حەزەك خۆشى و تەندورستىەكى باشى خۆى هەلبژيرى.

پەندى كوردى ئەو لايەنەشى فەرامۆش نەكردووە، كە پەيوەستە بە نەخۆشى و داوودەرمانەكان، بۆيە بۆ وەبیرهيئانەو هى ئيوە چەند پەندىكىتان دەخەينە بەرچاو بە ئوميدى سوود بينين و دووربونتان لەگشت نەخۆشى و ناخۆشەكى ئەم ژيانە نالەبارە پەندەكانيش ئەمانەن:

* پيشى تايى، بەرە بەخۆت دادە:

– واتە: پيش ئەو هى ئيش و كاريكت بێتە پيش خۆت بۆى ئامادە بكە.

* مندائى بەداو دەرمانان، ناگاتە سەريانان:

– واتە مندائىك هەر بەداو دەرمان گەورەبى، ئەو زۆر ناژى و ناتوانئى خۆى پيىگيى.

* كۆرە هەتا دەمرى هەر بەتەماى دووچاوى ساغە:

– واتە ئەو هى نەقوستانىەكى هەبى، هەر چاوەروانە، مەزەيش تايژى بەهيواو ئوميدەو دەژى.

* مەيموون بەخۆى نەبوو سۆرىكەشى لئى هاتوو:

– واتە كاريك بەخۆى نەبى، كەچى نالەباريشى بێتە سەروتووشى

گېروگرفتېك بېت.

* نه گهر كه چهر ((ته بيب) بايه تيمارى سهرى خوى ده كرد:

- واته گهر مروقه ئيشىكى پى بكرى ئه وه به كه مجار سوود به خوى ده گه به نى ئىنجا بو كه سانى تر، به و كه سان ش ده گوترى كه خويان ده سولاتى چاره سهر كردنى كيشه ي خويان نه بى كه چى ريش بو خه لك دابنن.

* سهرت نايشى په روى تيمه ئالينه:

- واته كارو كيشه يه ك په يوه ندى به تو نه بوو خوتى تيمه ئالينه.

* نه گهر خوانه نيرى شيفا، ته بيب هيچى پى ناكري به ته نيا.

- واته گهر به زدان مه يلى له سهر نه بى نه خووشى چاره سهر بكات، بى سووده.

* خوادمردى دايه و دهرمانيشى دايه:

- واته: مروقه به دهر دو نه خووشى له پولواز ده بى، هر چه نده دهرمانيشى درايه.

* دمرد خه لآتى خوايه:

- واته هه ندى جارخوا خو شه ويستى خوى به سهر ده كاته وه و نه خووشى و دهر دو به للاى به سهر دىنى و تاقيده كاته وه.

* سى و دوو دمردى لئيه:

- واته به يه كيك ده لئىن كه دهر دو به للاى زور له سهر كه له كه بى.

* به شه و ده گرى تا، به رۇز به رت دمدا ماخو چا و چا و چ دهرمان دمدا:

- واته له ده سولاتى خوت دايه، هه موكس حه زده كات له ش ساغ بېت.

* رهنگ زمردى وهك مرديان چاره ناكري به نووشتيان.

- واته خراب نه خووش كه وتيه، چاره سهرى گرانه

(شهر) ... له په ندى كورديدا

شهر په هميشه بهرؤكى مرؤقى گرتووه، واته ئه م ژيانه ناله باره بریتى له كيشه و چهرمه سهرى و شهرپو ناشووب و ناسؤره، شهر دژى ئاشتى په و ماپه ي زهره روزيانه، به هوئى شهره وه كيشه كان قولترو زامه كان به سؤتر ده بن، شهر كوشت و كوشتارو له ناوچوون و كاولكارى له گه لؤخوى دينيت، ماپه ي بيزارى و په ستى و ناخؤشى په .من ليره دا نامه وئى باسى هه موو زيانه كانى شهرپوشؤر بكه م ئه وه گه ره كمه ئه مجاره پؤشنابى بخرمه سهر ده باره ي ووشه ي ((شهر)) ه له په ندى كورديدا، به ئوميدم شهر دووربيت له هه مووكه سو ناوچه يه ك په نده كانيش ئه مانه ن.:

* شهر به چهك و مامه ل به پاره .

— واته هه ر شتى به شتى خؤى به كارديت، چه كيش بو شهره و پاره ش بو مامه له يه .

* شهر به كه ونه ، ده كرئ :

— واته ئه وانى پقو كينه يان له دله ، هه ميشه هه ول ددهن شهرپو ئاژاوه بنينه وه له شهر بيزار نابن .

* شهر دوايى به شهر نادا .

— واته شهر هيچ سوودى نى به و هيچ شتى به شهر كؤتابى نايه ت، كؤتابى هه ر په شيمانى به .

* شهر قه لاي مهردانه (شهو قه لاي مهردانه) .

— واته شهرپو شه و كه سى مهردوو جواميرى ده وئيت، خؤى له بهر ناخؤشى به كانى بگرئت .

* شهر له به تائی باشتره.

– واته پیاو نابیی بی نیش و کار لیدابنیشی، ده بی نیش و کاریکات به هر شینوه یه ک بیت.

* شهر له بادینان تۆز له بهر دهرکه ی مه یه.

– ئەم پهنده کوردی یه له کاتی کدا ده گوتریت که شهرو ئازاوه یه هیچ په یوه ندی به وکسه نه بی و تیدا گلابی، واته ئەم شوین و که سه له م مه سه له یه دووره.

* شهر له شو، نه ک له تۆ.

– واته هه موو شتی له سه ره تادا پوون بکریته وه و به دیار بخری، نه ک له دواییدا کیش و گرفتی لیکه و یته وه.

* شهرکه ر، ناشتیت له بیر بی.

– واته گهر شه ریش ت کرد بایی نه وه نده ی تیدا بیله وه که دوایی ناشت بیته وه.

* شهر ی خۆت رین مه که زهره ته.

– واته گهر زانیت له کاروو کرده وه و شه ریک سه رکه و توونابیت مه یکه و خۆشت به هیلاک مه به.

* شهر و تر به ده ست پیاو نی یه.

– واته ئەم دوانه به ده ست خۆت نی یه، که لی جار یه قه ی پیاو ده گری.

* شهر دوایی دیت قسه دوایی نایی.

– واته پاش هه موو شه ری بۆله بۆلو قسه و قسه لۆک هر ده مینی.

* شهر ی هینستروو بارگینان، که روگا تیده چن.

– واته شه ری نیوان به هیزه کان بی هیزو هه ژاره کان تیده چن و ده بنه سووته مه نی.

* شهر مه که بیی دعواش دامه نیشه.

– واته کیش و شه ری مه نیوه، به لام له مافی خۆشت خۆش مه به.

* شهپر بوویه شهپر ناویژیکهر، سهری دهسکی.

– واته شهپر که ره کان بۆ یهک دین ئه و بهرده که وی.

* شهپر له شهپرگه خوشه.

– واته هه مووشتی، گهر شه ریش بی له کات و شوینی گونجاوی خۆی
باشه.

* شهپر دایک و کیژان، پۆژی پایزان.

واته شهپر ماوه یهکی که م ده خایه نی له نیوان ئه م دووانه، وهک پۆژی
پایزان کورته.

* شهپر چووه، خیری مایه.

– به کاریک ده گوتریت ناخۆشی و نه هامة تی به کانی به کۆتا هاتبی و به رو
خیرو چاکه ههنگاو بنیت.

* شهپر دار خوار زار خا، شهپر شیروتیر، نه ته وهی بابو باپیر.

– واته شهپر نیوان خزم و یهک نه ته وه ئاساییه به کۆتادیت، به لام شهپر
نیوان نه ته وه کان به سانایی به کۆتانايت.

* شهپر یک کلکی کهری کولی تیا ده بری.

– ئه م په نده له شهپر چه ند مرۆقیکی نه زان و نه شاره زا ده گوتریت،
که هیچ سوودی نه بی و کهس له یه کتر حالی به بی.

له دوماهیدا هتقی خوازین شه پر شوپر له ولاته که مان دورر بکه ویته وه و
به ئازادی و ناشتی بژین.

(ئیش و کار)... له پهندي كوردیدا

لهوتەى ئادەمیزاد كەوتۆتە كۆشى ئەم جیهانەو خول دەخوات لەسەر ئەم زەمینە پان و پۆرەدا، ئەو هەردەم هەولێ داوہ ئیش و کاربكات بۆ ئەوہى بژێوی ژيانى پەيدا بكات.

كار كردن دەروازەيەكى سەرەكیە بۆ دابین كردنى پێویستىەكانى ژيان لەهەموو روویكەوہ، دەبێ ئەوہش بزانین لەهەموو كات و سەردەمىكدا جۆرو شێوىە كاركردن وەكو یەك نەبووہ و نابێ، بەلكو لەگەل گۆرانكارىەكانى سەردەم ئەویش گۆرانكارى بەخۆوہ بینىوہ قۇناغ بەقۇناغ پێشكەووترە بووہ.

كاركردن: دل و دەروونى مرۆف ئاسوودەو فراوان دەكات، هەر چەندە بەجەستە ماندوو دەبێ، مێشكى هىلاك و جەنجال دەبێ، بەلام پاشان خۆشىەك ئاویتەى ناخى دەبێ، كەبە خۆشى نازانى چىیە و چۆنە، ئەم مرۆفانەى كارناكەن هەمیشە بەزەخەل و زەنتە و تەمبەل و هیچ ناسراون و بەرچا و دلێ خەلكى ناكەون.

من نامەوێت هەمووسوود و مەرامەكانى كاركردن شى بەكەمەوہ ئەوہى دەمەوێت ئاماژەى پێبكەم دەربارەى (ئیش و كار) ه لەپهندي كوردیدا، كورد لەدیر زەمانەوہ نەوہكانى بەئازا و چاوانەترسو ئیشكەر ناسراوہ بەرھەمى رەنجى خۆى خواردووہ، بەئارەقەى نیوچەوانى بژێوی ژيانى دابین كردووہ، سەربەرزانە ژیاوہ، باب و باپیرانمان لەزووہوہ دەركیان بەم

راستىيەكردوۋە كەدەبى كارىكەي بۆ ئەۋەي بژى ئەم پەندە كورىدا
 وشەي ئىش و كارى تىدايە : (ئەۋەي كارنەكا ناخوا) واتە دەبى مرؤف
 كارىكات و چاۋى لە دەست ئەم و ئەۋنەبى، گەر رەنج و نەدەي و كارنەكەي
 ئەۋە بەرۋوبومەكەشى ناخۆي.

-(ئىشكەرى خۆتى خۆشەويستى خەلكى) واتە ھەر چەند ئىش بۆ خۆت
 دەەي و سوودو بەرھەمەكەي بۆ خۆتە، بەلام لەگەل ئەۋەشدا
 خۆشەويستى خواو خەولك دەبى كەۋاتە باھەموو لايەكمان ئىش بكەين
 ھەول دەين تابە ئاۋات و ئامانجەكانمان دەگەين. (كارى بەۋەختى ،
 پاشاى سەر تەختى): واتە مەبەستيان ئەۋەبوۋە ئەۋانەي كارى خۆيان
 گورج و گۆل و لەكات و ساتى خۆي بەئەنجام دەگىنن، ئەۋە ۋەكو پاشا
 ۋانە ھەمىشە خەلك كارىان بەئەۋە نەك بەپىچەۋانەۋە.

لەپەندىكى تردا ھەر بۆمەبەستى پەلەكردن لەكارکردندا دەلئت:-
 (ئىشى ئەمپۆمەخەرە بەيانی بەبىنئى): - واتە نابى تەمبەلئى بكەي
 لەئىش و كاردا، مەلئ دەي دەي كاتىكى تر دەيكەم، نەخىر دەبى ھەموو
 كاتى ئىش و كارەكان نەخىرئە بەيانی.

(دەستى ماندوو لەسەر زگى تىرە) واتە ھەر چەند كارکردن ھىلاك و
 ماندووت دەكات، بەلام زگت تىر دەكات، واتە نان پەيدا كردن ناخۆشە،
 بەلام بەرھەمەكەي بەتامە ھەسانەۋەي لەدۋايە.

كورد لەمپژە دەركى بەۋەكردوۋە كەنابى ھىچ كەسى بى كار دانىشى و
 لىي پال داتەۋە، بۆيە گوتويەتى (گەرھىچ نازانى، گۆپار ھەرگەر
 لۆشۋانى) واتە شتى ھەرفىر دەبى گەرھەول دەي و بى ھۆيش نەبوۋە

گولبژيريك له پهندي كوردی

نابى بۆ زياتر ههولدان تا مروؤف كاربكات، بابو باپيرانمان ووتويانه (شهر) له بهتالى باشته) له م پهندهدا دهردهكهوئى كه به هيچ شيوه يهك قبوول ناكريئ مروؤف كارنهكات هه رچهند شهر نه وپه پى خراپيه له نئو كومه ل و كومه لگاو به لام بهتالى گه لى له و خراپتره .

ليردهدا هه ر وهك نمونه ئه م پهندهدا ده خه ينه وه به رچاوتان، كه دهر باره ي (ئيش و كار) گوتراوه :

* ئيشكه رى خوتى، خوشه ويستى خه ئكى .

* كارى به وه ختى پاشاى سه رته ختى

* ئيشى نه مرؤ ، مه خه ره به يانى .

* ده ستى ماندوو ، له سه ر زگى تيزه .

* گه ر هيچ نازانى، گوپار هه رگه ره لوشوانى

* شهر له بهتالى باشته .

(زستان) ... له پهندي كوردیدا

زستان په كېكه له وه رزه كانی سال، كه به وه رزېكي ساردو شووم و تووش ناسراوه، گه لى په ندو باس و خواس دهر باره ی وهرزی زستان گوتراوه و نووسراوه، من لیره دا هه ندی له و په نده كوردییانه دهخه مه پیش چاو كه دهر باره ی وهرزی (زستان) گوتراوه، به نومیدم سودی هه بیټ.

* زستانان ناگرو نهز، بواران نهزو پهز، هاوینان نهزور نهز:

– واته: نه وانه هه ریه كه له سه رده م و كاتی خوی خوشه و سوو دبه خش و به كه لكه .

* زستان یان سه و شینه، یان دواو شینه:

– واته جاروايه زستان له یه كه م جاردا سارد ده بیټ، جاروايه له دوايیدا.
* زستان و بوار له مالى خوته:

– واته خوښی و ناخوښی له مالى خوته .

* زستانان خوت گیرمه كه، به هاران خوت ته پر مه كه:

– واته مه به ست نه و هیه بارانی زستانی دريژه ی هه یه و نابى كاری

خوت له سه رى بوه ستینی و بارانی به هاری كيشه ی نیه و پى ناوى خوت ته پر بكه يت، چونكه زوو ته واو ده بى.

* زستان سه روشين بى، نه وهك دواو شين:

– چونكه خه لك تفاقى خوی و حالاتی دپته كوتایى له دوايى زستاندا بویه له سه رته ی زستان چه ندی توندى غه م ناكات، به لام له دوايى دا زیانى زوری ده بى.

- * زستان ریز به، پایزه ریز مه به؛
- واته زستان خۆت نامادهو توندو تۆلگه.
* زستان هاتو هه ژاره، لای دهوله مه ندیش به هاره؛
- واته هه ژار توانای دابین کردنی پیویسته کانی نیه، بۆیه خه می بۆ
پهیدا ده بی، به لام زستان لای دهوله مه ند ههروه ک به هاره.
* زستانان پینه و په رۆ، هاوینان وورد وورد برۆ؛
- واته زستانان هه رچۆن بێت خۆت گهرم و گور داپۆشه تاهاوین، له
هاوین داغهم مه خۆ.
* زستانی ته قهل پارۆ، هاوینی پینخواس برۆ؛
- واته گرینگ زستانه که خۆت ومالت قهیم بکهی، هاوینان کیشه نیه گهر
پینخواسیش بیت.
* زستان خوشه، نه گهر به نیرۆ بیت؛
- واته نه گهر زستانان پیداوایستی و شوینیکی گونجاوت هه بوو نه وه
خۆشه و باشه.
* زستان هات بهرگی فه قیردرا؛
- واته زستان تووشه و سه رماو سۆله و بهرگی هه ژارو فه قیر ده درۆ و
پیویسته خۆی نوێ بکاته وه.
* زستان لویه ک رۆژی زستانی خۆی دهکا؛
- واته زستان هه رچۆن بێت گهر بۆیه ک رۆژ بێ ساردو سپری و باران و
توندوتیژی خۆی ده ر ده خات.

(ئاو) ... له په ندى كوردیدا

ئاو. سه چاوه ی ژيانه و هموو شتئ له ئاوه وه دروستو پيكدیت، پيسه كانيش به ئاو پاك ده بنه وه، له ميژه گوتراوه ش ئاوو ئاوه دانى كه واته (گرينگ) ی و سوودى ئاو بئ شوماره و ناييته ژماردن، من ليږه دا نامه ویت باسى هموو نه و سوودو زيانانه ی ئاو بكم كه دیته بوون، به لكو نه وه ی گره كمه روښنايى بخرمه سر نه و په نده كوردییانه یه كه سه باره ت به (ئاو) گوتراون.

بويه نه مانه ی خواره وه زوربه ی زوری نه و په نده كوردییانه یه كه وشه ی (ئاوى) تیدایه، به نومیدم سوودى ه بئ، نابئ نه وه ش له یاد كه ين كه پيرۆزى ئاو له وه شدایه كه له قورئانى پيرۆزیش باسكراوه، لای كوردیش به پيرۆزو مهن سه يركراوه بويه نه و هموو په نده یان دهر باره ی گوتوه:

* ئاوى هه وئى يان دهر وا، هى هه وگيانان ناروا.

- واته بوئى هه یه هه وئى له گه ل يه كتر دا بگونجین، به لام دوو گيان ناگونجین.

* ئاو شیلوو بوو، روئنايیته وه:

واته كارئك تيكچوو وهك خوى ناييته وه، يا ناويك به خراب روئى زه حمه ته ناوى به باش بهینن.

* ئاويش زور بمينيته وه بوگه نى دهين:

واته هموو شتئ له كاتى خوى، زياتر نه مه بو كارى خير به كاردیت كه زوو نه نجامى بدهيت، بو ميوانيش به كاردیت كه له شويئى زور بمينيته وه.

* ناو وه جه و نه ی نیمام حوسین ناکا :

— واته کاری چاکه نه نجام نادا، بروای به چاکه و چاکه خوازی نییه.

* ناو به نهرمی خوی شاخ کون دهکات :

— واته مروڅ به هه ولی بی و یجان به نه نجام دهگات، یا به نهرم و نیانی

هه موو شتی دیتته به ره م.

* ناوی زور ناوی کهم دهبات :

واته : پیای دهسه لاتدار به خه لکی زور که سی بی هیزو که م له ناو دهبات.

* ناو بیتیا له پردی نامهرد مه په پرموه :

واته هه ندی جار مردن هه لبریره، به لام پشت به مروڅی نامهردو سپله

مه به سته.

* ناو به ناگریندا کرا :

واته شه پرو نازاوه نه ماو کوتایی به کیشه که هات.

* ناو بروا بوروخانه خویش (خزم) بیخوا نه ک بیگانه :

واته : خزم به هه ر شیوه یه ک بیت له بیگانه باشتره.

* ناو بیینه دست بشو :

نه مه له کاتیکدا ده گوتری که کوتایی به شتیک هاتبی.

* ناو تا قوون نه بی مه له وانی لی خوش نییه :

واته : نه مانه یی له شتی شاره زان چه ز ده که ن بچه ناخی شته کانه وه، تا

ته و او تیی پروان.

* ناو دهییا دست به که ف وده گری :

— واته نه وهی پاشه پوژی تازه به تازه خوی بو شتی تر نامه دهکا سوودی

نییه.

* ناو که زیاد بوو له سه ری دهرژی :

— واته : هه ر شتی له قه واره ی خوی دهرچوو بی ماناو بی تام ده بی.

* ناو له شوینی لیژ ناوه ستی :

واته : که به ره و لیژ ری به که س ناوه ستی، وه ک ته مه نی مروڅ وایه

که توانای گەنجیتی نامینئ.

* ناو له ناو جوئی دهگوتئ:

- واته کارینکی بئ مانا دهکا که شیوا نه بئ.

* ناو له ناو دهستی ناتکئ:

- واته: سوودی لی نابینرئ و چی له دهست دهرنایئ.

* ناو هات ناو مائک خۆت لاده:

- واته: مروئی شیوا بۆ شوینی شیوا دابندرئ، کهسانی شارهزا له شوینی

کهسی نه شارهزا دابنرئ.

* ناوو ناومدانیان گوتوه:

- واته: ئه شوینهی ئاوی هه بیته ئاوه دانیش ده بیته.

* ناو که بزئا کونا کریته وه:

- له کاتیکا دهگوترئ که کار له کار بترازئ وهگو خۆی لی نابیته وه.

* ناوی دهکاته ناو بیژینگ:

واته: کارینکی ناشیوا دهکاتو هیچ سوودی نییه.

* ناوی هه میشه به جوگه یه:

واته: کاری به پڕئ و جئ دهکا.

* ناوئ که به جوگه یه کدا رویشته هه میشه ده بئ بپروا:

واته: هه نگاوی باش سه رکه وتنی له دواوه یه.

* ناوهکانی له ناوی رووبار پاکتره، که چی رووبار ناوی زۆرتره.

- واته مه رج نییه هه موو زۆرک باشی بئ، جاری وا که میش روئی خۆی

ده بینئ.

* ناو مردوو و زیندوو پاک نه کاته وه، گل گلاویان لی نه شواته وه:

- واته: ئاو هه موو شتی پاک ده کاته وه بۆ هه موو شتی به کار دیت.

* ناوهکهی شه توله عه رهب به خیلی به کانیوا مه که ی سه رچنار ده بات:

- پیاوی ده وله مه ندو خوا پیدراو جاری وا به خیلی به کهسی هه ژار ده باتن

یا به شپوه یه کی تر کهسی ده وله مه ند هه ندئ جار پئویستی به یارمه تی و

هاوكاری هه ژار ده بی.

* ناوی پایزان ده ئینی به فراوه، نهوی تیز نه خوا چی له ناوه:

واته نه وهی نه توانی سوود له شتی ببینی که له کاتی خۆی، نهی که ی

سوود ده ببینی.

* ناوو گله هه ئیگرت:

- واته: نه ماو بزربوو له بهر چاوان وون بوو.

* ناوی شیرین له خاگی سوور (سویر) ده رناچی:

واته له که سی خراپ، چاوه پوانی کاری چاکه مه که.

* ناوت شیرین بی، نانت گه نم بی، ژنت هه ر بووک بی.

نه مه له کاتی کدا ده گوتری که یه کیک کاریکی باش بکات نه م (دوعا) یه ی

بۆ ده که ن، بۆ نه وهی سه ر ناوو ده رداوه زۆر باشه واته گیرمه و کیشه ی

زۆر دیوه ..

(دار) ... له پهندي كوردی

پهندي پيشينان .. فلسفه‌فهي كومه لايه‌تي خه لکه، هه موو لايه‌نو چه مکه کاني ژيان ده‌گريته‌وه و دياريبان ده‌کات، گه نجينه‌يه‌کي بي هاوتاوو ده‌وله‌مهندي سه‌ده‌کاني رابردووه، پريتي له‌تاقی کردنه‌وه و زانباری به‌که‌لگی نه‌م نه‌ته‌وه‌يه .

وه‌ک ده‌زانين پهندي كوردی .. كورته ناخاوتنيکه به‌رجه‌سته‌ي ديدو بوجووني نه‌م ميلله‌ته ده‌کات، ني‌مه‌ي كورد له‌م رووه‌وه پهندي پيشيناني پر بايه‌خو گرینگيمان هه‌يه، که هه‌قه به‌ئاوی زيړ هه‌موويان بنوسريته‌وه، چونکه هه‌ندبه‌جواني و ريکي و وه‌ستايي ووتراوه، که بونه‌ته‌مايه‌ي شانازی پيکردي هه‌موولايه‌کمان .

پهندي كوردی .. هيچ لايه‌نيکي ژياني فه‌راموش نه‌کردووه، جگه له‌وه‌وه‌ش له‌سه‌ر هه‌موو کونو که له‌به‌ريک و ماده‌يه‌کي سروشتي نه‌م ژيان چه‌ندين پهندي هه‌مه‌جوړمان هه‌يه، بؤ نه‌مجاره باسي نه‌م په‌نده كوردiane ده‌که‌ين که وشه‌ي (دار) ي تيديايه به‌نوميدم كوردستان ره‌نگين و ورازوهرتريت به‌داري به‌به‌رو به‌ره‌مدار ، په‌نده‌کانيش نه‌مانه‌ن:

* دار هه‌نبره، سه‌گی دزدياره:

واته هه‌ندي کارو کرده‌وه‌ي نه‌شياو هه‌يه، زوو به‌ده‌ر ده‌که‌ون له‌لای مرقفي خراپ و ده‌ست پيس .

* تازه‌دادي، داري ده‌کا:

به‌نيش و کاريک ده‌لپين له‌سه‌ره‌تا دابي و زور دواکه‌وتبي له‌لايه‌ن

که سه که وه، بۆ مندالی تازه فیڤه ببی ئه وشه ده لئین.

* زۆر عه دانه، له داری ده تاشی:

به یه کیک ده لئین که زۆر تامه زړوی شتی بی، به تایبه تی بۆ لایه نی جنسی

ئه م پهنه زۆر ده لئین.

* داریکم له دهسته ههردو سه ری پیسه:

واته که سه ینک له دوولاره تووشی کیشه و چه رمه سه ری بی و یه که له یه کیان

خراپ تر بی و نه زانی چی بکات.

* دار کرمی له خوی نه بی، هه زار سال دهری (دار کرمی نه بی ناری):

واته نه گه ر گنده لی و خیانه ت له نئو خودی نه ته وه که نه بی، نه وه هیچی

به سه ر نایی، هیج شتی به بی هۆنایی.

* داری بی بهر بۆ برین باشه:

واته: نه و مرۆفانه ی که سه و دبه خش و یه که لک نین بۆ کومه ل و کومه لگا

نه مانیان زۆر باشتره له مانیان.

* نه بایی دیوه نه باران، کیشکوله چوونه داران:

واته: به بی نه زیت و ئیش و ئازار، که یشته شوینی مه به ست.

* نه گه ر به خۆت باش بی، داری ناده یه ده ست پیاوی:

واته: نه وه به ژنیک ده لئین که گه ر خوی خراپ نه بی و خراپه نه کا، نه وه

پیاوه که ی ناتوانی دارکاری بکاو لئی بدات.

* داری نه کونه زهنگه سووره و مرمه ده تا پنهوت نه دا:

واته: کاری خراپ و نه شیاو مه که وه ده ست له ئیش خه لکی و مرمه ده،

نه گینا تیده که وی.

* ته ق و مرمه ده درئ داره:

واته: به یه کیک له رولاواز ده گوتری، که گوشتی به له شه وه نمایی.

* چه ندی دار له پیسای و مرده ی بونی دی:

واته: کاری خراپ و باسی نه شیاو باس نه کری و دریزه ی پینه درئ باشه .

- * داری قهره داغ په لکی دهرمانه ، خوزگه م به خوشکه ی برای میوانه :
واته : به یه کیک ده لاین خوشه ویستی و پشتیوانیکی میوان بیت .
* داری نه دست که وتوووه :
واته : په کی که وتوووه هیچی پیناکری ئیر له به رپیری بی یان نه خوشی .
* داری قه لان دیاره :
واته : له کاتی ئیشکردنا سهیری دوور بکات وئیش نه کات وای پیده لاین .
* داری ده مانچه ی شکا :
واته : به یه کیک ده وتری که ته گهره و کوسپیک هاتبیته ری و
په کی که وتبی .
* دار ددهن به دهمیه وه :
واته : دهستی بوشل ده که ن بویه بی شهرمی ده نوینی .
* دار نه گری ، سه ر نه چمینی :
واته پیاوی که وره و خزمه تگوزارو وه جاخزاده ، هه میسه خوی به که م و
نزم ساده دانه نی .
* دار به سه ر یاریا کراود :
واته له هه ژاریکی بی ده سلات ده وتری ، که هه رکه سی هه لستی دهستی
لی بوه ه شینی .
* دار خره به رزبیته وه ، ده چه میته وه :
واته : هه رکه س به رز پروانی نزم ئه دا له زه وی ، یان هه موو هه ورازیک
نشوییه کی له دوایه .
* داری (جه د) نازاری نیه :
واته : حه د هه ق ، یان سنوره ، واته ئاده میزاد نابی له هه ق لاری هه بن .
* داریکی له سه ر به ردیکه دانانی :
واته : به کابرایه کی بی کارو ته مبهل ده گوتری ، له ماله دانیشتی و هیچ
ئیشی و کارنه کات .

- * داری بگوشی، ناوی لی دهینی:
- واته: به کابرایه کی به هیزو دهسه لاتدار وتوندو تیژ ده لئین.
- * دار به پیری ناچه من:
- واته: مروقیش له کاتی مندال و هه رزه کاری ره وشت وهرده گری، به پیری و گه وره ی ئاسان نییه.
- * دار هه نبدی بهر زهوی ناکه ویت:
- واته: بۆ قه ره بالغی به کار دیت.
- * دار که کرمی بوو شکانی مسوگه ره:
- واته: هه رشتی که گه ندهل بووله ناو ده چی.
- * دار کلکی له خوی نه بی نابردی:
- واته: (بیور) نه گه ر کلکی دار نه بی ناتوانی داری پیری، واته هه رشتیک له ناو خوی نه بی شکانی ئاسان نییه.
- * داری هه لاوی سه گی حیزیه خوی راده کات:
- واته: له کاتیکدا ده گوتری کابرایه ک گومانی لیبکری و به خوشی هه ندی کاری په پتاوان بکات.
- * دار به بهر مه گه ی دناسری:
- واته: مروق به پیی بهر مه مه که ی ده ناسریت:
- * دار گه ندمری، بیور تیژی، یار لی دیاری:
- واته: به نیش و کاریک ده گوتری له هه موو لا قازانجی بی
- * دار له جینی خوی راقه نی، هیشک ده بی:
- واته: که شوینی خۆت له ق کرد له په ل و پۆده که ویت.
- * دار نه بی، رمژوو له کنی بوو.
- بۆ کاریک به کاردیت بنه په ته که ی نه بیت وداوای شتی تری لی بکریت.
- * داری له جینی کول دمژهنی:
- واته: به که سینک ده لئین یه کیک هان بدات ودلی بکولیتته وه.

* داریکم چاندبەرم لی نه خوارد

واته بۆ له ریگا یه ك ماندووبون و بهرلی نه خواردن به كاردیت

* دار له دەمووی و مرههده:

واته: قسه ی له گه ل مه كه و وازی لیینه.

* دار له گه ل تۆمه، دیوار گویت لی بی:

واته قسه له گه ل یه كێك ده كه ی به یه كێکی تر ده لئی گویت لی بی.

* دار نه ستوور نابیته گۆپال:

واته هه موو شتی له قوناغ و سه رده می خۆی به سووده

* داری به سه ره ریدیدانه مایه

واته: توانا و هیزو كه لکی نمایه.

* داری بن پته و، له بای به هیزو دژوارناترسی:

واته كه سانی خاوه ن باورو توانا له مه م له و ناترسی.

* داری بی میوه:

واته: سوودو كه لکی نییه.

* دارهك له سه ره سه گ، سه د دار له سه ره ژن:

واته: مه بهستی ئه وه چاودیری ژن زیاتره و پبویست تره له می سه گه،

به لام به خۆم زۆر له گه ل ئه و پوندانه نیمه

* داری درێژ سه ره ئانۆنیته وه:

واته كه سی سه ره به رزو سه ره فراز، بۆ كه س سه ره شورناكات.

* داری راستیش رهگی چه وتی هه یه:

واته: هه یج مرۆفی بیکه م و کورپی و هه له نابی

* داری سوالی دایه دهستی

واته: ئیشه كه به دهستی خۆی ناکاو دهیداته دهستی به كێکی تر.

* داری هیشك بهری نییه:

واته: مرۆفی ره زیل و بی سوود كه س قازانجی لی ناکات.

(گهر) ... له پهندي كورديدا

كه ر... كه گویدرئیشی پیده لئین.. گیانله به ریکی گوپرایه ل و له سه ر خویه،
مروقه کاتی خوی زور سودی لیبینیوه، بو باره لگرتن و گه پان و سورپان،
له جیاتی ئوتومیلی ئیستا بوه.

كه ر ناخوشتین دهنگی هه به، پوو خساریشی زور بهرچاونیه، له گه ل
ئه وه شدا خاوه نی خوی ده ناسی، گوپرایه لی ده بی، من نامه وی باسی
سوودو زیانه کانی كه ر بکه م، ئه وه ی گه ره کمه ده باره ی ئه و پهنده
كورديانیه كه وشه ی (كه ر) ی تیدایه.

* كه ره كه ی من له هه سپی ماری میری باشتره.

- واته مالی خوت زور له هی خه لك باشتره هه رچونی بیته وه ك ده لئین
سواری خه لك پیده یه.

* كه ر به ترینی له ده ست گاوانی بزگارنابی.

- واته به شتیکی ناسایی له بن دهستی بزگارنابی.

* كه ر تیر بخوا، نوشكان داوینت.

- واته كه سانیک هه ن كه تیرو ده وله مند بوون هه له ده كه نو فیزیان زل
ده بیته.

* كه رم نیه، كام لوجیه.

- واته ئه گه ر پیویستت به شتیك نه بوو بانه ت بیته باشتره.

* كه ر نازانی بونی بیی چیه.

- واته كه سانی نه زان چاك و خراب لیك ناكاته وه.

- * كهري خه ساش بایي خوی كاردەكات.
- واتە هەرچۆنی بێ دەبی له وێرانە هەولبەدی و کاریكەیی، ئەگینا بۆت ناچیتە سەر.
- * كهري خۆم له هۆشەیی دەناسمەوه.
- واتە یەكی خاوەنی شتی بیت تەنھا بەقسە یەك دەیناستەوه.
- * كهري قەرس، بە سوژنی باژۆ.
- واتە هەر شتی بە شتی خۆی دیتە پڕی.
- * كهري له كێن رموسەیی جۆی بیەستیهوه، سنگی هەردەقەنی.
- واتە چاوی لێدەبێ و خۆی پیناگیری، بۆیە تاو دەداتی.
- * كهري هەر لوشه لوشه، ئەكاما ئە پۆشه.
- واتە ئەوهی برسێ و بیچاربێ، چاوی تێرنابی بەهیچ شتی.
- * كهري مەلای ئەناو كەران بە هیستەر حیسابە.
- واتە كەسی زاناو نەزان كەرەكەشی جیاپە لە كەسانی تر.
- * كهري كەمان لە سەر تاوه كلكی نەبوو.
- بە كاریك دەوتریت كە لە سەر تاوه تەواو نەبیت.
- * كهري چاك لە دەست گل فرۆشه.
- واتە هەندی شتی باش دەكەوێتە دەستی نەزان و نازانی پێزی بگری.
- * كهري بیاتە سەركانی كورتانی دەهینیتهوه بەشانی.
- بە پۆژیکێ ژۆر ساردی زستان دەوتریت.
- * كهري بەكەردە، خرمی خرمی زێدە.
- بە یەكێك دەوتریت، كە لە جینی یەكێکی تر دانرابیت، بە لام لەو خراپتر بێت.
- * كهري له كێن كری بیەستیهوه، یان خەسرەتی دەگری یان رەنگی دەگری.
- واتە خو و پوشتیان وهكو یەك لێدی.
- * كهري كەوهی كەرگەل ئەگورگ و مەر.
- بە یەكێك دەوتریت كە سەری ژۆر كەسی نابیتە چال.

- * كهري كهوتوو، باري نيه .
- واتاي بي هيزي و توانايي نه گه يه ني .
- * كه ربه فيته فيت تير ناونا بيت .
- واته مروڅ به قسان تير ناخوا .
- * كه ربه زمري سهگ پشتي ديشي .
- چونكه سهگ چاوه پوانی كه ر ده كات كه بتويي تاييخوات، وه كي بزهرې نه وه ده گه يه ني كه وا هيشتا له هيزو توانا دايه و پي ناخوشه .
- * كه ربه باري سو كه وه نازاني زي بكات .
- به نه زانيكي مه ينه تبار ده وترت كه كه تبيته حه سانه وه يه كه وه نه زاني هه لس و كه وتي تيا بكات .
- * كه ربه لباران ناگاته هه وارن .
- به يه كي ده وترت كه ده ستي دايته كاريكي گرانه وه و په كي كه وتبيته .
- * كه ربه نه فيزه، ژن به ترپزه .
- واته كه ربه نه قيزه ده پروات، ژن يش به قسه ي خوش و گرينگي دان پي دي پروات .
- * كه رتري و مال ويران .
- له كاتي كه به كار ديت كه نه زانيك ئيشيكي ليتي ك دايته .
- * كه ر كوز و بار سه به ته، ماني كه بيخوا نه وه ته .
- واته هيچي له بار نماوه .
- * كه ر كه زمراندي، گورگ بوخوي په يدا ده كات .
- واته پياوي نه زان به قسه ي خوي تيده كه وي .
- * كه رو بارت به خير بيته وه .
- له پروي گالته وه به يه كيكي نه ليين كه ئيشيكي ناپوخته ي كرد بيته .
- * كه ر نه و كه ره، كورتانه كه ي گوراوه .
- به شتيك ده وترت كه ديمه نه كه ي گوربي، به لام شته كه هه روه ك خوي وابي .

- * كەر نەودىيە لەكاروانسەرادا بزمى.
- كەر لەسەفەر بگەرپتەو، زۆرماندوو، وەرپودەكاتە كاروانسەرا، كە (تەوئەلەيە) ئىنجا نەگەر لەوئى زەرى، ئەو نىشانەى بەدەقى و بەھىزىيەتى، واتە ئازا ئەو تا لەپۆژى بارەبەرىدا ئازاىت.
- * كەر بترى كۆشى بۆ نەگرتەو.
- بەيەككى زۆر ھەزار دەوترىت.
- * كەر بگەوئى، ددانى دەشكى.
- بەشونى بى لەوەر دەوترى.
- * كەر بارمەكەى تەنگىش بىت، گورگ ھەردە يخوات.
- واتە نازانى بەكارى بىنى، بەيەكك يا بە گەلەك دەوترىت كەجەنگاوەر نەبىت، وەنەزانى چەكى مەنگى بەكار بىنى.
- * كەر بۆنى زەغەران نازانى.
- واتە مەردومى تىنەگە يشتوو لەشتى ورد ناگات.
- * كەر بە پە يخام ناو ناخواتەو.
- واتە كەر بەبى ووتن ناو ناخواتەو، ئەيەكك دەوترى كە ئامۆژگارى كارى تىنەكات.
- * كەر بەجۆ بەرى شەھىدە.
- بەيەككى نەوسنى چلئىس دەوترى، كە لە زۆر خوارنەو نەخۆش كەوتبى.
- * كەر بەجەج نابى بە حاجى.
- چونكە چۆن دەچى، ھەرواش دىتەو.
- * كەر بەدەنكە جۆيەك نەزمى.
- بەيەكك ئەوترى كە زوو لەخۆى بگۆرى و ياخى بى.
- * كەر بەستە خاوەن بەستە، يادەئىن (كەر بەستە، لەخەم بەستە).
- بەيەكك دەوترىت كە كەرخۆى بەستىتەو، واتە ئىشى خۆى بىنج بەستەردى، وەبى غەم دانىشتبى.

- * كهر به كاروان قه له ونابی.
- به هه ژاریك دهوتری، كه به ریكهوت له لایه كه وه خوار دنیکی دهیست كه وتبی.
- * كهر به نه قیزه نه بی، ناروا به ریوه.
- به مهردومی تیته گه یشتوو ده گوتری، كه بۆ هه موو شتیك ده بی پیی بوتری.
- * كهر بی كورتان نابی.
- واته هه موو گیانله به ریك به جلی خۆیه وه ده بی.
- * كهر له كاروان به جی بمینی، كللك و گوئی دهگهن.
- واته هیچ كه سیك نابی له دهسته ی خوی دوابكه ویته.
- * كهر له كاروان به جیما گورگ ده یخوات.
- واته تاده توانی له گه لی خۆت بر مه به و لامه ده.
- * كهر له كاروان گل ددهاته وه.
- به خاوه ن قهرزی بی ئینساف دهوتری.
- * كهر له کی كه وتوه، كونده له کی دراوه.
- بۆ قسه دهوتری كه په یوه ندیان به یه كتره وه نه بی.
- * كهرم دا و هورم دا، خۆم بۆگوریس به لیندان دا.
- به یه كيك دهوتری كه دهست له شتی گرینگ هه لیگری، كه چی له سه ر شتی بیکه لك زۆر چه قه چه ق بكا.
- * كهر مردگ، خاوه ن نارازی.
- به یه كيك دهوتری كه هیچ دریغی نه كرد بی له و كارهی كه پیی سپی درابوه، كه چی خاوه ن كاره كه لیی نارازی بی.
- * كهر و جاشك قلیان قاوه ن تیه تی.
- واته ئیجگار زۆر خۆره.
- * كهر و خۆله میش.
- به دوو كه سی هیچ و پوچ دهوتری، كه هه میشه پیکه وه بن.

- * كهرو ماجوميان نهوتووہ .
- به يه كيك دهوترى كه له گه ل كارىكا خهريك بى، هيجيشى لینه زانى .
- * كه ر له قورا نه گيت .
- به يه كيك دهوترى كه يه كيكى تر بگرى به پرسيار ليكردى ،
يا به داوا ليكردى شتيك لى له كاتيكى ته نگو چه له مه دا .
- * كه ره مه ره به هارها ت كورتانت نو له شارها ت .
- به يه كيك دهوترى كه بى هيو ابى ت، ده لى ن بى هيو مه به .
- * كه رى به تان خيرا د پروا .
- له پرووى سو كيه وه به يه كيك دهوترى .
- * كه رى خو ت به ستوته وه .
- به يه كيك دهوترى ئيشى خو ى به ته واوى جى به جيكر دى .
- * كه ر تا ده تو پى له له قه وه شان دن نا كه وى .
- به يه كيكى خراپ دهوترى كه تا مردن ده ست له كارى خراپ هه لئا گرى .
- * كه ر تو پيو وه شايى سه گه .
- به يه كيكى ده وله مهن دى بى ژير دهوترى كه بمرى، وه كه له پوره كه ى
بمى ني ته وه بو چه ند خزم كه سيكى خراپ .
- * كه ر جو ى دوى، جو ش ناو .
- وا ته هه ر شتيك پيوستى به شتيك هه به .
- * كه ر چيه تى له نوقل و نه بات، مشى جوو كونجى ربات يا ده لى ن (كه ر قه درى نوقل
نازانى) .
- وا ته هه موو شتيك شايسته ى هه موو كه سيك نيه .
- * كه ر دوو رپال، كورتان سى قران .
- به يه كيك دهوترى كه جل و به رگيكي له به ردا بى له نه ندازه ى خو ى
زياتر بى ت .
- * كه ر زا وه كور ى بو ه .
- له پرووى گالته كردنه وه به كور ى يه كيك دهوترى .

* كهرقه له ویش بیت گۆشتی ناخوړیت.

— به یه کیکی دهوله مهندي رژد دهوتری که به دريژایي سال پوليکی له دست نه بیته وه.

* كهر کول و بارسووك.

— به یه كيك دهوتری که سه لټ و قولټ بی و باری سوک بی.

* كهر که به بارموه كهوت به كلکی راست دهكریته وه.

— واته هر که سيك یا هر گه لیک که كهوت، کاتیک راست ده بیته وه، به یارمته یه کیکی تر که خوی مایه ی راست بونه وه ی تیا بیټ.

* كهر که توی قه ل له پینشا چاوی كوړده كا.

— واته داگیر که ره هاته سر گه لیکي دواکه وتو، پینشه کی بیرو باوه پری نایینی و نیشتمانی له ناو دل و درونیان نه روختی، چونکه نیشانه ی ژیانانه.

* كهر که جوی دی، كا ناخوا.

— به یه كيك ده لټین له پووی سوکیه وه که خواردنی له به رده مابوو له خو شه که بخوا له ناخو شه که نه خوا.

* كهر که نوي برد دهش دوبا.

— یه كيك ده یلی که خوی باری ژیانی قورس و گران بی، که چی سهره پایي نه وه سهرباری کی تری له سهر دارنری.

* كهری بیخاومن، بارکیشی گاوانی.

— به شتیکی بی خاوهن دهوتری، که یه كيك به کاری بهینی و به هره ی لیوه رگری.

* كهری پیرو هه وساری تو، زه ره زه پیتی له دهوری جو.

— به پیاویکی پیر دهوتری، که خوی هه لیاچی بی و به رگی تازه ی له به رکردی، له دهوری ژنیکی تازه بی ماره ی بکات.

* كهری خومه گویی نال دهكهم.

— یه كيك نه یلی که کاریک بکات، پی بلین وامه که، واته من به نارهنووی

خۆم ده كه م.

* كهري ديزه جهز به تۆپيني خۆي و زمړيني خاونه كه ي دمكات.

- به يه كيك ده وترت كه زيان به خۆي بگه يه نئ بۆنه وه ي زيان له يه كيك بدات.

* كه ريشي پندمگي و شايه تمانيشي پنديني.

- به يه كيك ده وترئ كه دووشتي پيچه وانه ت پيښكات.

* كه ريك به پارهي به فر بگرئ له ناوا ده خنكي.

- واته هه رچي به پارهي خزم كړا، خير ناداته وه.

* كه ري كه به يته سه ريان، ده بي بشيه ينيه خواره وه.

- واته هه ركه سي نيشي بي جي بكا ده بي پاستيشي بكا ته وه.

* كه ريكم دا به كه ري، سنگان له بن گوني ده ري.

- به يه كيك ده لئين، ئالوگورپه ك بكا ت بي نه وه ي سودي هه بي.

* كه ري ناو جوگه يه، له هه ردوولا ده خوات.

- به يه كيك ده لئين له به يني دوو كه س بيت و بچي سوديان ليبييني.

* كه ري ماندوو، به ته ماي وشه يه.

- به يه كيك سوو ده وترئ، كه له كاريكا ماندوو بوو بي.

* كه ري كي تۆپيوه.

- به يه كيك ده لئين كه كاريكي باش بكا ت ولي نه وه شيته وه.

* كه رمكت بوو، غمه كت بوو.

- واته هه رشتيكت زياد بوو، ماندوو يون و غه مي ده وي.

(ژماره ههزار) ... له پهندي کوردیدا

(ژماره) کان له پهندي کوردیدا پانتایه کی باشیان داگیر کردووهن بهرۆم بۆ
ئهم جاره بهس باسی ژماره (ههزار) دهکهین.
له م نمونانه (ههزار) له پيشه وهی رسته ی پهنده کوردیه کان هاتووه.

* ههزار دوستت هه بئ که مه، يهك دوژمنت هه بئ خه مه:

— ههزار دوستت هه بئ که مه، يهك دوژمنت هه بئ خه مه واته پياو دوژمنی
هه بئ ناخوشه.

* ههزار گوزه دروست بکاتن يه کيکی دهستوی نيه.

— واته: شاره زایی نيه له کاره که

* ههزار فاتيجه، به مووچه يهك جه لوا.

— واته بۆ خوار دنه که يه خوی هيلاک دهکات

* ههزار نه همه دو مه جموود دهکات.

— واته پاراپيه

* ههزار قورو چلپاوی به قنگا هه ئووه.

— واته: کيشه و ناخوشی زۆر ديتووه

* ههزار فاکت به فيکيکی.

— واته: هه زار قسه رکدوويهک ناهيني

— له م په ندانه شدا پتی (له) ی له پيشدا هاتووه:

* نه ههزار ناشی نهکات، ناش نامائيه وه.

— واته: کاریک دهکات بئ سووده

- * لهههزار ناوی داوه، قوله پینی ته نه بووه.
- واته: لیزانانه کاره کان ده بات به ریتوه
- له م دوو په نده شدا له ناوه راستی په نده که هاتووه.
- * تا پیریک دهمری، ههزار جوان دهمری؟
- واته: مردن به ته مه ن نییه.
- * دار گرمی نه خوی نه بی ههزار سال دهری.
- واته ههرمیلله تی خیانه ت له خودی خوی، نه بی سه رده که وی و زه فه ری
- پینا بردری
- * قسه ههزار دووانی به کاره.
- زور گوتن سوودی نییه
- * پیری و ههزار عهیب.
- واته بیاو که پیر بوو تووشی ههزار نه خووشی و عهیب و عار ده بیت.

(ژماره‌ى هفت) ... له پهندي كوردى

هر ميلله ت و نه ته وه يهك به جوړئ بيرده كاته وه له ژماره كان، ژماره ش
كارىگه رى خوئى به جيئ هيشتووه له هموو روويكه وه، نه وهى من
گه ره كمه نه مجاره باسى بكم ده رباره ئى نه وپه نده كوردى يانه يه كه ژماره
(هفت يا هت) تى تيدايه، به نوميدم سوودى ه بئى په نده كانيش
نه مانه:

* هفتى بمرى له باوان، كلئ نابريئ له چاوان:

- واته: نه وپه نده بؤ ئافره تىكى دل ته رو له خوځه فتي به كارديت،
واته گوئى له پرسه و ناخوشيه كانى رۆژگار نييه، گرنگينك به جوانى
روخسارى ده دات، به تاييه تى چاوه كانى.

* هفتت بينى به بوونئ، يهكت نه بينى به چوونئ چوونئ

- واته: نه م په نده ش هه ريوژنان به كارها توه، واته زن به مندال بوون
تيك ناچئ، كه رحه فتمنداليشى ببئ، گوئى لئ نيه، به لام يهك منالى
له بار بچئ، پئوهى دياره.

* به هفت ساران كورهك نه ويش بوره جرمك:

- واته: نه وه به كارئك ده گوتريئ كه پاش چاوه روانيه كى زؤو هيلاكيه كى
بئى شومار، كه چى كاره كه نه نجامه كهى پوچ و بئ ماناو هيچ بئ،
واته شتيكى بئ سوودى لئ بيته جيئ.

* حوشتر بشمرئ، بارى هفت كه ره هره ده گريئ:

- واته: كه سسى به توانا وزيرو به هيئ، هه رچوونئ بئ له كه سسى نازيرو
ناتيگه يشتى و بئ هيرو گيل باشتره، واته مروفيكى سوودبه خشى مردو

له كه سێكى بێ دهسه لات باشتره .

* ژنیان کرده کوینغا، سانی هفت جار بزی بریوه:

- واته: ئەم په نده هه مووژنی ناگریته وه، به لام هه ندی ئافرهت هه ن كه دهسه لات وه رده گرن چ له مال یا له شوینی کاره كه تیک دهچێ، ئەم په نده له وکاته ده گوتری که کاریکی نه شیاو بکری.

* یاخوا له هفت چیا بیان ناوا ده بوو:

واته: ئەو په نده بۆ كه سێكى شه پانگیزو خراپه کار ده گوتری: رهنگه ئە وکات هفت چیا به شوینیکی دوور وترابی.

* هفت جیران له هه ر دوو لای مانه که ت میرا تگره:

- واته: هاوسی باش له برای خراپ باشتره .

* کاری هفتته، به ختی چهفته:

- واته: ئەو په نده بۆ كه سێكه كه هه ر کاریك ده کات تیدا سه رکه وتوو نابێ؛ چونکه دوو دل و راپایه له سه ر کاریك به رده وام نابێ، یا هه ند بێ به خته دهست بۆ زێر ده بات لێی ده بیته خۆل.

* ناماده بوو جوتی که وشێ نه بووله پای، که مرد هفت بوو له سه رینای:

- واته: بۆ كه سێك به کار دیت تاله ژیاندا بووله بهر دهست کورتی که سی نه بوو به لام که مرد بۆ میراتی خزمی لی په یدا بوو.

* گندورهی هفت مانگییه:

- واته: به یه کیک ده گوتری که وا هه ر ده م پۆشته و په رداخ بێ.

* کافری هفت دنیا ی پی موسلمان ده بوو:

- واته: بۆ كه سێك به کار دیتن که تووشی کاره سات و نه هه مه تیه کی کوشنده و زۆر هاتبێ، نه توانی خۆی لی بگری،

* له هفت گانیان چاوی ده شوا:

- واته: بۆ كه سێكه که کاروباری به ریک و پێکی به روا.

(ئاگر) ... له پهندي كوردیدا

ئاگر.. پاش په لیه کی گهرمی دیته بوون، سوودو زیانیکي زوری هه یه بۆ مروڤ گهر ئاگر نه بیته، هیچ شتی به خاوی ناخوریته، به لام نه وشته نه ی که پیو بیستیان به کولان و برژان هه یه، به هوی ئاگره وه ساز ده کریت، لیره دا باس له و په نده کوردییانه ده که یین که وشه ی ئاگری تیدایه.

- * ئاگر تینه رده ی، بۆن سوی لی نایی یاده ئین (ئاگر له مانی به رییت، بۆن سوی لی نایه ت)؛
- به یه کیك ده وتری، که زۆر هه ژارو رووت و قوتب بی.
- * ئاگر سوئی، له خۆم دووری یاده ئین (ئاگره سووره له خۆ دووره)؛
- واته یه کیك ده یلی، که ئاژاوه یه ک قه ومابی و خوی تیا نه بی.
- * ئاگر له کای کۆن به رنه بی، یا ده ئین (ئاگر نه چینه کای کۆن).
- به کۆنه ی عشاقیک یاخه فه تباریک نه وتری، که عه شقه که ی یاخه فه ته که ی تازه بوویته وه .
- * ئاگر له چاوی نه باری، یا ده لین (ئاگر له چاوی نه بیته وه)؛
- به یه کیك نه وتری، که نه وه نده توپه بووی، چاوی سوور هه لگرابی.
- * ئاگر که ته وه، ئاگر بر نه کرئ
- واته ته پو وشک پیکه وه نه سوتئ
* ئاگر نه کاته وه
- واته زۆر توپه یه .
- * ئاگر له کولکی داری ده سینئ؛
- واته که سانی پیرو به ناوسالان چوی تاقیکردنه وه و ئاقل وزانست زیاتر

لهلای ئهوان ئه بی، چونکه زۆر شتیان بهسه ر هاتوووه به ته جرووبه

زۆر شتیان بۆ روون بووه ته وه

* ناگر نه گه یشته جیگا دوکه لی لی هه ئستا:

— یانی له ژیر ئه م کاسه یه شتی تری تیدایه و بۆ فروفیل به کار دیت.

* ناگر نه گه ر ولاتی داگرت ته ر، هیشک ده سووتین:

— زۆر جار واده بی له ناو رووداوێک خه لکی بی تاوان تی ده چی، ئه وه

له وکاته دا ده گوتری.

* ناگر دامانا، مروقی به ر بیته مروقی:—

— نه گه ر مروقی له ده ست و پیوه ده ورویه رو نزیکانی خوی زه فه ری پی

نه بردی، که س ناتوانی زه فه ری پیا.

* ناگره کی وامه که وه، پینه کوژیته وه:

— واته شه رو شو رمه نیوه، یا کارێک مه که پیت ته واونه بی.

* ناگری به سه که چیلی:

— واته : به کارێکی ساده ده گوتری.

* ناگری که رده نیان، له شگری فه قنیان:

— واته ئاسایی و ته واونه یه .

* ناگر له سه فین ، مه نه جی لی ناو لیره:

— به کارێک ده گوتریت ، به هیچ جۆرێک نه کریت.

* ناگری ئیواره له هی به یانی به پیت تره:

— واته شتی دوایی به پیت تره .

* ناگری دیزه خووش دهکات:

— واته : هه ولی ئاژاوه وشه ر دووبه ره کی ده دات.

* ناگری نابه پوارموه:

— واته به زمیکی ساز کرد

* ناگر بی دووکه ل نابی:

— واته هیچ شتی بی به رو بووم نابی.

* ناگروبیان نه گوتییه :

– واته دووشتی پیچه وانه ی به کتر بن .

* ناگری بن کایه :

– به به کیکه نازاوه گیر ده لئین ، که له ژیره وه شه پ خوش بکا .

* ناگری نه مانن به ردا .

– واته مالی خراب کرد .

* ناگر نیشانه ی ویرانییه :

– مه به ستیان له شه پو شوپه

* ناگر به ناوی پیسش ده کز ویته وه :

– واته پیاوی مهرد هندی جار به پیاوی نامهرد له ناو ده چی

سود له م سه‌چاوانه وه‌رگیراوه:

- په‌ندی کوردی، عومه‌ر شیخه‌نلا ده‌شته‌کی.
- په‌ندی پینشسینان کورد، عه‌لی مه‌عرووف شاره‌زووری
- چهند نامه‌ی ناواره له‌وته به‌نرخه‌کانی باو با‌پیران (محهمه‌دی مه‌لا قادر)

نواله ی نوی

گۇقارېنكى مانگانەى رۇشنيېرى گشتى - نەھلى يە -

خاۋەنى ئىمىتماز : ھۇشيار نورى لەك - سەرنووسەر : نارى ناغۇك
تا ئىستا وىراى چەندىن چالاکى نەدەبى و رۇشنيېرى نەم كىتابنەشى بە چاپ گەياندووه :

ز	نساوى كىتېب	بابەت	نوسوسەر
۱	سەفەرە تائەكەى من و دوعا شېرىنەكانى داىكم	شېعر	نارى ناغۇك
۲	گەنج و گرتە دەروونىەكان	دەروونزانى	يوسف عوسمان حەمەد
۳	۷۷۷ مەتەلى كوردەوارى	فۇلكۇر	ھۇشيار نورى لەك
۴	چركەيك تەمەن	شېعر	رېدار كانەبى
۵	كاتى شېعر دېتە گۇ	شېعر	عەبدال شېخانى
۶	ھەگبەى مېزۇو	كىتېبى مېزۇوبى	ھۇشيار نورى / شەيدا شېخانى / نارى ناغۇك
۷	قەسىدەى چە پكە گون	شېعرى ناىبىنى	مەلا عومەر مەزلۇوم
۸	دىوانى نوالەى نوى	شېعر	(۱۰۶) شاعىر
۹	رەنگاۋ رەنگ	شېعرى مندالان	مندالان
۱۰	سەمۇنىيائى گىرمانىكى بىن دەنگ	شېعر	زىيان بابەگورگور
۱۱	گەنج و گرتە دەروونىەكان (چاپى دووم)	دەروونزانى	يوسف عوسمان حەمەد
۱۲	ھەگبەى زانېن بۇ زانستە پىوانەبىەكان	زانىيارى	زانا عەلى حەمەد
۱۳	چاۋەرى .. لە شەوانى فرمىسكى وشەكاندا	شېعر	سالار عەبدولرەحمان
۱۴	مانناۋا گونى خەم	كورتە رۇمان	د. ھىمەدادى حوسىن
۱۵	(۹۵۵) مەتەلى كوردەوارى	فۇلكۇر	ھۇشيار نورى لەك
۱۶	ھۇنراۋەكانى ووشيار عەبدوللا	ھۇنراۋە	ووشيار عەبدوللا
۱۷	خۇشەويستى كىچىك لە زانكۇدا	كورتە رۇمان	شاخەوان عەلى حەمەد
۱۸	بىزافى تەغرىبى	كىتېبى	نارى ناغۇك
۱۹	وتە نەئەماسىەكان	وتە	تە حسىن خالىد
۲۰	عەشقى نىۋان مامۇستاۋ كچە قوتابى	كورتە رۇمان	شاخەوان عەلى حەمەد
۲۱	من و تو	شېعرى گۇرانى	چرپە خۇشناۋ
۲۲	من پەدزى باۋىكم گەرە بووم	كورتە چىرۇك	يوسف عوسمان حەمەد
۲۳	خۇشەويستى كىچىك لە زانكۇ (چاپى دووم)	كورتە رۇمان	شاخەوان عەلى حەمەد
۲۴	شاعىرېك خۇشەيدەويستى	شېعر	نارى ناغۇك

هۆشيار نوري لهك

- له دايمك بووي سالى 1973.
- له داوى را پدري نهوه له بواري را گديانلن و هونه رو و مرزى كاردكات.
- چوار پيشانگاي كردوتهوه. تاييه ت به (فونكاز بو) بوسته رو بلاوكراوهكان.
- سه رهوكى سه هنتهري رۇشنيبيري به هه رهيه.
- خاوهن ئيمتيازي گۇقاري (نواله ي نوئ) و (نواله ي و مرزى) يه.
- بهر يووبهري نووسيني بلاوكراوه ي (هونه رستان) ه.
- نه نامى سه نديكاي هونه ره نه نامى كوردستانه.
- نه نامى كاراي رۇزنامه نووسانى كوردستانه.
- نه نامى فيدراسيوني رۇزنامه نووسانى ئيووه نه تيبه.
- نه نامى يزاقي رۇشنيبيري نووخواه.
- كارمه نده له بهر يووبه رايه تي ناوى هه ونير.

* نه م كتيبايه ي به چاپ گه ياندووه :

- مه ته ئى كورده واري (شەش بهرگ) و (ده چاپ)
- فه ره ه نكي گه نجينه ي كه له پوو.
- هه گ به ي مي تر وو.
- ره نكي او ره نكي.
- گو بئر ئيريكى په ندى كوردي.
- چه ند ده ستنووسيكى ترى ناماده يه بو چاپ.

